De Reeks

een serie publicaties voor vernieuwend onderwijs door De Freinetbeweging



De Freinetwerker

Freinetwerker worden, zijn en blijven

De Reeks

een serie publicaties voor
vernieuwend onderwijs door De Freinetbeweging



Deel 8 De Freinetwerker

Freinetwerker worden, zijn en blijven

Jimke Nicolai e.a.

Inhoud **pagina**

Vooraf **7**
Verantwoording - Redactie
1 De Reeks
2 De opleiding
3 De lezers
4 De tekstbespreking
5 De leeswijzer

Hoofdstuk 1 ..... **11**
Kennismaking met de freinetpedagogie - Anton van der Wissel
1 Hebben alle opa's grijs haar?
1.1 Een kleine enquête
1.2 Uitwerking: cognitief, maatschappelijk, emotioneel
1.3 Het aandeel van de meester
2 Levend lezen & schrijven
2.1 Vertellen, tekenen, schrijven
2.2 Communicatie: correcte spelling
2.3 Communicatie: schoolcorrespondentie, schoolkrant
2.4 Communicatie: cognitief, maatschappelijk, emotioneel
2.5 Het mooie product
2.6 De natuurlijke methode
3 Wereldverkenning in het freinetonderwijs
3.1 Actieve en kritische wereldverkenning
3.2 De wereld in de klas
3.3 Studies
3.4 Studieplan
3.5 Het aandeel van de meester
3.6 Een paar voorbeelden
4 De klas als coöperatieve leef- en werkgemeenschap
4.1 Een democratisch werkklimaat
4.2 Samen verantwoordelijk
4.3 Een veilige leefgemeenschap
5 De actualiteit van de freinetpedagogie
5.1 Kennisverwerving van binnen naar buiten
5.2 Het primaat van de pedagogie
5.3 Ernst maken met vakmanschap
5.4 Maatschappijkritisch

Hoofdstuk 2 ..... **31**
De eerste freinetwerker - Rouke Broersma
1 Al doende leert men
1.1 Terug naar de bronnen
1.2 De natuurlijke methode
1.3 Het aandeel van de meester
1.4 Proefondervindelijk verkennen
1.4.1 Ervaringsgevoeligheid
1.4.2 Ontvankelijkheidsgraad
1.4.3 Vastlegging van herhalingsniveaus
1.5 Proefondervindelijk verkennen en proefondervindelijk leren
2 Freinet's levensverhaal
2.1 Kind en scholier
2.2 Soldaat Freinet
2.3 Maître Freinet
2.4 New Education en L'École Moderne
2.5 Freinet de reiziger
2.6 Maître Freinet te Bar-sur-Loup
2.7 Drukpers, levensboek, schoolkrant
2.8 Maître Freinet in Saint-Paul
2.9 De Freinetschool te Vence
3 De freinettechnieken

Hoofdstuk 3 ..... **57**
Pedagogische kenmerken,
een praktijkcode voor freinetwerkers - Redactie
Vooraf
1 De aard van het kind
2 Het gedrag van kinderen
3 De onderwijstechnieken

Hoofdstuk 4 ..... **81**
Freinetwerker worden - Jimke Nicolai
1 Freinet in je opleiding
1.1 Op het spoor van vernieuwers
1.2 Een plek in de opleiding
2 De freinetopleiding
2.1 De opbouw
2.2 De student
2.3 De oriëntatie
2.4 Het basiscertificaat

2.5 De verdieping
2.6 Het afstuderen: eindwerkstuk
3 De pabo
4 Nascholing

Hoofdstuk 5 ..... **93**
Freinetwerker zijn en blijven - Jimke Nicolai
1 Freinet in je ontwikkeling
2 Een freinetklas in het buitenland bezoeken
3 In regionale werkgroepen participeren
4 In landelijke werk- en projectgroepen participeren
5 Workshops verzorgen op studiedagen
6 Maak het mee: ontwikkel De Freinetbeweging
7 Gastlessen verzorgen op een pabo
8 Studenten begeleiden
9 Freinet-specifieke coaching en begeleiding
10 Een leven lang leren

Hoofdstuk 6 .....**105**
Verdieping en verdere studie - Jeroen Tans
1 De Freinetbeweging in Nederland
1.1 Ontstaan en werkwijze
1.2 De organisatie van De Freinetbeweging
2 De Freinetbeweging internationaal
2.1 Vlaanderen
2.2 De ICEM
2.3 De FIMEM
3 Bronnen voor verdere studie
3.1 Algemeen
3.2 Zelfbestuur
3.3 Levend lezen en schrijven
3.4 Levend taalonderwijs
3.5 Levend rekenen
3.6 Wereldverkenning
3.7 Kunstzinnige vorming
3.8 Registratie


moet dit...
aH...
Trug
naar

Vooraf

VERANTWOORDING

Redactie

1 De Reeks

De Freinetwerker is het achtste deeltje uit De Reeks, een serie publicaties voor vernieuwend onderwijs onder verantwoordelijkheid van De Freinetbeweging, waarin vertegenwoordigers van verschillende vernieuwingsbewegingen aan het woord komen. Met vermijding van eenzijdigheid wordt per thema gezocht naar dwarsverbindingen en overeenstemming.

De Reeks 1, *Leren kwalificeren,* (70 pagina's) stelt het vraagstuk van kwaliteitszorg op vernieuwingsscholen aan de orde.
De Reeks 2, *Wie correspondeert die leert,* (44 p) laat zien dat een typische freinettechniek als schoolcorrespondentie ook toe te passen is op andere schooltypen.
De Reeks 3, *Levend lezen, dat's de kunst,* (194 p) belicht vanuit verschillende invalshoeken het leesonderwijs.
De Reeks 4, *Kennis en werkstukken maken met internet,* (46 p) laat zien hoe je de nieuwe media kunt toepassen bij wereldoriëntatie.
De Reeks 5, *Ondernemende kinderen tellen mee,* (40 p) gaat over oefenen in zelfbestuur, het stimuleren van verantwoordelijkheidsbesef en levend rekenen door het beheren van een klassenkas.
De Reeks 6, *Geef ze de ruimte,* (70 p) laat in woord en beeld zien hoe school en lokaal zo ingericht kunnen worden dat ontdekkend leren, zelfwerkzaamheid, samenwerken, vrije expressie, zelfbestuur en klassendemocratie tot hun recht kunnen komen.
De Reeks 7, *Dat's andere taal,* (110 p breed formaat + een Leerlijnenmap) bevat bouwstenen voor levend taalonderwijs. Dat wil zeggen: taalonderwijs vanuit levensechte situaties in jenaplan- en freinetklassen, gericht op werkdoelen, geordend in leerlijnen.

De internetsite van De Freinetbeweging[1)] biedt in aansluiting op de boekjes van De Reeks steeds geactualiseerde, aanvullende informatie, illustraties en praktijkvoorbeelden.

2 De opleiding

En nu is er dan deel 8: *De freinetwerker.* Plannen voor een opleidingsboek bestonden al langer, maar om er werk van te maken was een directe aanleiding nodig, de dringende vragen van enkele pabo's:

- Wat zijn de mogelijkheden om binnen onze opleiding een freinetspecialisatie op te zetten? Wat zijn de voorwaarden? Wat kunnen wij daarbij van De Freinetbeweging verwachten?
- Aan welke inhoudelijke en formele eisen moet een dergelijke freinetopleiding voldoen wil deze leiden tot een door De Freinetbeweging (en dus door de freinetscholen) erkend certificaat?

3 De lezers

Maar, zoals de ondertitel *freinetwerker worden, zijn en blijven* aangeeft, dit boek heeft een ruimere strekking:

1. Het bevat inderdaad voor pabo's en opleiders een raamwerk voor de freinetopleiding: inhouden, opzet, afstudeereisen, licentieverlening.
2. Voor aanstaande freinetwerkers, maar ook voor andere pabo-studenten kan dit boek een eerste, brede kennismaking met de freinetpedagogie betekenen: Freinet, De Freinetbeweging, het onderwijsconcept, de freinettechnieken, het aandeel van de leraar.
3. De beginnende freinetwerker of de geïnteresseerde leraar die niet op een freinetschool werkt, maar ook de ervaren freinetwerker kan er inspiratie uit putten. Het geeft suggesties voor verdere studie, voor het leggen van contacten, het nemen van initiatieven en het begeleiden van studenten.
4. Voor de freinetscholen en de daar werkzame collega's kan *De freinetwerker* behulpzaam zijn bij het ontwikkelen van een eigen vorm van kwaliteitszorg.

4 De tekstbespreking

In dit boek, meer dan in de andere deeltjes uit De Reeks, zijn de freinetwerkers zèlf het onderwerp van bespreking, hùn scholen, hùn werk en de kwaliteit daarvan, hùn beweging en hùn relatie tot de opleiding.
Dus moesten zij zich in *De freinetwerker* kunnen herkennen. Daarom zijn aan de publicatie indringende tekstbesprekingen met het bestuur van De Freinetbeweging en verschillende

scholen voorafgegaan. Dat heeft, zoals we weten van tekstbesprekingen in freinetklassen, wijzigingen en vooral verbeteringen opgeleverd.

5 De leeswijzer

Hoofdstuk 1: *Kennismaking met de freinetpedagogie.* Anton van der Wissel, erelid van De Freinetbeweging, bezocht als universitair docent met enkele van zijn studenten een freinetklas.
Hij beschrijft wat ze aan bijzonders meemaakten en vindt daarin de kenmerken, de waarde en de actualiteit van de freinetpedagogie.

Hoofdstuk 2: *De eerste freinetwerker.* Hoe is Freinet zelf eigenlijk freinetwerker geworden? En als we daarachter zijn gekomen, wordt dan de vraag: *en hoe gaan wij dat doen?* duidelijker en gemakkelijker te beantwoorden?

Hoofdstuk 3: *De Pedagogische Kenmerken*. Een praktijkcode voor de freinetwerker. Wat zijn de specifieke kenmerken van het freinetwerk en de freinetwerker? Dit hoofdstuk is een bewerking van een brochure van Freinet over dit onderwerp.

Hoofdstuk 4: *Freinetwerker worden.* Hier wordt beschreven wat van studenten, opleiding en opleiders verwacht wordt bij het aanbieden van een freinetspecialisatie op hun pabo: een flexibel opleidingsmodel met varianten, afstudeereisen, certificaat, de rol van De Freinetbeweging.

Hoofdstuk 5: *Freinetwerker zijn en blijven.* Suggesties voor de freinetwerker met ervaring om zich verder te blijven ontwikkelen, in de eigen werksituatie, in de beweging en vooral ook door het begeleiden van pabo-studenten. Daar worden beiden beter van.

Hoofdstuk 6: *Verdieping en verdere studie.* Een hoofdstuk met informatie over De Freinetbeweging, internationaal en nationaal en een uitvoerige literatuurlijst (met korte typeringen van de boeken) en andere bronnen.

Noten

1) www.freinet.nl/publicaties/de reeks

er was bij ons een
mevrouw en die mevrouw
ging filmen voor de
meester en
juffen school

david



Hoofdstuk 1

KENNISMAKING MET DE FREINET-PEDAGOGIE

Anton van der Wissel

1 Hebben alle opa's grijs haar?

1.1 Een kleine enquête

Met een drietal studenten bezoek ik een freinetschool. In de kleutergroep is een kringgesprek aan de gang. Wij zoeken een kussen op en scharen ons op uitnodiging van de juf in de kring. Het gesprek gaat door. Robert krijgt de beurt om iets te zeggen: "Wat komt die ouwe opa hier doen?" (ik ben kaalhoofdig en grijs). Na een korte toelichting dat wij graag een dag willen meemaken hoe zij op school werken, maakt de juf weer aanstalten om het kringgesprek te hervatten. Maar dit doet ze niet. Ze gaat in op de opmerking van Robert en vraagt: "Waarom vind je die meneer nu een ouwe opa?" Dit blijkt dan te berusten op het kenmerk 'grijs haar'. Dan volgt de vraag van de juf: "Hebben alle opa's grijs haar? Wie hebben er opa's met grijs haar?" Een groot aantal armen gaat de lucht in en er volgen al antwoorden. De juf reageert hierop door te zeggen: "We zullen alle antwoorden netjes opschrijven."

Stuk voor stuk mogen de kinderen zeggen hoeveel opa's ze hebben en wat voor haar die hebben. Het blijkt dan dat er weliswaar vrij veel opa's met grijs haar zijn, maar lang niet allemaal! En sommige vaders blijken al wel grijs haar te hebben. Dus de uitspraak: *een opa heeft grijs haar* gaat wel vaak op, maar lang niet altijd!

1.2 Uitwerking: cognitief, emotioneel, maatschappelijk

Deze kleine 'enquête' leidde ook nog tot een andersoortige informatie. Natuurlijk waren er kinderen bij met maar één opa, een enkele zelfs geen. Maar er waren ook twee kinderen bij met drie opa's: kinderen van gescheiden ouders, waarvan de moeder of vader hertrouwd was en de contacten met de ouders van de eerste partner niet verloren waren gegaan. Met andere woorden, deze onschuldige 'enquête' bleek meteen zeer wezenlijke aspecten van het kinderleven te onthullen.

Er ontstaat hierdoor een natuurlijke situatie waarop andere kinderen spontaan ingaan, of waarvan de onderwijzer gebruik kan maken als deze het zinvol acht in het bijzonder aan deze problematiek (overleden grootouders; gescheiden ouders) of aan dit kind aandacht te schenken. Al naar gelang de sturing door de leerkracht komt nu eens het accent te liggen op een meer c*ognitieve* uitwerking van een probleem (hier: het kennismaken met systematisch gegevens verzamelen en met het verschijnsel correlatie) of tot een meer *emotionele* uitwerking (doodgaan, scheiden), of, en dit kan ook voorkomen, tot een meer *maatschappelijke* uitwerking (vaders gaan meestal weg, de kinderen blijven meestal bij de moeder).

1.3 Het aandeel van de meester

Met dit kleine voorbeeld is de freinetpedagogie gekarakteriseerd: uitgaan van de ervaringswereld van het kind en hierop vormend inspelen, vormend in cognitieve zin, of in emotionele of in maatschappelijke zin. Dit uitgangpunt (uitgaan van de kinderlijke ervaringswereld) wordt dienstbaar gemaakt aan vormingsprocessen. De rol van de onderwijzer *(la part du maître)* is dus niet passief-afwachtend, maar die van een hoogst alerte regisseur, die zelf zo min mogelijk op het toneel staat, die inspireert, inleidt en samenvat en nabeschouwt *nadat* de kinderen hun ervaringen hebben uitgewisseld.

Je zou als lezer bij het voorbeeld van de enquête kunnen denken: "Daar had ik ook op kunnen komen." Maar bedenk dan wel dat je begin december makkelijker rijmwoorden paraat hebt dan midden zomer. Hetzelfde geldt voor het dienstbaar integreren van de ervaringen van kinderen in het leer- en vormingsproces dat van de school wordt verlangd. Dat leer je gaandeweg. Je wordt al doende meer 'professioneel' als freinetwerker. Maar is het dan inderdaad mogelijk de leerstof van de basisschool op deze manier aan de kinderen door te geven?

Hoe werkt dat bijvoorbeeld bij lezen en schrijven?
En bij wereldoriëntatie? En bij de morele en levensbeschouwelijke vorming?

2 Levend lezen en schrijven[1)]

2.1 Vertellen, tekenen, schrijven

Wanneer kleuters iets meegemaakt hebben en hier vervuld van zijn, willen ze hierover in de klas vertellen. Ook de tekening is hiervoor een uitingsvorm. Levend Lezen & Schrijven (ook wel: de natuurlijke methode genoemd) sluit aan bij deze twee-eenheid van verhaaltje en tekening. In de vorm van een korte tekst schrijft de juf *het verhaal* (samengevat in één of een paar korte zinnen) van het kind bij diens tekening. Op deze wijze leren kinderen al gauw inzien dat de tekst (over) hetzelfde 'vertelt' als het oorspronkelijke verhaal en de tekening.

Oorspronkelijk is de tekening hoofdzaak, de tekst - aanvankelijk erbij geschreven door de leerkracht - bijzaak. Na kortere of langere tijd ontstaat er dan bij het kind de behoefte de tekst zelf te kunnen schrijven. Het wordt hiertoe aangemoedigd doordat het alles wat het kind zelf al weet aan woordjes, woorddelen, letters mag opschrijven. Door de tekst van het kind er nog eens geheel correct naast te schrijven, biedt de leerkracht het kind tevens een *foutloos model* aan. Door de eigen tekst van het kind intact te laten en er zeker niet met rood potlood in te gaan verbeteren respecteer je het probeersel van het kind en je laat hem tevens zien hoever het nog van het standaardmodel verwijderd is, maar zonder hem in gebreke te stellen.

2.2 Communicatie: correcte spelling

Wel wordt steeds het belang van de conventionele (correcte) schrijfwijze voor een efficiënte communicatie benadrukt. De methode van het zelf-ontdekken en het eerst proberen dient gepaard te gaan met een redelijke kans op succes. Door bijtijds een morele of feitelijke steun te geven zorgt de leerkracht ervoor dat het kind hiermee geen ontmoedigende ervaringen opdoet (*La Pédagogie Freinet est la pédagogie de la réussite*).

Het geleidelijke of soms plotseling greep krijgen op de spelling vindt plaats, doordat de kinderen inderdaad gebruikmaken van alle mogelijke facetten van de geschreven tekst als aanknopingspunt hiervoor. Kinderen onthouden vaak hele zinnen. De afzonderlijke woorden zijn makkelijker herkenbaar en sommige woorden, die meerdere malen voorkomen of een bijzondere waarde voor het kind hebben, bijvoorbeeld de eigen roepnaam, worden

op deze wijze het eerst geleerd. In sommige freinetklassen laat men het belangrijkste woord in een zin onderstrepen, of het wordt in een andere kleur opgeschreven.

Vaak maakt het kind gebruik van bepaalde betekenisgeladen voor- en achtervoegsels om stukjes van de spelling te leren, bijvoorbeeld een meervoudsuitgang, paard - paard**en**, vogel - vogel**s** (niveau van betekenisvolle taalelementen), soms van bepaalde analogieën, bijvoorbeeld: **b**oom - **b**os, verv**eeld**, gesp**eeld**. Elk aanknopingspunt dat het kind hierbij houvast biedt is welkom. Soms is de ontdekking van zo'n aanknopingspunt aanleiding om een klassikale oefening te doen, bijvoorbeeld: "Woorden zoeken die met een 'm' beginnen."

Kortom, een woord lezen is niet alleen en zeker niet in de eerste plaats een kwestie van spellen en hakken en plakken, maar al doende maakt het kind zich verschillende strategieën eigen om tot woordidentificatie te komen[2)].

Tekeningen met tekst worden door het kind in een speciaal tekstenschrift bewaard. Eerdere tekeningen en bijbehorende teksten zijn dus steeds te achterhalen. Omdat kinderen teksten vaak letterlijk blijven onthouden, zijn ze in staat een bepaald woord dat al in een vroegere tekst voorkwam, met behulp van deze vroegere tekst (+ tekening) terug te vinden. Tegelijkertijd wordt hiermee functioneel gedemonstreerd dat geschreven taal de mogelijkheid biedt tot *duurzame vastlegging*[3)].

2.3 Communicatie: schoolcorrespondentie en schoolkrant

Van meet af aan wordt er elders in het land een klas gezocht waarmee wordt gecorrespondeerd. Bij de kleuters komt dit neer op het uitwisselen van de tekening + (de door de onderwijzer bijgeschreven) tekst. De vragen waartoe deze communicatie bij de ontvangers aanleiding geven, worden meestal in een begeleidende brief van de groepsleraar (van de ontvangende school) in een antwoord toegelicht. Op deze wijze maakt de correspondentie de functie van de geschreven taal voor het *overbruggen van de afstand* duidelijk.

Daarnaast wordt telkens een tekst van één van de kinderen uitgekozen om vermenigvuldigd te worden voor bijvoorbeeld klassen- of schoolkrant. Door deze tekst (+tekening) inderdaad te *vermenigvuldigen* maken de kinderen ook kennis met deze functie

van de geschreven taal. De teksten kunnen door de kinderen zelf worden gezet of getypt op de tekstverwerker. Door de duidelijke spatiëring die hierbij tussen de woorden in acht genomen moet worden, realiseren veel kinderen zich dan pas goed wat het zeggen wil dat een zin uit afzonderlijke woorden bestaat. Bovendien worden de kinderen genoodzaakt zich rekenschap te geven van de vorm en de volgorde van de letters in het visuele woord.

Samengevat: deze aanpak waarborgt binnen het onderwijs de communicatieve functie van de geschreven taal en de affectieve betrokkenheid van de kinderen op de gebruikte teksten. Het kind maakt van meet af aan kennis met zinvolle woorden in een zinvolle tekst en dus ook met de visuele kenmerken van deze woorden. Daarnaast confronteert het typen en drukken van teksten het kind met het inzicht dat een geschreven woord een assemblage van letters in een bepaalde volgorde is.

2.4 Communicatie: cognitief, maatschappelijk, emotioneel

Een paar teksten en samengevatte tekstbesprekingen:

Tekst 1:

we konden niet vissen want er zaten geen loodjes aan

Niet alle kinderen begrepen wat Willem hiermee bedoelde. Er werden vragen gesteld en Willem legde uit hoe een hengel werkt. De volgende dag bracht hij zijn hengel mee om alles nog eens te laten zien.

Tekst 2:

ik ging naar de kermis en dit is de alpenblits

In de kring ontstond een gesprek over de kermis en vooral hoe duur alles was. Dit was aanleiding tot een hoop gereken.

Tekst 3:

pappa en mama waren gisteren boos op mij

Ook hierover ontstond een gesprek in de kring over boosheid en de verhouding tussen kinderen en ouders.

Deze voorbeelden maken drie dingen duidelijk:
In de eerste plaats illustreren ze hoe Wereldoriëntatie en Taal binnen het freinetonderwijs moeilijk zijn te scheiden. De functie van de loodjes bij het vissen introduceert een stukje natuurkunde. De gegeven aanvullende informatie is *cognitief* van aard, maar blijft

aanschouwelijk: de hengel wordt mee naar school genomen. De kermis leidt allereerst tot een *maatschappelijk* zinvolle uitwerking: kosten van de kermis, standplaatsenhuur e.d., en in tweede instantie tot rekenactiviteiten. Het conflict tussen ouders en kind stelt een *emotioneel-relationeel* probleem aan de orde. Hieruit blijkt nog eens duidelijk dat de freinetaanpak niet louter een didactisch alternatief is (andere werkwijzen, leermiddelen, groeperingsvormen), maar primair een pedagogische houding is, die ernst maakt met het onderwijs als pedagogische situatie. Het onderwerp 'wereldverkenning in de freinetpedagogie' komt hieronder nog aan de orde.

Dat het in deze drie zinnetjes gaat om een inhoud waarop het kind zich affectief betrokken voelt, is duidelijk: de frustratie dat het vissen niet lukte; de sensatie van de kermis; het conflict van de vorige dag met pappa en mamma. Het is dan ook niet verwonderlijk dat zulke ervaringen hun neerslag vinden in de tekeningen aan het begin van de schooldag. Het tot uitdrukking brengen van deze emotie in de school en de daarop volgende aandacht van de klasgenootjes en de leraar, maakt dat dergelijke emoties geen hypotheek meer leggen op de aandacht van het kind.

In het gangbare onderwijs kunnen dit soort emoties gemakkelijk de oorzaak zijn van een zekere afleidbaarheid: het kind is zo 'moeilijk erbij te houden'. De mogelijkheid die de freinetpedagogie biedt om deze emoties in de klas te kunnen uiten en de aandacht die de kinderen door hun commentaar hieraan geven, maakt echter dat deze affectieve lading juist dienstbaar wordt gemaakt aan het leren op school.

2.5 Het mooie product

Het accent bij de freinetpedagogie ligt hierbij steeds op de productieve kant van de taal. De tekst is dus niet alleen maar een middel om de beleving van het kind op het spoor te komen. De tekst is evenmin louter aanleiding tot bepaalde oefeningen om meer vat te krijgen op ons spellingssysteem. De tekst is vooral om zichzelf van belang. Drukt de tekst zo helder en pregnant mogelijk uit wat het kind wil zeggen? Een gekozen tekst wordt meestal in de klas vanuit dit gezichtspunt besproken. De andere kinderen stellen vragen en doen suggesties ter verbetering van de tekst. Deze worden door de auteur, die hierin het laatste woord heeft,

geaccepteerd of verworpen. Onduidelijkheden worden hierbij verhelderd, ontbrekende informatie ingevoegd en overbodige woorden of tussenzinnetjes weggelaten. Ter illustratie van deze werkwijze de tekst van Marieke (9 jaar) voor en na bespreking in de klas (Freinetschool, Heiloo):

voor de bespreking	**na de bespreking**
Gisteren toen we uit de boot stapte hoorde we spat spat spat. het was een vogeltje spat spat spat *Het zat weer op een stokje hij kon niet vliegen daar was hij te jong voor en had veels te natte vleugeltjes* *ik probeerde het te pakken* *Het was mis toen zat hij onder de woonboot* *een tijdje later lag hij in het water we pakte hem en we legde hem bij de kachel* *en een tijdje later was hij dood*	*Het vogeltje* *Gisteren toen we uit de boot stapten hoorden we: "SPAT SPAT SPAT".* *Het was een vogeltje, hij lag in het water. SPAT SPAT SPAT nu zat hij weer op een stokje.* *Hij kon niet vliegen, daar was hij veel te jong voor en hij had veel te natte vleugeltjes. Ineens zat hij op een balkje onder de woonboot.* *Een tijdje later lag hij in het water.* *We pakten hem en we legden hem voor de kachel, maar dat was voor niets, hij had water in zijn longetjes gekregen.* *Hij ging dood. We hebben hem begraven in de tuin, waar het onkruid groeit.*

Het resultaat van zo'n bespreking leidt soms tot teksten van grote zeggingskracht en literair van hoge kwaliteit; bijvoorbeeld deze Franse tekst van Florian (5 jaar) uit de bundel *Poèmes d'enfants* (1975):

Une maison brûle.	*Een huis brandt.*
Le soleil pleure.	*De zon huilt.*
Les arbres	*De bomen*
sont tristes.	*zijn verdrietig.*
Et moi	*En ik,*
je suis tout seul	*ik ben alleen*



2.6 De natuurlijke methode

Wat de essentie van Freinet's natuurlijke methode inhoudt, blijkt duidelijk als we het gangbare leesonderwijs en dat op freinet-scholen met elkaar vergelijken. Bij het gangbare leesonderwijs wordt onderscheid gemaakt tussen technisch leren lezen en begrijpend lezen en studerend lezen. Bij technisch lezen gaat het om het kunnen identificeren van een woord door het beheersen van de fonemische code, waarop ons spellingsysteem is gebaseerd. Een technisch goede lezer kan dan ook onbekende of zelfs zinloze woorden lezen, al zal dit wat langzamer verlopen dan zinvolle, bekende woorden. Karakteristiek voor waar het bij het technisch lezen om gaat, is de bekende EEN-MINUUT-TEST van Brus: hoeveel verschillende woorden (die overigens in geen enkel verband tot elkaar staan) kan het kind in één minuut lezen.

Eerst technisch, daarna begrijpend en daarna studerend lezen is een soort axioma waarvan iedere methode uitgaat. De Nederlandse methoden verschillen dan ook niet in twijfel aan dit uitgangspunt, maar voornamelijk in de volgorde of de wijze waarop de deelvaardigheden worden aangeboden en aangeleerd, die het

kind moet beheersen om tot technisch (en later tot begrijpend en studerend) lezen te kunnen komen. De natuurlijke methode verschilt daarvan op enkele essentiële punten.

- *De communicatieve functie van taal.* Ook al gaat bijvoorbeeld Veilig Leren Lezen uit van betekenisvolle globaalwoorden en zinnetjes, dan nog zijn dit woorden en zinnetjes die in een voorbedachte, om niet te zeggen gekunstelde, context worden aangeboden. Ze zijn ook niet bedoeld om iets mee te delen waarop gereageerd kan worden, ze dienen geen ander doel dan: *leren lezen.* In het freinetonderwijs (zie eerdergenoemde voorbeelden) heeft taal, ook geschreven taal, altijd in de eerste plaats een communicatieve functie: er wordt iets meegedeeld. Daar gaat het om. En onderwijl leer je al doende lezen. Een eerste principieel uitgangspunt bij de *natuurlijke methode* is derhalve dat de taal bij taalonderwijs niet losgemaakt moet worden van zijn essentiële communicatieve functie.
- *Eigen teksten.* Een zinvolle communicatie, zoals bijvoorbeeld een briefwisseling, wordt niet alleen gekenmerkt door het feit dat er informatie wordt uitgewisseld (functioneel aspect), maar tevens door het feit dat de gesprekspartners, hetzij cognitief, hetzij emotioneel bij de inhoud van deze gedachtewisseling *betrokken* zijn (motivationeel aspect). Wil men dus uitgaan van een levend, echt taalgebruik, dan zouden de kinderen zich ook op de inhoud van deze taal-communicatie betrokken dienen te voelen. De enige garantie ervoor dat ook aan deze voorwaarde is voldaan, is het kind zelf de zinnetjes of het verhaaltje *(de tekst)* te laten leveren als het basismateriaal voor het taalonderwijs, impliciet dus voor het leren lezen en schrijven. Belangrijk hierbij is dat het kind inderdaad een tekst levert, waarop het zich betrokken voelt.
- *Schrijven en lezen.* Bij uiteenzettingen over het belang van het (vlot) kunnen lezen wordt meestal de nadruk gelegd op de grotere mogelijkheid om informatie in te winnen (op te nemen). Het accent valt hierbij op de lezer als consument. Daarnaast wordt betoogd dat een elementair niveau van kunnen lezen nodig is om een minimale redzaamheid in onze huidige samenleving te bereiken. Ook de freinetpedagogie vindt dat het kind (en later de volwassene) zelfstandig informatie moet kunnen inwinnen, maar zij vindt vooral belangrijk

dat kinderen opgroeien tot volwassenen die de geschreven taal zelf adequaat kunnen hanteren en daarin expressief, weerbaar, zonodig assertief kunnen zijn. Vandaar dat bij de freinetpedagogie het accent sterker ligt op het kunnen schrijven dan op het kunnen lezen; dat wil zeggen: in staat zijn *je eigen boodschap* (cognitief dan wel affectief) schriftelijk te kunnen verwoorden en dus minder op het louter consumptief kunnen lezen wat anderen te vertellen hebben. Tegenover het lezen staat bij de freinetpedagogie niet het spellen maar het stellen, dus het schrijven van de eigen tekst. Uiteraard moet een kind kunnen spellen om te kunnen stellen, maar net zoals het technisch leren lezen niet ontkoppeld mag worden van een voor de lezer zinvolle, communicatieve context, zo mag het (leren) spellen evenmin geïsoleerd worden van zulk een voor het kind zinvolle, communicatieve context.
Men dient het kind derhalve (correct) te leren spellen in het kader van het (leren) stellen.

- *Zelf ontdekken.* Het principe van het zelf ontdekken hoe het met iets zit, kwam al aan de orde in het eerste voorbeeld van de opa's die (meestal) grijs zijn. Het begrip correlatie (= een gedeeltelijke samenhang tussen twee verschijnselen) hebben de kinderen hier verworven door kritisch te onderzoeken hoe het nu echt zit met het verband tussen grootvaderschap en grijs haar. Als je dit inzicht hebt verworven door het zelf ontdekken, zal het je langer bijblijven dan wanneer het via een les wordt uitgelegd. Dat geldt ook, zo is het uitgangspunt van de freinet-pedagogie, voor het verwerven van spellinginzicht; een kind kan zich, gestimuleerd en begeleid en waar nodig gestuurd door de leraar, de spelling beter zelf eigen maken door ontdekkend leren, door het experimenterend verkennen *(tâtonnement expérimental)* dan door uitleg van de regels vooraf door de onderwijzer.

3 Wereldverkenning in het freinetonderwijs

3.1 Actieve en kritische wereldverkenning

Wat doet het freinetonderwijs aan wereldoriëntatie? Het antwoord op deze vraag, luidt: Het freinetonderwijs *doet* niet aan wereld*oriëntatie* maar *is* per definitie het kind wegwijs maken in de wereld. Immers, omdat het kind het schrijven, lezen en rekenen leert kennen in een inhoudelijk zinvolle context, leert het

deze vaardigheden van meet af aan zien als hulpmiddelen (instrumenten) bij zijn *verkenning* van de wereld. Hoewel Freinet groot belang toekende aan een brede algemene ontwikkeling (*une vraie culture* noemde hij dat) ligt het hoofd-accent niet op feitenkennis, zelfs niet op 'weten hoe de wereld in elkaar zit', maar op het aankweken van een houding: een actieve en kritische verkenning van de wereld. De wereld waarover we het dan hebben is niet de vereenvoudigde abstracte wereld van de schoolboekjes, maar de wereld zoals Kevin, Fatima en Bart daar tegenaan kijken. Leg je het accent op actief leren verkennen van de wereld, dan leidt dat automatisch tot een dubbel leerproces: het kind leert daarbij net zo goed veel over zichzelf (wat het al wel en nog niet kan, hoe het bij anderen overkomt) als over de wereld om hem heen. De freinetpedagogie is er nadrukkelijk op uit dit dubbele leerproces op gang te brengen en te stimuleren.

3.2 De wereld in de klas

Een eerste voorwaarde om deze doelstelling te kunnen bereiken is, dat de werkelijkheid (van het kind) zo geschakeerd mogelijk de klas kan binnenkomen. Dit kan gebeuren tijdens het kringgesprek (zoals in ons eerste voorbeeld) of via de vrije tekst (zoals uit de daarbij gegeven voorbeelden). Het kan ook gebeuren naar aanleiding van de brieven of het toegestuurde materiaal van de correspondenten. Of het gebeurt tijdens een excursie: schoolwandelingen, verkenning van de schoolomgeving, bezoeken aan exposities, ateliers, werkplaatsen, bedrijven.

3.3 Studies

Een tweede voorwaarde voor het bereiken van deze doelstelling is, dat de kinderen inderdaad de mogelijkheid wordt geboden een bepaalde vraag of probleem dat hen treft zelfstandig uit te gaan zoeken. Om het doen van zulke *studies* mogelijk te maken, kent de freinetklas een aantal *werkhoeken*. Naast de drukhoek zijn er hoeken als: meet- en weeghoek, kookhoek, experimenteerhoek. Het succes van deze werkhoeken is mede afhankelijk van het beschikbare materiaal. Goede vergrootglazen zijn voor een ontdekhoek dan ook even onmisbaar als computers, printers, een geschikte drukpers in de drukhoek.

Ook kan een studie vereisen dat de kinderen erop uittrekken om elders informatie op te doen. Zo bijvoorbeeld het interviewen van de bewoners van een bejaardenhuis om de vraag te beant-

woorden of iedereen dit, net zoals de oma van José, als een soort verbanning beleefde. En natuurlijk is er de noodzaak van een goed documentatiecentrum (*bibliothèque de travail*).

3.4 Studieplan

Een derde voorwaarde voor het bereiken van deze freinetdoelstelling (namelijk actieve en kritische wereldverkenning) is dat de verwondering en de nieuwsgierigheid van de kinderen wordt gewekt, wordt vastgehouden en wordt omgezet in een onderzoeksvraag en een onderzoeksplan. Want zonder een goed studieplan kan er van een echte studie geen sprake zijn.

Studies worden verricht door enkelingen of door werkgroepjes van enkele kinderen met gemeenschappelijke interesse voor een bepaald onderwerp. Eis hierbij is steeds dat een duidelijk werkplan wordt geformuleerd waardoor een enigermate systematische werkwijze wordt gevolgd. Zo'n verkenning (studie) mondt vaak uit in een werkstuk, gevolgd door een presentatie aan de hele klas, waarbij ze de (soms kritische) vragen van de andere leerlingen en juf of meester beantwoorden.

Het werkstuk kan een schriftelijk verslag zijn, voorzien van illustraties (tekeningen, druksels) en ander toelichtend materiaal. Maar het kan ook een tentoonstelling zijn, een maquette, een digitaal product (voor de Digitale Werkstukkenkast[4)]).

3.5 Het aandeel van de meester

De rol van de onderwijzer is te zorgen voor een gespreid aanbod van informatie; zorgvuldig registreren wat de nieuwsgierigheid van de kinderen wekt, en zonodig stimuleren tot en helpen bij een studie. Zo kan de plotselinge vraag waarom olievlekken op een waterplas de kleuren van de regenboog laten zien, aanleiding zijn tot een studie, waarbij het kind een antwoord op deze vraag probeert te vinden.

Verder ziet de onderwijzer erop toe dat de presentaties van de studies naar vorm en informatiegehalte voldoende overkomen bij de andere kinderen van de klas. Ook hier geldt weer, dat weliswaar uitgegaan wordt van de interesse van de kinderen, maar dat dit moet leiden tot vormen van inzicht en kennis van meer algemene aard. Dus zorgen juf of meester, waar mogelijk en noodzakelijk, voor verrijking en verdieping, leggen ze dwarsverbindingen met andere studies en vakgebieden en de kerndoelen.

Dit kan op verschillende manieren en tijdstippen: tijdens de klassikale bespreking van presentaties, door een les achteraf, maar ook door eigen presentaties. Zo was het in Freinet's eigen klas de gewoonte dat iedereen, met inbegrip van meester, om de beurt een spreekbeurt hield.

3.6 Een paar voorbeelden

- Tijdens de planning voor de volgende week kondigde Sylvia aan dat ze wilde gaan uitzoeken waarom een vlieg op het plafond kon blijven zitten zonder naar beneden te vallen. Deze studie resulteerde in een verslag met tekeningen. Bij de bespreking hiervan in de klas geeft Sylvia de volgende toelichting:

Eerst dacht ik: ze hebben misschien magnetische poten of misschien gaan ze, voordat ze op het plafond gaan zitten, op iets zitten dat plakt. Nadat ik een vlieg z'n poten onder de microscoop had gezien, merkte ik dat onder z'n poten twee grote haken zitten, dus zei ik tegen mezelf: hij moet zich in het plafond vasthaken. Toen zei de meester: je moet het nog eens goed in het documentatiecentrum nazoeken. En toen vond ik dat ze zich met de uiteinden van hun poten aan het plafond vastklampen.

  Bij verdere navraag om verduidelijking door de klasgenootjes blijkt dat dit vastklampen gebeurt met behulp van zuignapjes.

- In een freinetklas kwam de jacht op zeehondenbabies ter sprake. De klas wilde er iets aan doen. Het moest verboden worden. Een brief schrijven aan de minister? Demonstreren? Toen dit besloten was, moesten de leuzen worden geformuleerd en de borden gefabriceerd, maar ook bleek dat er vergunning aan de autoriteiten gevraagd moest worden en de route bekend moest zijn. Dit alles werd door de kinderen zelf afgehandeld.

- Een freinetklas uit Amsterdam (Indische buurt) correspondeerde met een klas in Nagele (Noordoostpolder) Er vindt een bezoek plaats van de Amsterdammers (meest allochtone kinderen) aan Nagele. Grote verbazing over huizen met tuinen! Grote verbazing over het land beneden de zeespiegel: wegen lager dan omringend water. Naast de ervaring van een andere woonomgeving wordt hier ook de ontmoeting met de correspondenten (wie is Mohammed met wie ik schrijf?) belangrijk[5].



4 De klas als coöperatieve leef- en werkgemeenschap

4.1 Een democratisch werkklimaat

Onderwijs dat zo principieel uitgaat van het kind en zijn behoeften en interessen en zoveel ruimte laat voor initiatief en zelfwerkzaamheid, moet wel een klimaat scheppen, waarin het kind zich gemotiveerd voelt en waarbij het zich als individu erkend voelt. De hele freinet-pedagogie is doordrenkt van nadruk op het respecteren van de persoonlijkheid van het kind. Karakteristiek zijn de kenmerken/stelregels die Freinet in 1964 formuleerde in *Les invariants pédagogiques,* (vertaald en geactualiseerd in hoofdstuk 3).

Zo luidt de eerste stelregel al: *Kinderen en jij zijn uit hetzelfde hout gesneden;* en 2*: Je bent wel groter en ouder maar daarom nog niet hoger en beter dan de kinderen;* en 15*: Van levend, zinvol en betekenisvol werk krijgt een kind niet gauw genoeg;* en 16: *Liever stimuleren dan controleren, liever helpen dan straffen;* en 19*: Baseer orde en discipline op de werkorganisatie en gezamenlijk gemaakte afspraken en eigen verantwoordelijkheid.*

Twee dingen zijn hierbij opvallend. In de eerste plaats dat Freinet's pleidooi zo sterk overeenkomt met wat huidige theorieën over leermotivatie ook benadrukken: een goed werkklimaat waarin kinderen met plezier werken en zich op hun gemak voelen is een essentiële randvoorwaarde voor een positieve motivatie. In de tweede plaats valt hierbij op dat naast het democratisch klimaat tegelijkertijd aandacht wordt gevraagd voor orde en discipline, zij het dan wel dat het hierbij moet gaan om een orde en discipline, gebaseerd op de organisatie van het werk, afspraken gemaakt in de klassenvergadering, persoonlijke werkplannen.

4.2 Samen verantwoordelijk

Freinet liet zich leiden door een socialistische mens- en maatschappijvisie: de bestaande, door rivaliteit, concurrentie en werkloosheid beheerste samenleving dient omgevormd te worden tot een op coöperatie en onderlinge solidariteit gegrondveste samenleving. Een freinetklas loopt daar als het ware op vooruit en is te beschouwen als een ideale samenleving-in-de-dop. In deze opvatting zijn het democratische en het coöperatieve beginsel nauw met elkaar verstrengeld.

Dit krijgt binnen de klas formeel vorm in de klassenvergadering, waarin de belangrijkste besluiten genomen worden met betrekking tot verdere planning (bijvoorbeeld wat doen we als de correspondentieklas op bezoek komt?), de verdeling van de taken (welke kinderen zijn voor welke taken verantwoordelijk) en het regelen van conflicten.

De agenda voor de klassenvergadering is een schrift waarin of een muurkrant waarop de kinderen hun klachten kunnen noteren, voorstellen kunnen doen en elkaar kunnen complimenteren (feliciteren) als een bepaald gedrag of werk daartoe aanleiding geeft. Het kunnen noteren van klachten is een belangrijk instrument bij het oplossen van conflicten. Een klacht opschrijven betekent op zich al dat een zekere afstand tot het probleem

wordt genomen. Dit wordt nog versterkt door het feit dat zo'n klacht niet meteen behandeld wordt, maar pas later tijdens de klassenvergadering.

Het ter verantwoording geroepen worden voor het forum van de klas dwingt tot een verdere objectivering. Dit gehele proces is pedagogisch minstens zo belangrijk als de eventueel te nemen maatregelen. Naast klachten worden de kinderen gestimuleerd ook de waardering voor elkaar te uiten, in de vorm van kleine felicitaties met behaalde successen. De klassenvergadering stelt in het algemeen hoge eisen aan de kinderen, met name aan de voorzitter. Juf of meester als oudere en wijzere op de achtergrond is hierbij vaak onontbeerlijk. Dit sluit overigens niet uit dat ook zij ter verantwoording geroepen kunnen worden.

4.3 Een veilige leefgemeenschap

Sommige problemen liggen te diep om binnen het rationele overleg van de klassenvergadering hun oplossing te vinden. Een meer creatieve oplossing is dan geboden. Zo stelde een onderwijzer naar aanleiding van een klacht van een meisje, dat andere kinderen haar buitensloten, voor om allemaal eens een situatie te beschrijven waarbij men zich buitengesloten voelde. Ter illustratie twee reacties:

Op het schoolplein doet iedereen leuke spelletjes. En ik mag niet meedoen. En als ik vraag: Nee! Ga weg. Zoek zelf maar een vriendin. Eerst ga ik bij de pony's. Daar heb ik een mooi uitzicht. Ik moet mijn tranen binnenhouden. Ik loop naar het klimrek. Daar kan ik mij niet inhouden. Gauw loop ik weer naar de pony's. Ik kan mijn tranen niet bedwingen. Wat duurt die pauze lang. Dan stromen de tranen over mijn wangen. Hoor ik er wel bij?

Met voetbal spelen ze soms helemaal niet over en dan ga ik heel goed spelen en dan lachen ze me uit en ik ga gewoon door en dan gaan ze me plagen en dan word ik kwaad, stomp ik iedereen en dan loop ik weg.

Het feit dat kinderen hun gevoelens op deze wijze kunnen en durven verwoorden, is pedagogisch al een groot succes, al leidt dit uiteraard niet zonder meer tot een oplossing. Wel wordt het probleem voor beide partijen beter bespreekbaar. Dat is helemaal het geval als blijkt dat ook andere kinderen dit gevoel van er niet bij horen kennen.
Dit voorbeeld laat overigens goed zien de sterke aandacht die de

freinetpedagogie vraagt voor het psychisch welbevinden van de leerling. Ook uit eerdere voorbeelden valt dit af te leiden. Overigens blijkt hieruit dat de coöperatieve klas, die Freinet voor ogen stond, pas dan als een hechte werkgemeenschap kan functioneren, als deze tevens een veiligheid verschaffende leefgemeenschap is.

5 De actualiteit van de freinetpedagogie

Als krantenlezer en tv-kijker word je regelmatig en vaak geconfronteerd met een aantal brandende onderwijskwesties: het nieuwe leren, geringe kennis van leerlingen (en leraren), lage motivatie, gebrek aan normbesef en burgerzin. Zonder te beweren dat deze problemen aan freinetscholen voorbijgaan, mag op zijn minst geconstateerd worden dat het freinet-concept aan deze discussies een interessante bijdrage kan leveren. Anders gezegd, Freinet is nog steeds actueel, de freinetpedagogie de moeite waard om het ermee te wagen. Vier belangrijke argumenten:

5.1 Kennisverwerving van binnen naar buiten

Waar de gangbare school in feite het aan te leren pakket kennis en vaardigheden van buiten aangereikt krijgt en dit vervolgens met behulp van de leermethoden zo verteerbaar mogelijk probeert aan te bieden aan de leerlingen, zoekt de freinetpedagogie primair de aansluiting op de nieuwsgierigheid en leergierigheid, zoals deze ons vanuit het kind tegemoet komt:
Peuter: Hé wat doet dat weer nou met mijn oogjes?
Juf: Dat is mist.
Peuter: Mist is koud
Wie oog heeft voor de natuurlijke nieuwsgierigheid, vindt overal aanknopingspunten voor de verdere uitbouw van inzicht en kennis, al bij peuters.

5.2 Het primaat van de pedagogie

Een kind bevindt zich steeds in een sociale of relationele context: het gezin waaruit het 's ochtends vertrekt; de groep klasgenootjes; en de relatie met juf of meester. Van dit alles moet de onderwijzer zich voortdurend bewust zijn, want dan pas is deze in staat de motivatie tot en het plezier in het werk en het zelfvertrouwen van het kind te beïnvloeden. De freinetwerker registreert niet de vorderingen van het kind sec, maar deze vormen slechts één aspect van het gehele groeiproces, dat welwillend wordt gadege-

slagen en zo goed mogelijk wordt gestimuleerd of tegen bedreigingen wordt beschermd. (zie het voorbeeld van 'eenzaam zijn')

Ik heb ontdekt, schreef een freinetonderwijzeres ooit in het blad van De Freinetbeweging[6] *dat teksten een spiegel zijn van hoe het gaat in de klas (....) Doordat je de kinderen kent en weet hoe het met hen gaat, in en buiten school, weet je wat je moet vragen en hoe je moet reageren, als een kind een tekst voorleest.*

5.3 Ernst maken met vakmanschap

Wat moet worden geleerd, hoe dit moet worden geleerd, hoe moet worden 'opgevoed' en hoe probleemkinderen kunnen worden opgevangen, is niet primair aan de specialisten (onderwijskundigen, didactici, pedagogen en psychologen) om dit vast te stellen, maar is allereerst de verantwoordelijkheid van de onderwijsgevenden zelf. Op deze wijze ernst maken met vakmanschap betekent niet hooghartig deze specialisten de deur wijzen, maar wel vanuit het eigen inzicht en de eigen ervaring deelnemen aan het gesprek over dit soort problemen.

Voorwaarde is steeds: leg verantwoording af, beschrijf, beargumenteer, leg uit, geef het effect aan wat je als leraar doet. Niet de passieve bijscholing, maar de actieve uitbouw van je eigen inzicht in wat vruchtbaar is, wat werkt, wat leidt tot optimaal vakmanschap.

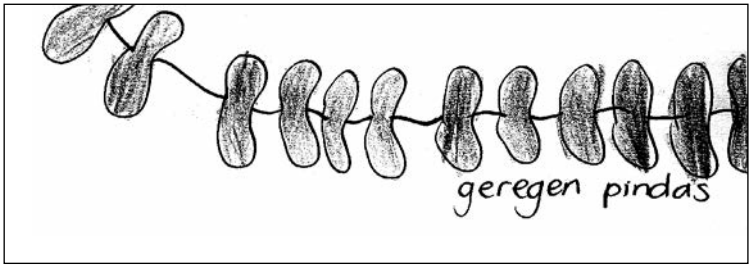
5.4 Maatschappijkritisch

Elke beweging die de eigen ervaring als uitgangpunt neemt, moet zich per definitie ontwikkelen tot een maatschappijkritische beweging, omdat men dan wel moet oplopen tegen de gestolde traditionele structuren. Laat men de werkelijkheid toe in de klas, dan komen problemen als discriminatie van allochtonen, vervuiling, verloedering van de buurt, man-vrouw-verhouding, ouder-kind-relatie enzovoorts vanzelfsprekend de klas binnen. Als zodanig is het freinetonderwijs maatschappijkritisch. Die maatschappijkritiek is echter geen dogma vooraf, maar iets waar je, uitgaande van de ervaringen van de kinderen of die van de leraar, vanzelf op uit komt.

Ten slotte en misschien ten overvloede: al het voorgaande wil niet zeggen dat op freinetscholen en in freinetklassen het freinetconcept kant en klaar gerealiseerd is. Ook in freinetklassen schrijven kinderen soms onbenullige, weinigzeggende teksten;

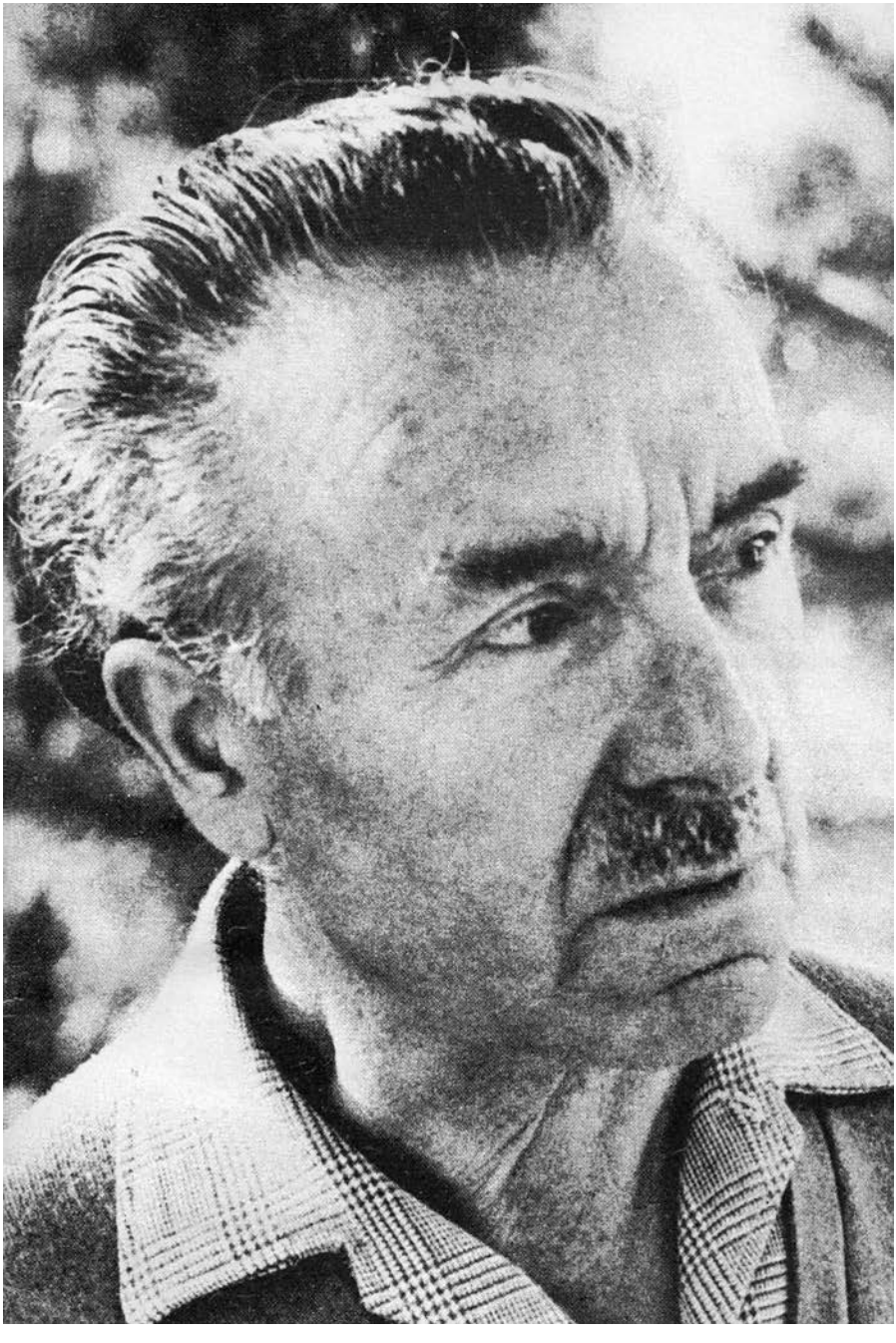
ook in freinetklassen kan het voorkomen dat de interessen soms niet verder reiken dan snoep, kleren, stereotype tv-programma's; soms ontbreekt de belangstelling voor elkaars werk of het gezamenlijke overleg. Met andere woorden: ook het freinet-concept moet soms stapje voor stapje tegen de weerstanden van de situatie in door de onderwijzer al experimenterend met zijn mogelijkheden verwezenlijkt worden.

Zonder een integrale pedagogische visie op onderwijs en opvoeding zal een echte vernieuwing van het basisonderwijs niet mogelijk zal zijn. De freinetpedagogie is niet per definitie de enige en alleen zaligmakende weg daartoe, maar vormt wel een weg die de moeite van het overwegen waard is.



Noten

1) Zie voor een uitvoeriger beschrijving de hoofdstukken 3, 4 en 5 van: R.BROERSMA/J.NICOLAI/J.TANS, *Levend Lezen, dat's de kunst,* Valthe 2002 (De Reeks 3).
2) Zie over woordherkenningstechnieken: *Levend Lezen, dat's de kunst* (p 41).
3) Zie over duurzaam vastleggen hoofdstuk 12 *Het klassendagboek* en 13 *Het verteltekstenboek* uit Levend lezen.
4) Over de Digitale Werkstukkenkast zie: www.dwk.nl. en J. NICOLAI, *Kennis en werkstukken maken met Internet*, Valthe 2003 (De Reeks 4)
5) Voorbeeld uit de videofilm: *Ik weet waarom mijn vader naar hiero is gekomen.*
6) Mellie van Boeien in de Kontaktbrief (1985), het blad dat nu *Freinetnieuws* heet.



Hoofdstuk 2

DE EERSTE FREINETWERKER

Rouke Broersma

1 Al doende leert men

1.1 Terug naar de bronnen

De eerste freinetwerker was Freinet zelf. Hoe is hij dat geworden? En als je dat weet, valt daar dan uit af te leiden hoe je zelf freinetwerker kunt worden, zijn en blijven?

Om te beginnen moest Freinet, net als nu, na de basisschool en het voortgezet onderwijs, naar een lerarenopleiding, die toen, zowel in Frankrijk als Nederland, normaalschool heette (en hier later kweekschool, daarna pa en nu pabo). Die toenmalige onderwijzersopleiding was veel meer gericht op inhoudelijke vakkennis en veel minder praktijk- en beroepsgericht dan de huidige. Van specialisatie voor vernieuwingsonderwijs, zoals tegenwoordig op verschillende pabo's, was al helemaal geen sprake. Doodeenvoudig omdat er in Freinet's studietijd nauwelijks vernieuwingsonderwijs bestond (zie 2.4).

Hoe werd Freinet freinetwerker? Het antwoord zou een reeks clichés kunnen zijn: met vallen en opstaan, door schade en schande word je wijs, al doende leert men. Maar hoe ging dat dan bij hem precies in zijn werk? Die gegevens zijn te vinden in twee bronnen:
Freinet's boekje *Tâtonnement Expérimental.*
Freinet's levensverhaal.

Uit die gegevens zouden jij (als student) en wij (als opleiders) misschien kunnen leren, hoe wij het vandaag zouden kunnen aanpakken: netzo, heel anders, of van beide wat.

1.2 De natuurlijke methode

Voor zijn opvatting over leren gebruikte Freinet de aanduiding de *natuurlijke methode.* Wat bedoelde hij met die term die tegenwoordig ook weer wordt gebruikt in discussies over het Nieuwe Leren? Begin februari 1966, zo'n negen maand voor zijn dood,

publiceerde hij een brochure[1)], waarin hij alles wat hij zelf had ondervonden en wat hij had bedacht en geschreven over het thema leren nog eens samenvatte in één begrip *tâtonnement expérimental* (te vertalen met *proefondervindelijk verkennen)*. Alles in het leven leren we door proefondervindelijk verkennen, behalve op school, ondervond Freinet. Daar gaat het heel anders. Daar gaat het schools, gekunsteld, onnatuurlijk. En als het aan Freinet lag zou het op school ongeveer net zo moeten gaan als in het leven, dus volgens de natuurlijke methode. Aan de hand van een reeks voorbeelden legt Freinet uit wat hij hieronder verstaat.

Voorbeeld 1: De juf die haar leerlingen leert lezen en schrijven volgens een klassikale, schoolse methode, stopt thuis onmiddellijk met deze aanpak. Ze zegt niet tegen haar kinderen: Ga zitten, armen over elkaar, kijk en luister, ik ga jullie uitleggen hoe je een sinasappel pelt, hoe je aan tafel gaat zitten, de trap op gaat. Let op! En doe de oefeningen die ik je voorschrijf heel goed na.

Nee, ze voelt automatisch aan dat deze aanpak hier niet op zijn plaats is. Dan zou je thuis ook moeten werken met banken in een rij, borden, passiviteit en stilte. Dat zou monsterachtig zijn. Thuis wordt het kind al levend onderwezen.

Voorbeeld 2: De natuurkundeleraar geeft in havo 4 goede theoretische en methodische lessen, waarin alles begint bij het begin, waarin alles zich vervolgens ontwikkelt en rangschikt volgens een niets ontziende logica. Maar als hij de school verlaat en pech krijgt met de auto, handelt hij net zo instinctief als alle andere bestuurders met pech, en, zoals elke amateur-mecanicien gebruikt hij uitsluitend proefondervindelijk verkennen: proberen te starten, naar de benzinemeter kijken, nog eens starten, starten met het gaspedaal ingedrukt etc. dan doet hij de motorkap open, kijkt of de benzine doorloopt, controleert de bougies, start nog eens en het eind van het liedje is dat de wagen aangeduwd moet worden. Dit uitproberen, verkennen kan uren, misschien wel dagen duren.

Beroepsmonteurs handelen in feite net zo, alleen sneller, op basis van meer ervaringen die weer berusten op uitproberen, bovendien ondersteund en verhelderd door theoretische kennis.

Voorbeeld 3: Ook het praktische handelen van je dokter berust op proefondervindelijk verkennen: "Wat scheelt eraan? Doet dit zeer? Of dit? Strek je hand eens, steek je tong eens uit? ... Luister, we doen het volgende, neem dit zalfje, twee keer daags opbrengen en als er na veetien dagen niets is veranderd, dan kom je terug en proberen we iets anders."

Het enige verschil tussen een pas afgestudeerde en een ervaren arts is dat de laatste door zijn ervaring de problemen sneller overziet en stapjes kan overslaan. Op basis van proefondervindelijk verzamelde gegevens over een ziekte (en wat hij daarover in bijscholingscursussen nog meer gehoord heeft) stelt de arts oplossingen voor, waarvan hij proefondervindelijk de waarde heeft geverifieerd.

En ook de geschiedenis van de geneeskunst is één grote aaneenschakeling van proefondervindelijk verkennen, van successen die later mislukkingen bleken, etc. Trouwens, de hele wetenschap is pas waardevol als die berust op proefondervindelijk verkennen; ze ontleent haar waarde en draagwijdte aan het experiment.

1.3 Het aandeel van de meester

Voorbeeld 4: Een herder weet uit ervaring dat het nutteloos is zijn schapen uit te leggen welk gedrag hij wenst. Dus kiest hij een andere, doelmatiger weg: hij geeft het *voorbeeld* (de herder gaat voorop, de dieren volgen), *beloning, beveiliging* (gevaarlijke doorgangen afsluiten, bijvoorbeeld).

Hetzelfde geldt voor baby's: intellectuele uitleg is zinloos. Maar het kind zit nog niet in groep 3 of het wordt onderworpen aan de schoolse methodiek

Letterlijk zegt Freinet: *In het leven is niet duurzaam wat door lessen maar wat door ondervinding wordt geleerd.(...) En daarom: organiseer op alle leergebieden, het intellectuele inbegrepen, het* proefondervindelijk verkennen *in dienst van cultuur en leven (...).*

Het voorafgaande samenvattend: om te leren lopen, moet je lopen; om te leren autorijden, moet je autorijden. Rijden in het verkeer, zoals je loopt in een menigte: zonder iemand aan te raken; zonder dringen; ruimte en snelheid schatten bij passeren; geleidelijk remmen; naar de motor luisteren en terugschakelen. Al deze handelingen en het juiste gevoel voor timing leer je niet aan in een statisch leerproces. Bij een beginnende chauffeur is nog niet één handeling overgegaan tot automatisme. Om dat te leren moet je niet gehinderd worden door overbodige theoretische gedachten. Anders gebeuren er ongelukken.

Een goeie rij-instructeur weet dat allemaal uit ervaring en werkt vanuit die ervaring: ook zijn leerlingen moeten ervaringen ondergaan. Na een korte instructie ga je de eerste les al meteen rijden, liefst in een rustige buurt, en je leermeester stuurt hier en daar wat bij, moedigt aan, geeft aanwijzingen, maar niet alles in een keer; de rest komt de volgende les. En zo leer je al doende rijden. Waarom zou dat op school ook niet wat meer kunnen?

Maar, zo waarschuwt Freinet, dat wil niet zeggen dat onderwijzers nooit moeten ingrijpen en alles maar op zijn beloop moeten laten. Integendeel, het proefondervindelijk verkennen kan niet functioneren zonder medewerking, voorbeeld en hulp van de leraar, dat is het aandeel van de leraar (la part du maître). Een paar citaten:
Blijf je bewust van wat we hebben gezegd over de grote waarde van een welbegrepen aandeel van de meester die proefondervindelijk verkennen organiseert en activeert.(...).
Het traditionele onderwijs denkt een kind te leren lopen voordat het zijn eerste stappen heeft gezet. Bij de natuurlijke aanpak moet het kind de eerste stappen doen. Je kunt hem niet helpen en leiden voordat hij zichzelf in beweging zet (...).
Tijdens heel het avontuur van onze natuurlijke methoden mag men niet vergeten dat onze pedagogie geenszins het ontslag van de leraar inhoudt. Ze veronderstelt alleen een andere opvatting over onderwijzen. Maar dit concept zelf kan men alleen door proefondervindelijk verkennen onder de knie krijgen, als de leraar al op weg is (...).

Met andere woorden: ook freinetwerker word je gaandeweg, door proefondervindelijk verkennen met medewerking, voorbeeld en hulp van je opleiding, je stageschool, je collega's en misschien ook dit boek.

1.4 Proefondervindelijk verkennen

Soms werd en wordt Freinet's tâtonnement expérimental (letterlijk: experimenteel tasten) in verband gebracht met het trial and error van het behaviourisme (Skinner 1904-1990).
Maar Freinet neemt duidelijk afstand van Skinner's opvattingen die hem te mechanisch en te onnatuurlijk zijn en die volgens hem haaks staan op het echte leven, omdat ze te weinig ruimte toekennen aan de (zij het soms beperkte) keuzevrijheid van het lerende individu.

Kernwoorden in Freinet's leertheorie zijn: ervaringsgevoeligheid, ontvankelijkheidsgraad, herhalingsniveau, vastlegging.

1.4.1 Ervaringsgevoeligheid (sensibilité à l'expérience).
Iedere geslaagde handeling laat, net zoals water zijn weg zoekt via een zwakke, doorlaatbare plek, een spoor na in het levend organisme. En als iets lukt, doe je het de volgende keer net zo.

Voorbeeld 5: Stel je komt op kruispunt A waarop de wegen B, C en D uitkomen. Aan niets is af te lezen welke weg naar je doel leidt; dus kies je op goed geluk B. Leidt die naar succes (de plek waar je wilt zijn en nog op een prettige manier ook), dan neem je een volgende keer dezelfde weg. Zo niet, dan kies je voor C of D.

Maar het kan ook zijn dat je, bij A aangekomen, iemand anders heel resoluut C ziet inslaan; dan volg je hem, zeker als je hem kent als betrouwbaar en intelligent. Dus naast de *persoonlijke ervaring,* kan ook het *voorbeeld* een rol spelen bij het proces van proefondervindelijk verkennen. Het kan zelfs zijn dat je op A staande iemand ziet terugkeren van D, die je enthousiast en helder de voordelen van die weg duidelijk maakt, met als gevolg dat je voor D kiest.

Anders gezegd, het *voorbeeld* kan vervangen of versterkt worden door een *uitleg*. Maar, in alle gevallen blijft uiteindelijk de *persoonlijke ervaring* beslissend: het *voorbeeld* kan falen, de *uitleg* kan onjuist blijken.

1.4.2 Ontvankelijkheidsgraad (perméabilité à l'experience). Een vallende waterdruppel laat op een steen geen spoor na maar op zand een groeiende vlek: zand is ontvankelijker dan steen. Zo zijn er mensen die pas na veel ervaringen keuzen kunnen maken. En sommigen lijken iedere keer weer, als ze bij A aankomen, op goed geluk te moeten kiezen. Dit zijn weinig intelligente mensen. Anderen hebben aan een of twee identieke ervaringen genoeg. Er is dus verschil in *ontvankelijkheidsgraad.*

Maar ook zijn er de hyper-gevoeligen, die zelfs zonder experiment, zonder voorbeeld of uitleg hun keus maken. Ze lijken genoeg te hebben aan de kleur van een blad, het geluid van een stroompje, de vlucht van een vogel (op zichzelf natuurlijk associaties met vroegere ervaringen). Dit is intuïtie.

Die is niet wezenlijk iets anders dan proefondervindelijk verkennen, alleen het proces verloopt oneindig veel sneller.

1.4.3 Vastlegging van herhalingsniveau's (fixation des étages de la répétition)

Voorbeeld 6: Het kind dat z'n eerste stappen zet, kan slagen en vallen. Het kan vallen (mislukken) voorkomen door niet meteen naar de overkant van de kamer te lopen. Het ziet een stoel op twee meter. Loopt daarnaar toe. Dat herhaalt het, 10 desnoods 50 keer, om de succes-ervaring te herhalen. Dan zijn de bewegingen geautomatiseerd en definitief en onuitwisbaar geïntegreerd in zijn gedrag

Voorbeeld 7: Bij het bouwen van een huis wordt een steigerwerk gemaakt. Eerst worden palen opgericht, verbonden met dwarsbalken, waarop de bouwvakkers planken leggen die een brug gaan vormen. Maar daarmee is deze eerste etage (niveau) nog niet stevig. Dus: alles nalopen, staanders verstevigen, zijbalken bevestigen, planken vastspijkeren. Dan testen ze opnieuw: stampen, heen en weer proberen te bewegen. Als alles in orde is bevonden, wordt volgens vergelijkbare procedure de tweede etage gebouwd.

Bij proefondervindelijk verkennen wordt een geslaagde handeling herhaald: 1 of 10 of 100 keer, totdat het een automatisme is. En dan, zo zegt Freinet, stort je je in het volgende avontuur. Een kind heeft zich bijvoorbeeld van een nieuw woord meester gemaakt, gebruikt dat een aantal keren als een werktuig, in verschillende situaties, met verschillende intonaties misschien. Pas als het woord geautomatiseerd is, staakt het de herhaling: het maakt voortaan deel uit van zijn woordenschat, zijn leeftocht. Op naar nieuwe veroveringen.

1.5 Proefondervindelijk verkennen en proefondervindelijk leren

Geldt Freinet's opvatting over natuurlijk leren volgens de aanpak van proefondervindelijk verkennen ook voor wetenschappelijk onderzoek? Wel degelijk, meent Freinet:

Voorbeeld 8: De wetenschappelijke onderzoeker gaat uit van wat zijn voorgangers hebben gevonden aan ideeën, feiten, werktuigen. Hij vertrekt niet vanuit nul, want anders zou hij al het vorige overdoen. Hij bevindt zich op etage 3 en is op zoek naar 4. Hij weet hoe hij daar moet komen, maar

niet (precies) wat hij er zal aantreffen. Op alle universiteiten vindt dit soort zuiver-wetenschappelijk onderzoek plaats.
De mislukte experimenten leveren soms een doodlopende weg op, maar kunnen later, in een andere setting toch weer bruikbaar blijken te zijn. Geslaagde experimenten openen een nieuwe weg. Ze worden herhaald, verder uitgewerkt, verbeterd, verfijnd en vastgelegd door assistenten en opvolgers.

Zuiver-wetenschappelijk onderzoek verloopt dus niet langs een rechte lijn, maar volgens proefondervindelijk verkennen: met stagnaties, terugwaartse bewegingen en soms nieuwe ontdekkingen.

En wat valt er te zeggen over studeren aan universiteit of hogeschool?

Voorbeeld 9: Studenten, dus ook pabo-studenten en (aanstaande) freinetwerkers, bevinden zich op de eerste etage (voorbeeld 7) of op een kruispunt (voorbeeld 5). Hun situatie is te vergelijken met de wetenschapper, maar het kruispunt van een student is bewegwijzerd, want de wegen die erop uitkomen, zijn al eerder door anderen verkend.

De vraag is nu: wat is nu de beste manier om je het vak eigen te maken? Antwoord: door zelf te ontdekken, al doende. Akkoord, maar moet je dan alles overdoen, kun je niet beter ook gebruikmaken van de vondsten van voorgangers, van Freinet, van je opleiding, van collega's, van een studieboek?

Voorbeeld 10: De echte pioniers in wetenschap, in kunst, in onderwijsvernieuwing werkten volgens het principe van proefondervindelijk verkennen (voorbeeld 8). Als ze stranden, valt er niet veel meer te zeggen; misschien hoor je nooit meer van ze. Als ze slagen, hebben ze een weg geopend.

Als de ontdekking is beproefd en geïntegreerd in vroegere kennis en kunde, is de eerste etage (voorbeeld 7) klaar en bereikbaar voor opvolgers, een volgende generatie wetenschappers, kunstenaars of onderwijzers.
De geslaagde ervaring maakt nu deel uit van een culturele samenhang.
En de pioniers staan al weer klaar voor vervolgonderzoek volgens het principe van proefondervindelijk verkennen, enzovoorts... een avontuur dat eindeloos doorgaat.

En de studenten die het vak moeten leren? Hoe bereiken die de eerste, de tweede enzovoorts etage? Met een lift? Maar zullen ze dan niet door hoog-

tevrees worden overvallen en bij de eerste etage stoppen? Anders gezegd: hun kennis, die ze hebben opgedaan door een druk op de knop van de lift, is dode kennis. Dode theorie zonder ondervinding, zonder praktijkervaring.

Terugkerend tot de beginvraag: hoe is Freinet freinetwerker geworden, en hoe kun je dat zelf worden, zijn en blijven? kunnen we nu concluderen:

- *Freinet* is als onderwijsman en onderwijsvernieuwer te vergelijken met de wetenschappelijke onderzoeker uit voorbeeld 8 en de pionier uit 10. Je zou kunnen zeggen dat hij al experimenterend het onderwijzersvak opnieuw uitvond. Niet in een luchtledig of in zijn eentje, want de echte onderzoeker bouwt voort op bestaande ideeën, wordt beïnvloed door en werkt samen met tijdgenoten van wie hij kan leren, zoals Freinet's levensverhaal (2.4, 2.5) duidelijk laat zien. Hij is het voorbeeld, de *meester.*
- *Freinetwerkers* zijn te vergelijken met de assistenten en opvolgers uit voorbeeld 8 en 10. Zij beoefenen de freinettechnieken, worden daarin steeds beter door bestudering van de meester, door uitwisseling van ervaringen met collega's, ze proberen de freinettechnieken te verfijnen, te verbeteren, aan te passen aan de eigen situatie, te vernieuwen, bijvoorbeeld door gebruikmaking van de nieuwe media. In vergelijking met Freinet zijn ze *gezellen*, in vergelijking met studenten en kinderen echte meesters in hun vak.
- *Aanstaande freinetwerkers* zijn de studenten uit 9 en 10. Zij leren het vak door het voorbeeld van hun mentoren, door stages in freinetklassen, door freinettechnieken te beoefenen en onder de knie te krijgen, heel ambachtelijk. Dat is een vorm van experimenteren met je zelf en met het vak, het is proefondervindelijk verkennen, waarbij voorbeeld, hulp, uitleg van stagementoren en collega's bijzonder welkom en vaak onontbeerlijk zijn. Aanstaande freinetwerkers zijn *leerlingen* die gezel worden.

Ten slotte, zoals bij een persoon nieuwe kennis, nieuwe vaardigheden geïntegreerd worden in zijn totale persoonlijkheid, zo gaan wetenschappelijke ontdekkingen, technische uitvindingen, belangrijke kunstwerken deel uitmaken van een bestaande culturele samenhang (voorbeeld 10). Cultuur is een proces met een voorgeschiedenis. Zonder de kennis en kunde van pioniers zou-

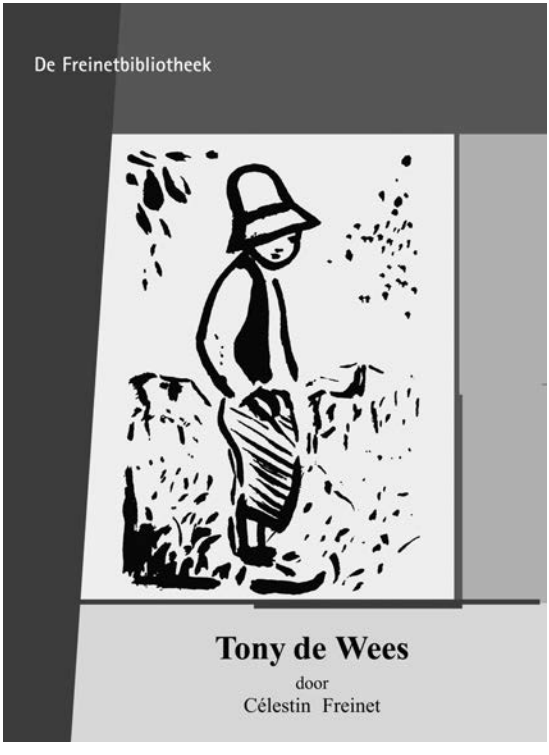
den we het wiel (freinettechnieken) telkens opnieuw moeten uitvinden. Dus, gezel en daarna meester worden kan niet zonder een goede opleiding, met inbegrip van een goede theoretische basis. Wie de freinettechnieken wil beheersen, zal zich ook de ideeën erachter, eronder en erin eigen moeten maken (paragraaf 3).

2 Freinet's levensverhaal[2)]

2.1 Kind en scholier

Célestin Freinet werd op 15 oktober 1896 geboren en zeventig jaar later op 10 oktober 1966 begraven in datzelfde piepkleine dorpje Gars, in het departement Alpes-Maritimes, in de regio Provence, in Frankrijk. Hij was de jongste in een boerengezin van vader, moeder, een zus en twee broertjes.

Veel weten we niet over die beginjaren in Gars. Hoe de jonge Célestin was als kind valt misschien af te leiden uit Freinet's kinderboekje *Tony de Wees*[3)]. Hoewel zelf geen wees, wist Freinet



heel goed waar hij het over had: een tijdlang namen zijn ouders pleegkinderen in hun huis op, Antoinette en Tony. Die kwamen uit een grootstedelijk weeshuis (Nice of Marseille) en werden uitbesteed, zoals dat heette, aan pleegouders die daarvoor een vergoeding ontvingen. En sommigen, zoals de pleegouders van de Tony uit het boekje, probeerden er nog meer uit te halen door ze flink te laten meewerken.

Het verhaal speelt zich duidelijk af in Gars en omgeving, en de jonge hoofdpersoon vertoont in veel opzichten de trekken van Célestin: zijn manier van doen; zijn manier van denken en voelen; zijn kijk op volwassenen, die lang niet zo slim en aardig zijn als ze zelf vaak denken; zijn kijk op kinderen, die vaak veel leuker en verstandiger zijn dan volwassenen soms vinden; zijn bewondering voor de natuur; zijn liefde voor dieren.

Ook Freinet's opvattingen over leren en proefondervindelijk verkennen zijn al zichtbaar in het optreden van hoofdpersoon Tony: leergierig als Célestin zelf, kijkt hij goed om zich heen. Hoe vangen de andere jongens met blote handen een vis, hoe houdt de pleegvader zijn zeis vast? Met al zijn zintuigen op scherp loopt het jongetje door het huis, het dorp, de velden. 's Avonds in zijn strobed ondergaat hij de soms angstaanjagende nachtgeluiden. Overdag luistert hij aandachtig naar iemand die echt iets te vertellen heeft, de schaapherder van wie hij zijn eerste aardrijkskundeles krijgt. Moeder Natuur, volgens Freinet (in navolging van Rousseau) de eerste en beste lerares, geeft hem biologieles: over de loop van de seizoenen, over zaaien en maaien, over groeien en afsterven. Tony/Célestin ziet het allemaal om zich heen gebeuren. De juffrouw en de school laten hem koud. Daar valt blijkbaar weinig te leren.

Zo moet Freinet het zelf ook beleefd hebben, toen hij vanaf zijn vijfde naar de dorpsschool ging, en later, van 1909 tot 1912 naar de middelbare school in Grasse, zeventig kilometer verderop, voor die tijd en in die streek een flinke afstand. Als jongen van dertien, ver van huis, bij vreemden in de kost. Toen hij geslaagd was ging hij in Nice naar de normaalschool, van 1912-1914, om het onderwijzersvak te leren.
Veel meer dan deze summiere gegevens bezitten we over die periode niet. Zijn biograaf Michel Barré merkt op: Freinet heeft heel veel geschreven, ook over zijn jeugd, maar weinig over zijn schooltijd. En wat hij erover vertelde, is in één woord samen te

vatten: *verveling.* 't Is verbazingwekkend dat hij zelf schoolmeester wilde worden. Of misschien ook wel juist niet ...

2.2 Soldaat Freinet

Célestin Freinet was nog niet eens klaar met zijn opleiding of hij stond al voor de klas: de Eerste Wereldoorlog (1914-1918) was uitgebroken en laatstejaars-studenten moesten invallen voor collega's die gemobiliseerd werden. Een half jaar later haalde hij zijn onderwijzers-diploma alsnog, maar kort daarna werd hij zelf opgeroepen en na een korte training naar het front in Noord-Frankrijk gestuurd. In zijn boek Touché! (Geraakt!) verhaalt hij later over de verschrikkingen van de loopgravenoorlog, hoe hij door een granaatscherf werd getroffen, een kwart van zijn long verloor, een jaar lang moest kuren in een militair hospitaal en, voor 70% invalide verklaard, terugkeerde naar huis. Hij gruwde van de waanzin van de oorlog, waarin de levens van jonge mannen werden opgeofferd aan de hoogmoed van politieke leiders en de hebzucht van wapenfabrikanten. Alleen al in de Slag om Verdun verloren 700.000 voornamelijk Duitse en Franse jonge mannen het leven.

En, zo schrijft hij in *Touché*, misschien wel net zo erg: veel van de jongens die het er wel levend afbrachten, keerden gewond, verminkt of geestelijk kapot terug naar hun huis, dat ze vier jaar eerder zo vrolijk hadden verlaten om vol trots de oorlog in te gaan en de eer van het vaderland te verdedigen. Zo was hen voorgespiegeld, zo hadden ze het gehoord voor de radio, gelezen in de krant, zo werd er gebeden in de kerk en verteld op school. En Freinet nam zich voor: dit nooit weer. Kinderen mogen niet misleid worden met spannende maar valse verhalen over heldendom en glorie. De school mag kinderen geen meningen opdringen, de school mag niet indoctrineren. Dat heeft hij zijn leven lang volgehouden: geen rechtse, al of niet christelijke preken, maar al evenmin socialistische propaganda. De school moet de kinderen zelf leren nadenken, zodat ze kunnen uitgroeien tot vrije, zelfbewuste mensen.

Dat houdt in: zelf onderzoeken, zelf uitproberen, daarna zelf leren oordelen en voor je mening durven uit- en op te komen. Hier blijkt dat Freinet's opvatting over proefondervindelijk verkennen meer is dan een leertheorie: het is een vorm van *emancipatie.*

2.3 Maître Freinet

In 1920 werd Freinet tot *maître* (meester) benoemd op de openbare jongensschool van Bar-sur-Loup. Zijn klaslokaal bevond zich in het *Hôtel de Ville* (gemeentehuis). Aanvankelijk werkte hij op de manier die hij op zijn opleiding had geleerd, maar al vrij gauw werd hem duidelijk dat zijn leerlingen hetzelfde ondergingen als hij, toen hij jong was: een gevoel van opgeslotenheid, van verveling en een afkeer van de school, die zich uitte in wangedrag en onderlinge ruzies, luiheid, inactiviteit. En wat de maître Freinet betreft: er zijn voor een ambitieuze, zeer intelligente onderwijzer met een avontuurlijke geest, vanaf zijn jeugd een echt buitenmens, spannender dingen te bedenken dan de dagen door te brengen met instructies, stampwerk, overhoren, waarschuwen, straffen, werken met saaie leerboeken en sterk verouderde methodes. Tel daar nog bij zijn longaandoening die het langdurig verkeren in een bedompt, overvol lokaal soms tot een kwelling maakte - en het is duidelijk: het moest anders. Maar hoe?

Daar kwam hij langs twee wegen achter:

1. Door *proefondervindelijk verkennen* (zie 2.6 - 2.8), in de zin van persoonlijk ondervinden, experimenteren.
2. Door studie, studiereizen en uitwisseling (2.4 - 2.5), waarbij moet worden opgemerkt dat écht studeren ook ontdekken en verkennen is en eigenlijk deel uitmaakt van het proces van proefondervindelijk verkennen (voorbeeld 10, paragraaf 1.5).

2.4 New Education en l'École Moderne

In 1900 luidde de Zweedse pedagoge Ellen Key de *Eeuw van het kind* in met haar gelijknamige boek. Het was een pleidooi voor de ideale school, die de kinderen de warmte en de veiligheid bood die ze nodig hebben om zich volledig te kunnen ontplooien. Een paar kenmerken: de autoritaire dwang tot leren is daar afgeschaft; leerling en leraar wisselen met elkaar van gedachten; leerlingen doen zoveel mogelijk zelf ontdekkingen; niet alleen de verstandelijke, ook de lichamelijke, de sociale, de emotionele en de artistieke ontwikkeling zijn belangrijk.

Niet alleen in Zweden, overal in de geïndustrialiseerde wereld, ook in Nederland (met als bekende namen: Jan Ligthart, Theo Thijssen, Kees Boeke) klonk in de jaren tussen 1900 en 1925 de roep om vernieuwing van opvoeding en onderwijs. Daarvoor zijn drie hoofdoorzaken aan te wijzen:

1. Onvrede met het bestaande uit de 19de eeuw afkomstige schoolsysteem dat enerzijds de vrijheid van het individu aantastte en anderzijds onvoldoende voorbereidde op een snel veranderende maatschappij.
2. Teleurstelling over de barbarij van de Eerste Wereldoorlog met zijn miljoenen slachtoffers, en de afschuw over de verpauperingen van tallozen in de alsmaar uitdijende vervuilde fabrieksteden mondden uit in cultuurpessimisme, in een afwijzing van de stadscultuur en een hang naar het zuivere van de natuur. Rousseau (1712-1784), de grondlegger van de Romantiek werd herontdekt, ook door Freinet, wiens uitspraken over de natuur van het kind, natuurlijk leren en de natuurlijke methode zijn terug te voeren tot Rousseau's pleidooi voor een natuurlijke opvoeding in vrijheid.
3. De Russische Revolutie van 1917 leidde overal tot groeiende belangstelling voor en invloed van socialisme en communisme. Sympathiserende filosofen, schrijvers, kunstenaars en onderwijsvernieuwers als Freinet zagen met belangstelling hoe in het immense Rusland getracht werd een volledig nieuw opvoedings- en onderwijssysteem te realiseren. Voor Freinet kwam daar nog iets bij: in zijn opvatting moesten onderwijsvernieuwing en sociale hervormingen hand in hand gaan. En daarom moesten onderwijsvernieuwers niet alleen opkomen voor betere schoolgebouwen en beter lesmateriaal, maar ook voor betere huizen en betere voeding.

Om de krachten te bundelen en van elkaar te leren bracht in 1921 de Zwitserse socioloog en onderwijsvernieuwer Adolphe Ferrière (1879-1960) op een onderwijscongres in Calais een een internationaal gezelschap vernieuwers bij elkaar. Dit leidde tot de oprichting de *New Education Fellowship* (NEF). Uit deze naam valt af te leiden dat zij tegenover de oude school en het achterhaalde onderwijssysteem het ideaal van de *Nieuwe School* plaatsten, waarvoor Ferrière een lijst van kenmerken opstelde:

1. *De school is gelegen op het platteland: een schoon, natuurlijk opvoedingsomgeving.*
2. *De leerlingen zijn zelf individueel of in groepen actief. De leraar is hun gids.*
3. *Ze kiezen zélf zoveel mogelijk hun activiteiten; geen slaafse uitvoering van bedachte taken.*
4. *Discipline en orde komen voort uit de organisatie van het werk en moeten zoveel mogelijk door de leerlingen zelf worden opgebracht.*

5. *School en gezin gaan in elkaar over. Leerlingen en leraren leven als een grote familie samen.*
6. *Handarbeid naast hoofdarbeid. Werken in de tuin, boekbinden, metaalarbeid enz. hebben niet alleen praktische waarde, maar zijn ook vormend voor het waarnemingsvermogen en het denken.*
7. *Co-educatie: geen afzonderlijke scholen voor jongens en meisjes.*
8. *Lichamelijke opvoeding en het ontwikkelen van artistieke kwaliteiten zijn uitermate belangrijk.*
9. *De dag wordt over het algemeen als volgt ingedeeld: 's ochtends geestelijke arbeid en 's middags vakken als tekenen, schilderen, lichamelijke opvoeding, handarbeid.*
10. *Onderwijs is levensecht. Geen abstracte bedenksels vanuit boeken. De leerlingen doen eigen onderzoek: gegevens verzamelen, ordenen, conclusies trekken en problemen leren oplossen.*

Veel van deze denkbeelden kon Freinet later verwezenlijken in zijn eigen school die hij in 1934 in Vence stichtte (2.7). Daarvoor, tijdens zijn jaren in Bar-sur-Loup (2.6) en Saint-Paul (2.7) voer hij vooral zijn eigen koers, nam hij over van anderen wat hij kon gebruiken, paste het waar nodig aan voor zijn werkomgeving. Omgekeerd toetste hij zijn eigen vondsten aan de denkbeelden van anderen: gelijkgezinde collega's en vakbondsvrienden, andere onderwijsvernieuwers met sommigen waarvan hij levenslang contact onderhield.

Hoewel hij de congressen van de NEF bleef bezoeken, werd hij om verschillende redenen nooit lid van deze beweging:

- Verschillende vernieuwers stonden aan het hoofd van privéscholen, die hun leerlingen betrokken uit bemiddelde gezinnen en dus over ruime financiële middelen beschikten. Zij konden kiezen voor radicale vernieuwing; vandaar: de *Nieuwe School*, terwijl Freinet zijn vernieuwingswerk aanving op een armetierig openbaar dorpsschooltje voor de kinderen van arme boeren en dagloners.
- Hij bepleitte dan ook modernisering van de bestaande openbare volksscholen en koos voor de aanduiding *Moderne School* (en nog altijd luidt de naam van de Franse Freinetbeweging ICEM: *Institut Coöpératif de l'École Moderne*).
- Meer dan de andere vernieuwers had Freinet, vanuit zijn socialistische opvattingen, oog voor de maatschappelijke

ongelijkheid die tot onderwijskundige ongelijkheid leidde. Zonder maatschappijverandering geen blijvende onderwijsvernieuwing en zonder onderwijsvernieuwing geen maatschappijverandering.

2.5 Freinet de reiziger

Vakanties besteedde Freinet vaak aan studiereizen, bezoeken aan vernieuwingsscholen in het buitenland, deelname aan internationale onderwijscongressen. Een beknopt overzicht van zijn reizen, ontmoetingen en uitwisselingen geeft een beeld van de internationale oriëntatie van de boerenzoon uit het onaanzienlijke Gars:

- In 1923 bezocht hij op uitnodiging van een Duitse vriend enkele *Landerziehungsheime* (letterlijk plattelandsopvoedingshuizen), scholen die zich baseerden op de opvattingen van Hermann Lietz, op zijn beurt geïnspireerd op Cecil Reddie's beroemde school Abbotsholme. Deze was gevestigd in een landhuis, gelegen in een rustige landelijke omgeving. De leerlingen bestuurden en beheerden de schoollokalen, de ziekenboeg, de slaapruimten zelf. Zelfwerkzaamheid en eigen onderzoek stonden centraal. De leerlingen noteerden en verwerkten zelf de leerstof. Cijfers waren afgeschaft.

- Tijdens deze reis ontmoette Freinet de grondlegger van het jenaplanonderwijs, Peter Petersen, met wie hij tot diens dood in briefwisseling zou blijven. De verwantschap tussen beider onderwijsconcepten is groot. Het is dan ook niet onlogisch dat juist het jenaplan- en het freinetonderwijs in Nederland warme betrekkingen onderhouden en regelmatig samen projecten uitvoeren, die in gemeenschappelijke publicaties uitmonden.

- In 1924 later nam Freinet deel aan het congres van de NEF in Montreux. Daar maakte hij persoonlijk kennis met Ferrière, die niet alleen een goede vriend werd, maar ook abonnee van Freinet's tijdschrift, terwijl hij later enkele boeken publiceerde bij Freinet's uitgeverij. Freinet leerde Claparède kennen en diens opvattingen over *l'École sur mesure*, de school op maat. En via hem kwam hij in aanraking met de ideeën van de bekende Amerikaanse reformpedagooog John Dewey, wiens motto *learning bij doing* (al doende leren) wel eens de inspiratiebron zou kunnen zijn voor Freinet's stelregel *par la vie - pour la vie - par le travail* (door het leven - voor het leven door het werk).

- In 1925 maakte Freinet een studiereis naar Rusland (Leningrad, Saratov, Stalingrad, Moskou), waarover hij later een brochure publiceerde. Daaruit valt af te leiden dat hij zich toch eigenlijk meer verwant voelde met de eenvoudige en soms armoedige scholen die hij hier aantrof en waar hartverwarmende pogingen tot vernieuwing werden ondernomen, dan met de elitescholen van zijn collega-vernieuwers in West-Europa.
- Hetzelfde jaar bezocht hij een onderwijscongres in Brussel waar hij de Belgische vernieuwer Decroly en Maria Montessori leerde kennen. In de eerste bewonderde hij zijn schoolorganisatie, zijn opvattingen over globaallezen, zijn aanpak van wereldoriëntatie vanuit belangstellingskernen. In Montessori bewonderde hij vooral haar visie op het kind in ontwikkeling, haar pleidooi voor zinvolle activiteiten, haar respect voor kinderen en haar vertrouwen in hun mogelijkheden, ook tot het dragen van verantwoordelijkheden.
- Omgekeerd presenteerde Freinet zijn eigen ideeën aan de deelnemers van het NEF-congres in Leipzig (1928). Men toonde grote belangstelling voor zijn opvattingen en vooral voor zijn drukpersjes.
- Op het NEF-congres van 1931 (Limoges) maakte hij kennis met de Amerikaan Washburne, van wie hij het systeem van werkkaarten en geprogrammeerde instructie overnam, dat hem beter beviel dan het takensysteem van het Daltonplan, ontwikkeld door Helen Parkhurst, een leerling van Maria Montessori.
- In 1932 vond het NEF-congres plaats in Nice. Freinet nodigde het gezelschap uit voor een bezoek aan zijn eenvoudige dorpsschooltje in Saint-Paul, niet ver van Nice. Was dat een jaar of drie later gebeurd, dan had hij ze kunnen rondleiden op de veel mooiere Freinetschool te Vence, een privéschool met internaat, tuin, akkers en zwembad, gelegen in een idyllisch heuvellandschap, een school die in vrijwel alle opzichten voldeed aan Ferrière's kenmerkenlijst voor de Nieuwe School.

Was Freinet van zijn geloof gevallen?...

2.6 Maître Freinet in Bar-sur-Loup

Wat gebeurde er als Freinet niet reisde en niet studeerde? Hij schreef met regelmaat voor een vakbondsblad (en later in zijn eigen tijdschrift) artikelen over zijn eigen ontdekkingen en experimenten en die van anderen, deed verslag van zijn reizen en ontmoetingen, besprak boeken van binnen- en buitenlandse onderwijsvernieuwers.

Maar hij was natuurlijk eerst en vooral schoolmeester. Een schoolmeester die gaandeweg veranderingen aanbracht. Om te beginnen wilde hij, letterlijk en figuurlijk, dichter bij zijn leerlingen komen. Daarom verwijderde hij het podium, zodat zijn bureau op gelijke hoogte kwam met de banken van de kinderen. Een volgende stap: weg met de leerboeken en methodes, die steunden op verouderde didactische inzichten (veel stampen en uit het hoofd leren) en inhoudelijk niets met het werkelijke leven van zijn leerlingen in Bar te maken hadden.

En steeds vaker verliet hij met de kinderen het benauwde klaslokaal. Ze liepen door het dorp, bekeken, veel beter dan ze eerder deden, de huizen en gebouwen, de gevels, de uithangborden en de namen. Wat vertelden die over de geschiedenis van *Bar?* Ze bezochten werkplaatsen en vroegen slager, smid en timmerman de oren van het hoofd. Ze gingen het dorp uit en zagen hoe het daar lag aan de rivier, de *Loup*; vandaar dus *Bar-sur-Loup*. Maar waarom hier, waarom niet aan de overkant of honderd meter verderop? Ze leerden vogels, planten en insecten herkennen en benoemen, vonden mooie stenen in de heuvels.

Die namen ze dan mee om verder te bestuderen. Ze maakten korte verslagen over wat ze hadden gezien en geleerd. Die lieten ze elkaar lezen, of ze lazen het voor en spraken er verder over, waarbij Maître Freinet extra informatie gaf, dingen uitlegde, vragen stelde. Hij vatte samen en schreef dat op het bord. Die zinnen en die woorden werden gelezen. En daarover kregen ze dictee. Veel leuker dan uit dat rottige taalboek.

Op een dag in 1924 had de meester weer iets bijzonders. Op zijn bureau stond een apparaat: een kleine drukpers, een houten klap-pers om precies te zijn: nadat de meester zijn inktroller had gebruikt en een blaadje papier op het zetsel had gelegd, klapte hij de deksel dicht, heel hard, zoals je met een stempel doet, deed hem weer open, nam het blaadje en liet het zien.

Wat stond erop? Dat vermeldt de geschiedenis niet. Wel weten we dat de leerlingen vanaf dat moment hun verslagen (of gedeelten daarvan), later ook gedichten, dromen en vrije teksten gingen drukken, nadat ze gezamenlijk gecorrigeerd en verbeterd waren.

2.7 Drukpers, levensboek, schoolkrant

Al gauw bleek dat het klappersje voor kinderen moeilijk hanteerbaar was. Freinet bracht eigenhandig verbeteringen aan. Daarna ging het beter. Zijn eerste experimenten beschreef hij in enkele artikelen en later (1926) in zijn eerste onderwijsboek *De drukpers op school.* Daaruit wordt duidelijk hoe, via een proces van proefondervindelijk verkennen, in de klas van Freinet en zijn leerlingen langzamerhand een nieuw soort onderwijs ontwikkelden. We krijgen antwoord op de vraag waarom hij de leerboeken verwijderde en wat daarvoor in de plaats kwam. Een paar citaten:

De methode is noodzakelijkerwijs vermoeiend vanwege haar eentonigheid; ze is voor kinderen gemaakt door volwassenen; ze is een middel tot afstomping; ze blijft de verering van het gedrukte woord inprenten; ze dwingt de meesters om haar te gebruiken alle kinderen op uniforme wijze de inhoud bij te brengen; men giet de kinderen vol met de gedachten van anderen en doodt langzamerhand hun eigen gedachten; de schoolse methode moet onttroond worden.

We hebben aldus gedurende het hele schooljaar 1924-1925 ongeveer 200 regels gedrukt, wat overeenkomt met een leesboek van 100 pagina's.
We hebben dus ons eigen boek niet alleen vermenigvuldigd maar ook doorleefd, bewerkt, regel voor regel geproefd, en de waarde daarvan is voor de leerlingen gewoonweg een openbaring.

De gedrukte teksten werden gebundeld en vormden samen wat Freinet het *levensboek (livre de vie)* van de klas noemde. Met die levensboeken leerden de jongste kinderen lezen.

Als het zetwerk klaar is, gaan we drukken. Met een eenvoudige handpers kunnen 100 afdrukken in 5 à 10 minuten gemaakt worden: ieder plakt een exemplaar in zijn levensboek; een paar exemplaren worden apart gehouden voor de afwezigen. En soms brengt een kleine afgezant 's avonds de lessen van de dag aan zijn zieke kameraadje dat zo op de hoogte blijft van het klassenleven.

En zo krijgt het levensboek naast de functie van *klassendagboek* (bestaat nog altijd in veel freinetklassen) er nog een tweede bij: informatie doorgeven aan afwezigen. Gaandeweg zal die functie zich verzelfstandigen in de klassen- of de *schoolkrant* (op sommige scholen allebei).

In 1925-26 ging het ons steeds beter af. Niet alleen konden de meer geoefende leerlingen heel gemakkelijk langere teksten zetten, maar bovendien hebben we een regelmatige uitwisseling van onze druksels met een klas in Villeurbanne opgezet. Allerlei soorten tegenslagen, vooral administratief, verhinderden dat ons experiment volledig slaagde. Hoe het ook zij, het was desondanks zeer bemoedigend (...). Het totaal van onze levensboeken vormt een verzameling van 3000 regels, wat overeenkomt met een flink leesboek van 150 bladzijden.

Toen Freinet kennismaakte met collega Durand uit Villeurbanne, die zich, na lezing van Freinet's artikelen, ook een drukpersje had aangeschaft, ontstond bij een van beiden het idee om de druksels van hun klassen uit te wisselen.

De aankondiging van deze uitwisseling veroorzaakte in mijn klas blijdschap en ongekende nieuwgierigheid. En toen de eerste druksels aankwamen, had je moeten zien hoe gretig de leerlingen de gedachten van hun kameraadjes in V. lazen! Wat een reacties! En wat een vragen!
En als later de teksten vergezeld gaan van gesigneerde tekeningen van de leerlingen, wat een plezier! (...) Hetzelfde enthousiasme, zo lijkt het, in de klassen van V. "Mijn leerlingen zijn zo tevreden," schreef de onderwijzer mij, "als er een envelop met drukwerk uit de brievenbus komt!"

Deze uitwisseling wordt steeds intensiever en kan beschouwd worden als het begin van een andere freinettechniek: *de schoolcorrespondentie*, waaraan ook andere onderwijzers, enthousiast geraakt door Freinet's artikelen of door ontmoetingen met hem op vakbondsbijeenkomsten, gaan meedoen. In 1926 zijn dat er zes, een paar jaar later meer dan veertig.

Langzamerhand begint zich Freinet's alternatief voor de bestaande school af te tekenen: het podium en de methodeboeken zijn weg, alsmaar stilzitten en consumeren tegen wil en dank is er niet meer bij. Daarvoor in de plaats zijn gekomen: schoolwandelingen en excursies; zelf waarnemen, aantekeningen maken, daarover samen praten en zoeken naar verdieping; teksten schrijven, samen bespreken en drukken; klassendagboek en schoolkrant maken; corresponderen. Al deze werkwijzen noemde Freinet *technieken*. Deze freinettechnieken worden in de loop van de jaren werkendeweg verder ontwikkeld en geperfectioneerd en er komen andere bij, zoals de vrije tekst, de vrije expressie (tekenen, schilderen, dans, muziek, toneel), de klassenvergadering (zie paragraaf 3).

2.8 Maître Freinet in Saint-Paul

In 1926 trouwde Freinet met de twee jaar jongere Elise Lagier-Bruno, onderwijzeres en begaafd kunstenares; vooral haar houtsneden werden zeer gewaardeerd. In 1927 ontving ze de prestigieuze Gustav Doréprijs voor haar illustraties van een roman. Deze kwaliteiten kwamen goed van pas: Elise ontwierp de layout van Freinet's tijdschriftje *De drukpers op school* en zorgde voor de illustraties. Hetzelfde deed ze voor *La Gerbe* (letterlijk: bundel, boeket), een kindertijdschrift met teksten uit schoolkranten van de verschillende scholen.



Inmiddels had Freinet met een aantal collega's een coöperatief bedrijfje opgericht, dat, net als het verenigingsblad en Freinet's eerste boekpublicatie (1927) *De drukpers op school* heette. In 1928 fuseerde deze coöperatie met die van een groep onderwijzers met belangstelling voor de toenmalige nieuwe media: film, radio, grammofoon. De nieuwe coöperatie heette kortweg CEL *(Coopérative de l'Enseignement Laïc)* en groeide in verloop van tien jaar uit tot uitgeverij van de boeken van Freinet en anderen (Elise Freinet en Ferrière bijvoorbeeld), boekjes voor het documentatiecentrum van de freinetklassen, werkkaarten, tijdschriften en producent van drukpersjes, kindercamera's, grammofoonplaten, films en andere werkmiddelen voor leden van de freinetbeweging.

Al in die eerste jaren zorgden de toename van het ledental, van het aantal scholen-met-drukpers, van de schoolcorrespondenties voor een logistiek probleem: al die post en de producten van de CEL moesten door heel Frankrijk (en later ook daarbuiten) ver-

voerd worden. En Freinet zat in Bar-sur-Loup wel erg ver van verkeersaders. Vooral daarom nam hij in 1928 een benoeming aan in Saint-Paul, dat een hoofdpostkantoor en een treinstation bezat.

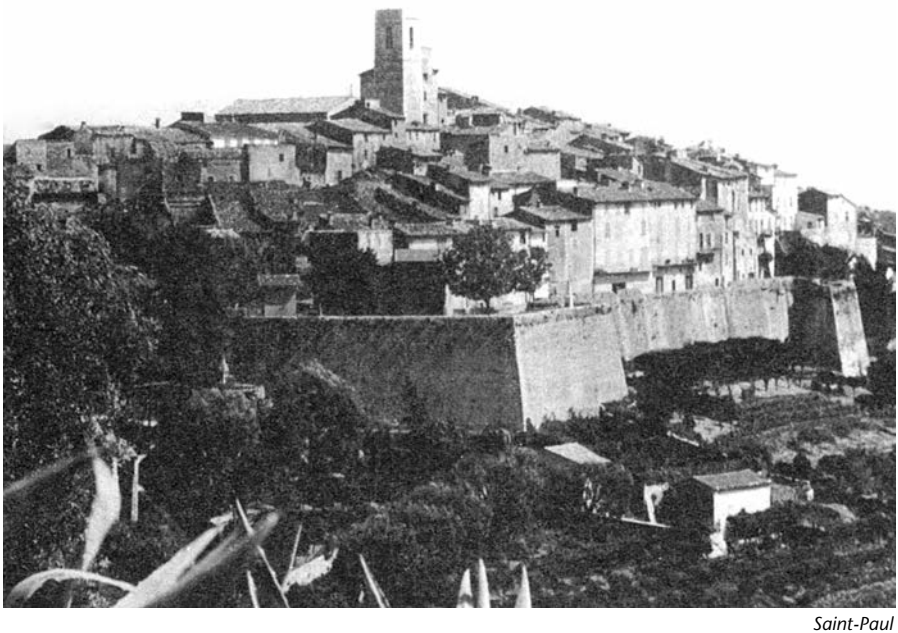
Na zijn eerste schooljaar in Saint-Paul raakte hij in conflict met de burgemeester en diens hooggeplaatste vrienden. Hun kinderen zaten op deftige privéscholen en dus hadden ze geen boodschap aan dat miezerige meestertje van dat armetierige openbare schooltje, waar van alles aan mankeerde. Uit de gemeente- en provincie-archieven blijkt dat Freinet vanaf het begin op verbetering van de materiële omstandigheden heeft aangedrongen, zonder merkbaar resultaat. Ook klagen bij de inspectie hielp niet. En dus zat er weinig anders op dat elke dag een groepje kinderen met vaten op een karretje naar de stadsfontein ging, water halen voor de wc; en Freinet bleef dus 's winters zelf maar hout zagen en kloven voor de kachel in zijn klas. En nooit was er geld voor schriften en pennen.

Freinet vond desondanks de energie om zijn experimenten onder erbarmelijke omstandigheden voort te zetten; en dat niet alleen, hij vond ook nog tijd voor publicaties, bezoeken van politieke en vakbondsbijeenkomsten en het steeds beter organiseren van zijn groeiende groep medestanders. Zo langzamerhand kon van een echte beweging gesproken worden, die ook in het buitenland de aandacht begon te trekken.

Die belangstelling zou explosief toenemen toen zijn strijd met de plaatselijke autoriteiten steeds ernstiger vormen begon aan te nemen. Freinet publiceerde over het steeds verder oplopende conflict in zijn blad en in het vakbondsblad, schreef maar weer eens een brief naar de inspecteur, naar de hoofdinspecteur, naar de prefectuur van het departement Alpes-Maritimes. Met als enig resultaat dat de kwestie steeds meer aandacht kreeg.

Inmiddels is het 1933. In buurland Italië is de fascistenleider Mussolini al tien jaar aan de macht. In buurland Duitsland neemt Hitler met zijn nationaal-socialistische partij de macht over en komt de heksenjacht op socialisten, communisten en de jodenvervolging op gang. In buurland Spanje broeit het: een paar jaar later grijpt, na een bloedige burgeroorlog, dictator Franco daar de macht. En Frankrijk zelf kent ook een extreem-rechtse partij *(Action Française)* en andere groepen die de democratie graag

zouden willen vervangen door een dictatuur naar het voorbeeld van Italië of Duitsland.



Saint-Paul

En in die internationale politieke context zal het plaatselijke conflict tussen Freinet en zijn vakbondsvrienden aan de ene en de burgemeester van Saint-Paul met zijn politieke vrienden aan de andere kant gaandeweg uitgroeien tot een provinciale en later ook een nationale rel. De conservatieve burgemeester en zijn rechts-radicale medestanders willen hun nog rustige gemeente het liefst ontdoen van alles wat zij verfoeien: linkse schrijvers, kunstenaars en onderwijzers. En dus: weg met die vuile communist van een Freinet, die zijn leerlingen nota bene zelfstandig leert denken en laat meebeslissen in zijn klas. Op een nacht worden overal haat-affiches aangeplakt, waarin de bevolking wordt opgeroepen die meester, die hun kinderen vergiftigt met anti-kerkelijke en communistische propaganda, het werk onmogelijk te maken en hem te verdrijven. Wat later wordt er een schoolstaking georganiseerd, waarbij de burgemeester zijn gemeentearbeiders en zijn winkeliers en de rijke landeigenaren hun pachters onder druk zetten om hun kinderen thuis te houden. Desondanks blijft meer dan de helft van de ouders en kinderen Freinet trouw.

Ten slotte organiseren Freinet's tegenstanders een rel, die ertoe moet leiden dat de door hen opgezweepte en rijkelijk van drank voorziene trawanten tijdens de middagpauze, als de ouders hun kinderen hebben opgehaald, de school binnendringen, waar ze alles kort en klein moeten slaan, zodat onderwijs onmogelijk is en Freinet wel weg moet. De politie, duidelijk op de hand van de burgemeester, zal niet ingrijpen, zo is beloofd. De avond ervoor echter heeft een berouwvol gemeenteraadslid, hoewel politiek zijn tegenstander, Freinet in het geheim ingelicht. En deze heeft 's ochtends de hem goedgezinde ouders en vakbondsvrienden uit de wijde omgeving gealarmeerd. De aanslag op de school is dus mislukt.

Dan krijgt de landelijke leider van extreem-rechts, Maurras, wiens invloed wat tanende was en die wel wat extra publiciteit kon gebruiken voor de komende verkiezingsstrijd, lucht van de zaak. Hij begint in zijn dagblad *L'Action Française* een hetze tegen Freinet. Linkse kranten kiezen partij voor Freinet. En al gauw verschijnen er ook in onderwijsbladen en regionale kranten artikelen over de kwestie, voor of tegen Freinet. Schrijvers, filosofen, filmers en kunstenaars van naam nemen het voor hem op. Onderwijskundigen in binnen- en buitenland sturen steunbetuigingen.

2.9 De Freinetschool in Vence

Het gevolg van dit alles is dat Freinet in binnen- en buitenland uitgroeit tot een bekende persoonlijkheid en dat behalve het conflict nu ook overal in de pers aandacht komt voor zijn ideeën en zijn werkwijzen. Die belangstelling leidt tot navolging en een snelle groei van de freinetbeweging, eerst alleen landelijk, later internationaal.

Maar hoe ging het verder in Saint-Paul? Hoewel de minister[4)] niet anders kan dan alle aanklachten van het gemeentebestuur en inspectie ongegrond te verklaren, besluit hij toch, omdat de situatie onwerkbaar is geworden, Freinet over te plaatsen naar zijn vorige school in Bar-sur-Loup, hetgeen door zijn tegenstanders wordt gevierd als een overwinning. Freinet gaat eerst met ziekteverlof en neemt later zijn ontslag.

Nee, hij is niet van zijn geloof gevallen (slot van 2.5). Nog altijd is hij principieel voorstander van een openbare volksschool. Maar

hij is pragmatisch genoeg om te beseffen: met een minister die eigenlijk tegen me is, een burgemeester en een inspecteur die me via hun netwerk overal het werken onmogelijk zullen maken, is dit geen begaanbare weg voor mij. Samen met familie, vrienden en het coöperatief bedrijf koopt hij een stuk grond in Vence, waar hij een school bouwt naar eigen inzichten. Het wordt de experimenteerschool voor de freinetbeweging tot in onze tijd. Er worden nieuwe ideeën en onderwijstechnieken uitgeprobeerd, met een belangrijk aandeel voor Elise in het kunst- en expressieonderwijs.

3 De freinettechnieken

Door proefondervindelijk verkennen (dus met inbegrip van studie, uitwisseling, ontlening aan anderen, theorievorming) vond Freinet, de eerste freinetwerker, zijn eigen weg in het onderwijsveld. Om freinetwerker te worden volg je een vergelijkbare weg, een weg die al verkend en gebaand is, maar die je toch op eigen kracht moet doorlopen: stages in freinetklassen; freinetechnieken beoefenen; het voorbeeld van geoefende freinetwerkers volgen; door studie je theoretisch inzicht verdiepen. Ook het lerende kind volgt de weg van proefondervindelijk verkennen, tenminste als wij het kind daarvoor de kansen bieden. Dat is een kwestie van geduld en vertrouwen. Het kind is dat vertrouwen waard, is de grondtoon van Freinet's publicaties. Behandel kinderen met respect, geef ze je vertrouwen; dat krijg je terug. Want, zo meende hij, kinderen kunnen heel veel uit zichzelf, als ze daarvoor de ruimte en de werktuigen, de *technieken* krijgen.

Voor mooie ideeën alleen koop je niks. Je moet ze kunnen uitvoeren en dat vereist onderwijstechnieken. Technieken die de onderwijzer en de kinderen van zijn klas nodig hebben om langs de weg van proefondervindelijk verkennen tot kennis, inzicht, beheersing, vaardigheid te komen. Hiernaast vind je een overzicht van de belangrijkste ideeën en de bijbehorende technieken.

IDEE

1. *Zelfbestuur: vrijheid en verantwoordelijkheid.* Kinderen kunnen, met hulp van volwassenen, zichzelf veel leren. Geef ze dan ook die vrijheid om zelf mee te denken over hoe het moet op school en in de klas. Geef ze verantwoordelijkheid te dragen, voor de leuke en voor de minder leuke dingen: van klas inrichten tot schoonmaken. En dat alles niet in je eentje, maar samen met de rest van de groep. Zo leer je samenwerken.
2. *Echt en zinvol werk.*
   Geen bedachte werkjes en iedereen hetzelfde, maar echt werk. Iets maken dat zinvol is. Echte brieven schrijven. Dieren verzorgen. Dingen herstellen die kapot zijn. Iets onderzoeken, alleen of met een groepje en daar later verslag van doen. Mondeling of in eigen boekjes die in de leeshoek komen.
3. *Vrije expressie.* De vrijheid waar het eerder over ging, zit ook in het je vrij kunnen en mogen uiten in woord, in klank, in kleur, in beweging.
4. *Natuurlijk leren.* Zoals Freinet ergens zegt: leren van je beide mama's, moeder natuur en je eigen moeder. Schooldingen leren net zoals je hebt leren praten en lopen: al doende, met vallen en opstaan, steeds opnieuw proberen tot het lukt, en dan weer iets nieuws aanpakken.

TECHNIEK

1a. *Klassenvergadering en muurkrant.* Op de muurkrant schrijven kinderen klachten, felicitaties en voorstellen. Die worden besproken in de wekelijkse klassenvergadering. Om de beurt is iemand voorzitter of secretaris. Democratie in de praktijk.
1b. *Klassenkas*. Zelf geld binnen brengen, beheren en uitgeven. Voor een extra excursie of een feest of een goed doel.

2a. *Schoolcorrespondentie.* Brieven en ander werk uitwisselen met de correspondentieklas.
2b. *Drukhoek.* De eigen de klassenkrant maken die maandelijks verschijnt en thuis gelezen wordt. Je eigen gedichten drukken.
2c. *Schooltuin.* Groenten verbouwen en later zelf klaarmaken in de keuken en dan samen eten.
3. *De vrije tekst.* Je mag zelf weten waarover. En als je wilt, wordt de tekst voorgelezen en besproken en vermenigvuldigd.

4a. *Levend lezen.* Leren lezen met je eigen teksten. Met je eigen woorden.
4b. *Levend rekenen.* Echte sommen. Bij het beheer van de klassenkas, of bij het timmeren van een nieuw konijnenhok.
4c. *Eigen onderzoek.* Alleen in de experimenteerhoek, of met een groepje of met de hele klas buiten in de natuur of in de eigen wijk of stad, zoals de klas van Freinet.

Noten

1) C.FREINET, *Le tâtonnement expérimental,* Vence 1966 (Collections *Documents de l'Institut Freinet*). Van deze brochure bestaat geen Nederlandse vertaling.
2) Voor deze beschrijving van Freinet's levensverhaal is gebruik gemaakt van M.BARRÉ, *Célestin Freinet, un éducateur pour notre temps,* Tome I: 1896-1936 *Les années fondatrices*. Van deze biografie (met inbegrip van deel II) verschijnt najaar 2006 een Nederlandse vertaling.
3) C.FREINET, *Tony de wees*, vertaling en uitleiding R.Broersma, Valthe 2005 (De Freinetbibliotheek 1).
4) Dat de minister van onderwijs zich met een plaatselijke onderwijskwestie bemoeide maakt duidelijk dat het onderwijs in Frankrijk sterk hiërarchisch is georganiseerd en centralistisch wordt bestuurd.



Hoofdstuk 3

PEDAGOGISCHE KENMERKEN,
een praktijkcode voor freinetwerkers

Redactie

Vooraf

Een freinetschool heeft leraren nodig die niet alleen doorkneed zijn in de freinettechnieken, maar zich ook de pedagogische visie die daaraan ten grondslag ligt, eigen hebben gemaakt. Dat gaat niet vanzelf, freinetwerker word je al doende en al zoekend *(tâtonnement expérimental)*, en door regelmatig samenwerken en overleggen met collega's.

In 1964 ontwierp Freinet onder de titel, *Les invariants pédagogiques*[1)], een van zijn laatste publicaties, te beschouwen als zijn opvoedkundig testament. En nu, ruim veertig jaar later, is er een Nederlandse bewerking voor freinetwerkers anno 2006, onder de titel *Pedagogische Kenmerken*. Geen letterlijke vertaling, maar een bewerking in de geest van Freinet, toegeschreven naar onze tijd, onze omstandigheden, ons spraakgebruik (zie kader).

TOELICHTING VAN DE REDACTIE

- *Waar mogelijk bleven we zo dicht mogelijk bij Freinet's tekst, soms ook met behoud van zijn typerend taalgebruik.*
- *Waar we dat voor de duidelijkheid nodig vonden, hebben we samengevat of voor een vrijere vertaling gekozen; gedateerde voorbeelden hebben we steeds door eigentijdse vervangen.*
- *Een enkele maal hebben we de volgorde veranderd of twee kenmerken samengenomen (16 en 20 bij Freinet is 14 bij ons), maar ook het omgekeerde komt voor: aan Kenmerk 3 hebben we Kenmerk 4 toegevoegd.*
- *In vier gevallen kiezen we een (iets) andere lijn dan Freinet:*
  1. *We kennen in de relatie spel-werk een positievere betekenis toe aan spel dan Freinet (Kenmerk 10).*
  2. *Wij geven de vertellende leraar een belangrijker plaats dan Freinet deed en in de freinetbeweging gebruikelijk is (Kenmerk 14).*
  3. *De toelichting bij Kenmerk 23 (Freinetschool en tijdgeest) is volledig herschreven en toegespitst op de huidige onderwijsdiscussies.*

4. *Voor Kenmerk 24 (de freinetpedagogie en de toekomst) geldt hetzelfde.*

Vervolgens is de tekst eerst voorgelegd aan het bestuur van De Freinet–beweging en daarna besproken met verschillende schoolteams[2)].
Deze raadpleging heeft geleid tot nieuwe aanpassingen. Zo is bijvoorbeeld Kenmerk 20 (over kleinschaligheid) meer toegespitst op de problemen die bestuurlijke schaalvergroting met zich meebrengen.

Pedagogische Kenmerken is te beschouwen als een praktijkcode met een reeks kenmerken en kwaliteiten waaraan:
- freinetwerkers en freinetscholen zijn te herkennen, want op freinetscholen wordt anders gewerkt;
- je jezelf kunt spiegelen, want soms zou je wel eens willen weten: waar sta ik, hoever ben ik, wat kan nog beter?
- je je als team, als school kunt spiegelen, want ook als team wil je wel eens weten hoever je bent, wat je kwaliteit is.

De *Pedagogische Kenmerken* zijn dus in eerste instantie bestemd voor persoonlijk gebruik, als hulpmiddel bij je verdere ontwikkeling tot vakbekwaam freinetwerker. Maar het is heel goed mogelijk dat een schoolteam deze praktijkcode gebruikt als een instrument om de kwaliteit van de school te beschrijven, zoals van overheidswege verwacht wordt.

Onze praktijkcode bestaat uit 24 paragrafen. Elke paragraaf bevat:
- *een pedagogisch kenmerk,* in de vorm van een stelling;
- *een nadere uitwerking*, een toelichting, vaak met voorbeelden;
- *een bezinningsvraag:* hoever ben ik op dit punt?

1 De aard van het kind

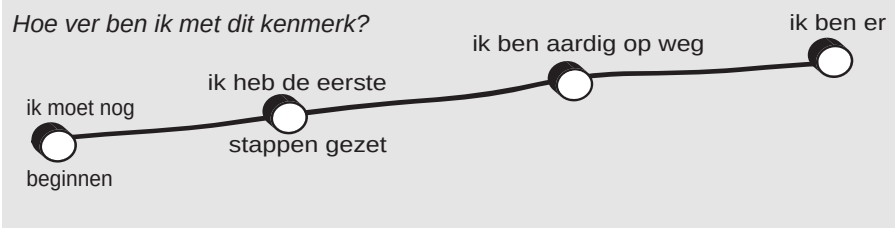
KENMERK 1: De kinderen en jij zijn uit hetzelfde hout gesneden.

Uitwerking

Een kind is als een onvolgroeide boom die, net als een volwassen boom, groeit, zich voedt, zich verdedigt. Een kind eet, voelt, lijdt, zoekt en vecht net als jij maar in een ander ritme. Een klein kind is vergeleken met jou onwetend, onervaren en lichamelijk zwakker, maar beschikt tegelijk over een intense levenskracht die bij volwassenen al vaak is aangetast. Tussen jou en de kinderen bestaat geen wezenlijk maar slechts een gradueel verschil.

De pedagogische relatie tussen jou en je leerlingen berust op wederkerigheid. Stel je daarom, voordat je een kind beoordeelt, straft of complimenteert eerst de vraag: hoe zou ik in zijn plaats reageren? Wat deed ik toen ik zo oud was?
We kunnen alleen opvoeden vanuit waardering. Dat wil zeggen: respecteer de kinderen, al voordat ze jou respecteren, onvoorwaardelijk, belangeloos. En omdat de kinderen ervaren dat je het meent, dat je echt bent, dat je respect authentiek is, kunnen ze ook niet anders dan respect met wederrespect beantwoorden.

Bezinning
Als ik een kind beoordeel, straf, of complimenteer, stel ik mezelf steeds de vraag: hoe zou ik in zijn plaats reageren? Wat deed ik toen ik zo oud was?



KENMERK 2: Je bent wel groter en ouder maar daarom nog niet hoger en beter dan de kinderen.

Uitwerking
Wie groot is heeft vaak onbewust de neiging om kleineren als zijn minderen te beschouwen. Je bent groter dan je leerlingen; dat kan je het gevoel geven superieur te zijn. Daar moet je je tegen verzetten; dat moet je afleren. En dat kan ook. Begin aan de buitenkant, toon dat je niet boven de kinderen staat:
- Zet je werktafel niet voor, maar in de klas.
- Ga alleen staan als dat nodig is.
- Laat kinderen de kring voorzitten. Wacht, net als zij, op je beurt, als je wat wilt inbrengen.
- Werk met de kinderen mee. Doe net als de kinderen mee aan leeskring, tekstenkring, schoolcorrespondentie.

Kortom, leef temidden van de kinderen. Geef je zelf. Straal warmte uit. Kinderen en volwassenen zijn niet alleen gelijkaardig maar ook gelijkwaardig. De pedagogische relatie tussen jou en je leerlingen berust op gelijkwaardigheid.

Bezinning

Mijn werktafel staat in de klas. Ik ga alleen staan als dat zinvol is. Ook de kinderen zitten de kring en klassenvergadering voor. Ik doe net als de kinderen mee aan leeskring, tekstenkring, correspondentie.



KENMERK 3: Aard en gedrag van een kind worden mede bepaald door zijn algehele lichamelijke en geestelijke gesteldheid.

Uitwerking

Als een kind niet werkt of zich onbehoorlijk gedraagt, gebeurt dat lang niet altijd met opzet of uit kwaadaardigheid. Toch komt dat voor. En dan zit jij met de gebakken peren.
Maar dat wil niet zeggen dat een kind altijd en volledig verantwoordelijk is voor zijn handelen. Vergeet niet dat ook jij half werk levert als je hoofdpijn of kiespijn hebt, of last van je maag. En jij kunt je ook opwinden als je het in de teamvergadering moet afleggen tegen je beter gebekte collega, of als je plannen worden afgewezen. De kinderen zijn niet anders. Als ze je teleurstellen, vraag je dan eerst even af: schort er iets aan, thuis, lichamelijk? Zijn ze door het een of ander uit hun evenwicht? Probeer er wat aan te doen. En als dat niet lukt, probeer dan tenminste zo'n kind met wat meer begrip en warmte te benaderen; dat zal meteen ook de sfeer in de klas verbeteren. Je komt zo tegemoet aan een van de fundamentele menselijke behoeften: de behoefte aan relatie.

Bezinning

Als een kind het niet goed doet, probeer ik door gesprekken met het kind, collega's of ouders de oorzaken van dat gedrag te achterhalen.



KENMERK 4: Aard en gedrag van een kind worden ook bepaald door zijn sociale en culturele achtergronden.

Uitwerking

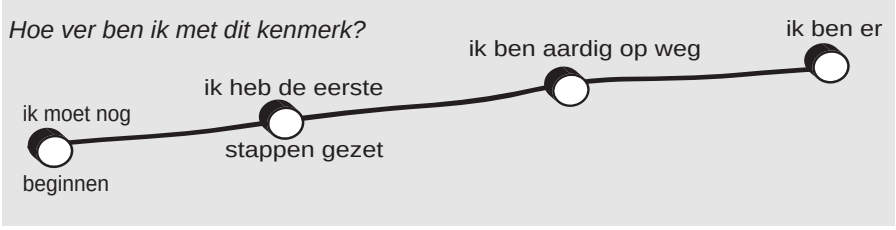
Het maakt nogal verschil of de kinderen een Nederlandse of een buitenlandse achtergrond hebben; of ze thuis godsdienstig worden opgevoed of humanistisch; of de ouders academisch gevormd zijn of dat ze weinig scholing hebben gehad; of het gezin leeft van een dubbel inkomen of dat de alleenstaande ouder moet rondkomen van een lage uitkering.
Verschillen in milieus komen tot uitdrukking in normverschillen, taalverschillen, gedragsverschillen. Het is dus belangrijk dat je je in de sociaal-culturele achtergronden van je leerlingen verdiept:

- door de kinderen goed te observeren, goed naar ze te luisteren;
- door huisbezoek en door ouders gastlessen te laten geven;
- door studie.

Daardoor kun je ze beter begrijpen en beter plaatsen, zonder te vervallen in stereotypering, zoals: Marokkaanse kinderen zijn altijd veel..... dan Surinaamse.
Benader de verschillen tussen kinderen eerder als een verrijking dan als een verzwaring van je beroep. Maak gebruik van cultuur- en taalverschillen, binnen klas en school, maar bijvoorbeeld ook door de keuze van correspondentieklassen.

Bezinning

Ik verdiep me in de culturele verschillen tussen de kinderen door studie en huisbezoek aan alle gezinnen. Cultuur- en taalverschillen maken onderdeel uit van ons schoolplan. Ouders van verschillende origine komen regelmatig vertellen over hun beroep, hun geschiedenis, hun cultuur of godsdienst.



2 Het gedrag van kinderen

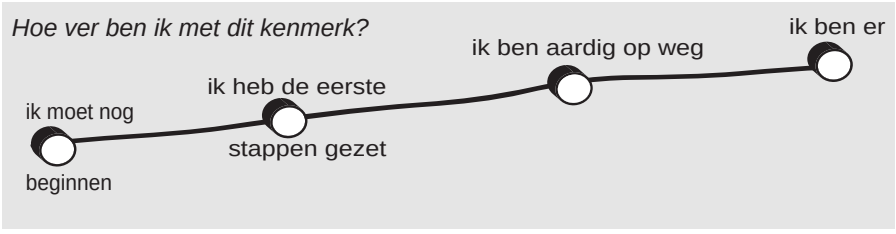
KENMERK 5: Commandeer niet, maar overleg.

Uitwerking

Als je op de rand van het zwembad staat en iemand geeft je een duw in de rug, dan probeer je instinctief en mechanisch die druk te weerstaan en door een tegengestelde beweging je evenwicht te hervinden. Zo reageren ook ons verstand en gevoel: autoritaire druk in de vorm van bevelen, roepen dezelfde reflex op: weerstand bieden. Dat geldt ook voor kinderen.
Als opvoeder geef je leiding, maar dat hoeft niet autoritair te gebeuren. Je kunt het klassenleven ook zo inrichten dat de kinderen zoveel mogelijk zelf initiatieven kunnen ontplooien.
Bijvoorbeeld door ze hun eigen dag- en weekplannen te laten maken en uitvoeren. Door ze hun werk zoveel mogelijk zelf te laten kiezen, door ze de ruimte te geven eigen interessen te volgen. Zo ervaren ze wat het betekent eigenaar te zijn van hun eigen werk. Dat motiveert.
Het schoolwerk vereist een zekere discipline en regelmaat: de school begint en eindigt op vaste tijdstippen; over pauzeren, fruit eten, lunchen zijn afspraken te maken; werk, spel, sport vereisen een bepaalde opstelling. Hoe vanzelfsprekend ook, soms kan enige uitleg geen kwaad. En soms kan het nodig zijn in overleg van een regel af te wijken.
En al even natuurlijk zijn er school- en klassenregels als: rustig binnenkomen, rommel opruimen, klassendienst. Werk niet met ellenlange reglementen, maar met gezamenlijk gemaakte afspraken in de klassenvergadering. Dat is de essentie van de klassendemocratie. Kinderen begrijpen dit uitstekend: samenleven in een groep vereist orde en regelmaat. Ze vinden het prettig als ze ongestoord kunnen werken. Ze ervaren dat regels en afspraken in hun belang zijn.
Het spreekt voor zich dat die afspraken ook voor jezelf gelden.

Bezinning

Ik commandeer niet, ik overleg. De orde in mijn klas is gebaseerd op een gemeenschappelijk overeengekomen werkdiscipline. In de klassenvergadering worden regels opgesteld en afspraken gemaakt.



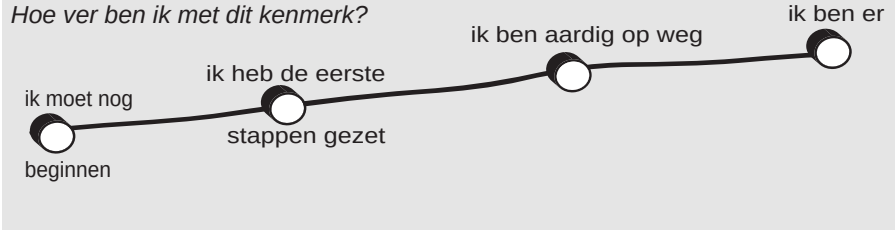
KENMERK 6: Veeleisend maar zelfgekozen werk geeft meer voldoening dan eenvoudige maar opgedrongen activiteiten.

Uitwerking

Als de relatie tussen jou en de kinderen er een is van gelijkwaardigheid, als orde en regelmaat gebaseerd zijn op gezamenlijke afspraken, als kinderen hun werk of het thema van hun werk in vrijheid kunnen kiezen, als ze hun eigen werkplannen maken, hun eigen werkritme mogen kiezen, dan is er sprake van een stimulerend pedagogisch klimaat, dat tegemoet komt aan de fundamentele behoefte aan autonomie. Het is een wereld van verschil als iemand vindt dat je iets moet doen of dat je zelf vindt dat het moet gebeuren.
Dat geldt toch ook voor jezelf? De handleiding van *Veilig Leren Lezen* volgen is veel makkelijker dan de veel eigen initiatief en creativiteit eisende *levend lezen*-aanpak van een freinetschool. En toch heb je daar voor gekozen.

Bezinning

Ik heb het onderwijs zo georganiseerd dat kinderen hun werk vrij kunnen kiezen wat betreft thema, vormgeving, presentatie. Die vrijheid wordt zichtbaar in individuele en gezamenlijke werkplannen.



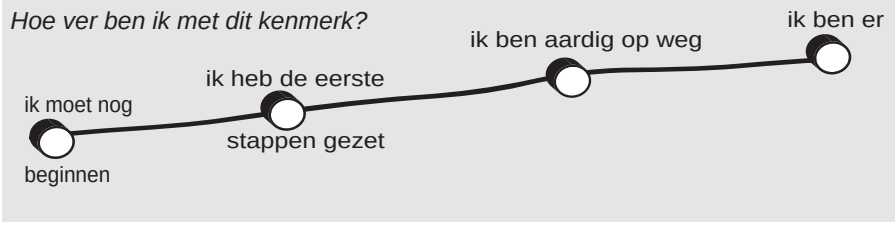
KENMERK 7: Werk moet zinvol en inspirerend zijn

Uitwerking

Trappen op een hometrainer is een kind gauw beu. Op een echte fiets wil het wel de wereld rond. Mechanisch opdreunen van onbegrepen teksten, invuloefeningen bij taal zonder enige expressieve of communicatieve functie, het is allemaal afstompend en weinig inspirerend.
Niet voor niets scoort methodisch taalonderwijs slecht bij kinderen. Het heeft ook weinig zin de schoolse en mechanische oefeningen een speels karakter te geven, of de schoolse werkjes telkens in een nieuw jasje te steken: na een aantal keren is het speelse of het nieuwe eraf en blijft toch weer de schoolse, opgedrongen schoolroutine over. Weg motivatie.
Kinderen hou je niet voor de gek. Ze zien heel goed het verschil tussen werken voor een cijfer, een toets, of de meester enerzijds, en anderzijds werk dat voor jezelf zinvol en betekenisvol is, waar je wat aan hebt, niet alleen later maar nu ook; werk waar je rijker en gelukkiger door wordt: samen een krant of een boekje maken, gedichten schrijven, corresponderen, onderzoek doen, experimenteren, schilderen, dieren en planten verzorgen, de klassenkas beheren.

Bezinning

Ik ga bij inhoud en organisatie van het werk steeds uit van het leven van de kinderen. Er wordt toegewerkt naar een zinvol doel: mooie en functionele eindproducten en presentaties.



KENMERK 8: Niet schools maar levend leren.

Uitwerking

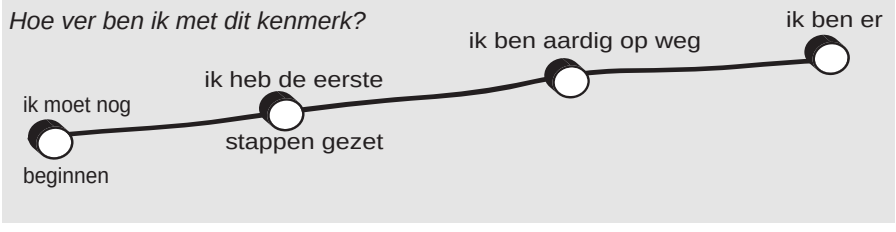
Het schoolse leren blijkt buiten de school geen waarde te hebben: geen enkele moeder zal haar baby via methodische spreeklessen tot spreken of via een systematische looptraining tot lopen

opleiden. En ook fietsen leer je zonder mondelinge of schriftelijke cursus. Je leert praten en lopen al doende. Volgens het principe van levend leren. Waarom zou dat bij lezen, schrijven, tekenen, rekenen ook niet kunnen?
Stel je zelf wat vaker vragen als:

- Zou ik die schoolse oefeningen graag doen en tot een goed einde brengen?
- Als ik die tegenstribbelende leerling was, zou ik met meer aandacht en inzet werken?
- Als ik de klassendeur openzette en de kinderen echt vrij liet, zouden ze dan doorgaan of wegglippen naar andere bezigheden?

Bezinning

Mijn lees- en taalonderwijs zijn gebaseerd op de uitgangspunten van Levend Lezen en Levend Taalonderwijs en mijn rekenonderwijs op die van Levend Rekenen[3)].



KENMERK 9: Succes stimuleert.

Uitwerking

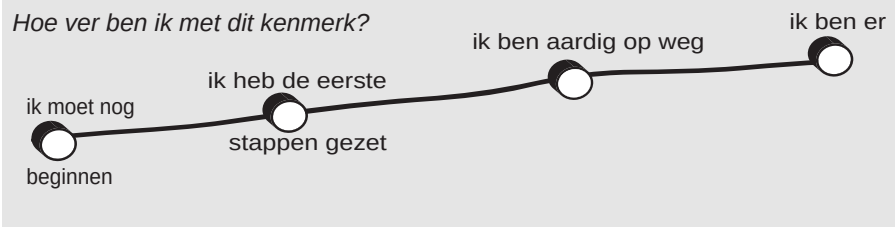
Veel onderwijs staat in het teken van testen en toetsen. Testen om vast te stellen waar iemands tekorten zitten om daar dan extra aandacht aan te schenken. Toetsen om vast te stellen wie welk deel van de toetsstof nog niet beheerst om daar dan extra op te oefenen. Als we zo werken, zijn we altijd bezig met het wegwerken van tekorten; tekorten van kinderen die iets nog niet snappen; en onze eigen tekorten: we hebben het niet goed uitgelegd of voorgedaan.
Natuurlijk kunnen we kinderen geen hoge cijfers geven voor ontoereikend werk of een leerling complimenteren met een schrift vol ezelsoren. Wat wél kan is:

- Kijken waar een kind goed in is. Dat motiveert. Zwakke punten overwinnen door de sterke nog sterker te maken.

- Betrokkenheid tonen, zorgen voor een stimulerend pedagogisch klimaat waarin kinderen gedijen.
- Werk aanbieden dat met liefde en enthousiasme wordt uitgevoerd, bijvoorbeeld mooie schilderijen en keramiek.
- Spreekbeurten en presentaties met een passende felicitatie (bijvoorbeeld applaus) belonen.
- Je eigen rol veranderen: van corrector in gids.

Bezinning

Uit respect voor de kinderen probeer ik het beste uit ieder kind te halen: door ieder kind in zijn eigen waarde te laten, door een positieve benadering, door eisen te stellen, door complimenten te geven.



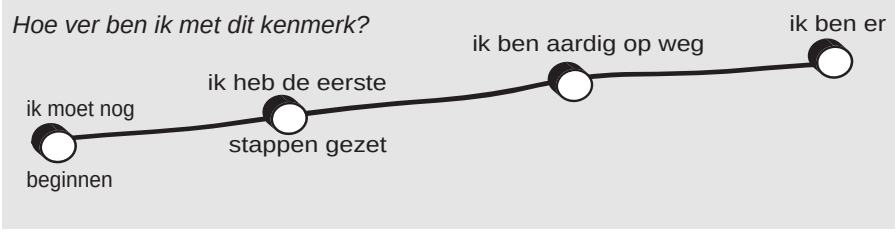
KENMERK 10: Werk en spel komen voort uit een aangeboren behoefte tot activiteit[4)].

Uitwerking

Een volwassene speelt omdat hij niks belangrijks te doen heeft, of omdat hij moe is en zich wil ontspannen. Maar het kind, zeker het jonge kind, speelt zijn leven. Het speelt niet om te leren, het leert doordat het speelt. Het spel voedt de ontwikkeling van het kind, net zoals deze ontwikkeling zijn spel voedt. Het spel is het werk van het kind, de motor daarachter het plezier.
Zeker voor jonge kinderen wordt spel vaak belangrijker geacht dan werk. En ook thuis is het vaak heel gewoon dat kinderen niet meer bij het werk betrokken worden. Spelletjes, computergames, en de sportclub gaan voor huishoudelijke taken.
Op school is het vaak andersom: gaandeweg van groep 1 tot en met 8 neemt het spelelement in het onderwijs af, vaak ten gunste van opgelegde werkjes, taken en oefeningen die even weinig met spel als met natuurlijk, zin- en betekenisvol werk te maken hebben. Er is dus bij peuters, kleuters en oudere kinderen zowel ruimte voor spel als voor werk. Van beide kunnen ze leren.
Voorwaarde is: een inspirerende leer-, werk- en speelomgeving[5)].

De freinetpedagogie is de pedagogie van de arbeid. Dat wil onder meer zeggen: al doende, al spelend, al werkend, al experimenterend leren. Dus leren tekenen, timmeren, koken, lezen door te tekenen, te timmeren, te koken, te lezen, zoals je leerde lopen door te lopen. Spelenderwijs en werkendeweg.

Bezinning
Kinderen krijgen bij mij de ruimte voor zowel spel als werk, voor lerend spelen en spelend leren.

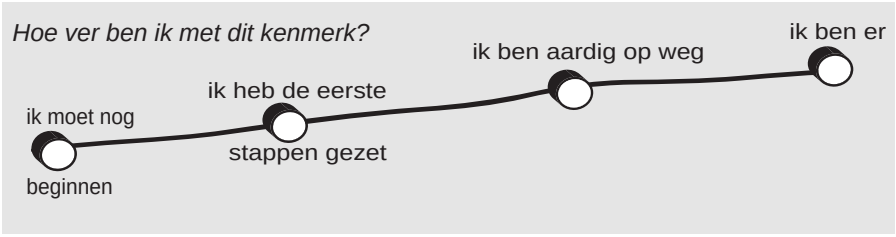


3 De onderwijstechnieken

KENMERK 11: Proefondervindelijk verkennen is de natuurlijke en algemeen gebruikte manier om kennis te verwerven.

Uitwerking
In het onderwijs zijn waarnemen, opzoeken, uitleggen, demonstreren, oefenen de meest gebruikte vormen van kennisverwerving. Maar garandeert deze werkwijze echte kennis, of moeten we eerder spreken van oppervlakkige, toetsbare informatie, waarvan geldt: zo gewonnen zo geronnen? Centraal in Freinet's visie op leren staat het proefondervindelijk verkennen *(tâtonnement experimental)*. Dat wil zeggen: al doende, onderzoekend, ervarend, experimenterend leren, niet alleen met het hoofd maar ook met de handen en alle zintuigen, als een jonge onderzoeker, een wetenschapper-in-de-dop. Dit is de natuurlijke weg naar werkelijke beschaving, naar echte ontwikkeling, naar kennis die je eigendom is geworden, die je je hebt eigengemaakt.

Bezinning
In mijn praktijk staan zelf ervaren, zelf ontdekken, kennis en vaardigheden verwerven door experiment en eigen onderzoek centraal bij de vakgebieden en het besturen van de klas.



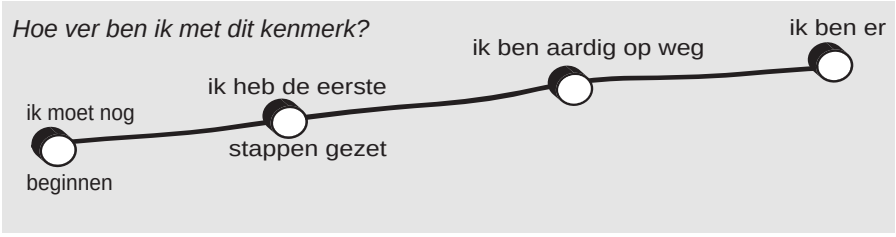
KENMERK 12: Kennis verwerf en onthoud je niet door het inprenten van regels en voorschriften, maar door ondervinding.

Uitwerking

Een goed geheugen is van groot nut, maar als het niet meer is als een cassettebandje dat woorden opneemt en ze op commando weergeeft, stelt het niets voor. Iets domweg uit je hoofd leren zonder het te begrijpen, zonder dat het enig verband houdt met al verworven kennis, is weinig zinvol. Al dat soort kennis is vluchtig. Je wordt geen kunstenaar door kennis van het perspectief, geen wiskundige door louter formulekennis. Wie denkt dat je een taal leert door eerst alle regels en voorschriften (dus de grammatica) erin te stampen, spant de wagen voor het paard. Een taal leer je al sprekend, luisterend, lezend en schrijvend, kortom, al doende. Daardoor en daarna ontstaat het inzicht in de grammatica van de eigen taal, wat bijvoorbeeld kan helpen bij het aanleren van een tweede of een derde taal.
Meer in het algemeen: de zo verworven kennis moet de basis vormen voor volgende stappen, voor verbreding, verdieping en verfijning. Daarbij is de rol van de leraar essentieel: prikkelen, inspireren, informatie toevoegen, samenhangen laten zien.

Bezinning

Ik streef ernaar dat mijn leerlingen al doende, door onderzoek, ondervinding en experiment oog krijgen voor de regels in het taalsysteem, de wetmatigheid in het getallensysteem, het perspectief in een landschapstekening. Ik zorg waar nodig door vragen stellen of door lessen achteraf of door het aanbieden van extra oefening voor samenhang, verdieping en automatisering.



KENMERK 13: Intelligentie is meervoudig en ontwikkelt zich in samenhang met andere levensfuncties.

Uitwerking

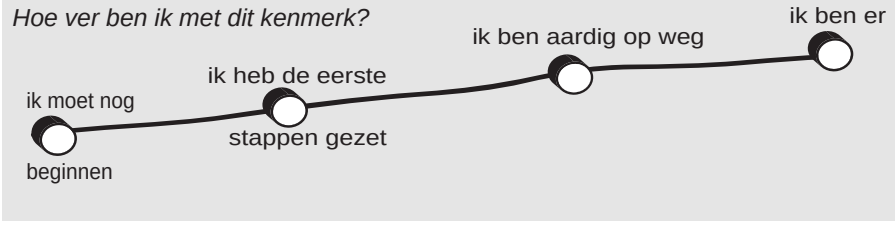
Net als gezondheid is het verstand verbonden met andere levensfuncties. Intelligentie ontwikkelen is dus niet alleen kwestie van woorden en begrippen in het geheugen opslaan; dat impliceert een abstracte opvatting over intelligentie, die los van de werkelijkheid opereert. Nee, taalontwikkeling en verstandelijke groei hebben juist baat bij ondervinding, zintuiglijke waarneming, experimenteren. Intelligentie is veelzijdig, meervoudig. Je kunt ook zeggen dat er verschillende vormen van intelligentie zijn:

- De intelligentie van de handen. Dat heeft iemand van wie je zegt: wat zijn ogen zien, kunnen zijn handen maken.
- De artistieke intelligentie van de kunstenaar.
- De intelligentie van het gezonde verstand.
- De speculatieve intelligentie van de filosoof, de wetenschapper, de uitvinder.
- De sociale intelligentie van de politicus en leidinggevende.

Al deze vormen van intelligentie komen, als het goed is, tot hun recht in ons onderwijs.

Bezinning

Ik zorg in mijn klas voor werkhoeken en technieken waarin en waardoor de verschillende vormen van intelligentie allemaal aan bod komen.



KENMERK 14: Praat minder, vertel liever.

Uitwerking

Hoe organiseer ik mijn onderwijs? Ga bij die vraag uit van de gedachte dat je onderwijstechnieken (bijvoorbeeld: werk, presentatie, instructie, oefening, vertellen) zoveel mogelijk aansluiten bij de werkkeuzen van de kinderen en bij de werkdoelen. Beknopt geformuleerd: vorm volgt functie.

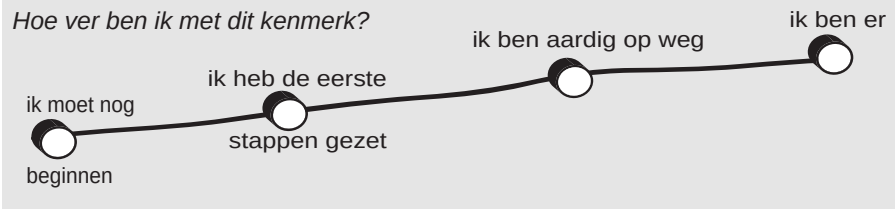
Dat geldt ook voor jouw aandeel. Aandachtig werkende kinderen bijvoorbeeld, willen liever niet gestoord worden door een praatzieke leraar, die alsmaar informatie verstrekt of voortdurend aanwijzingen geeft, voortdurend controleert of het wel goed gaat. Schenk kinderen ook in dit opzicht je vertrouwen.

Kinderen zitten ook niet te wachten op ellenlange uiteenzettingen over onderwerpen die hen niet raken. En korte instructies zijn beter dan lange. Kinderen willen, als het goed is, zo snel mogelijk zelf op onderzoek uitgaan, zelf proberen informatie te achterhalen, zelf regels en wetmatigheden ontdekken (zie Kenmerk 12) en, als ze op problemen stuiten, roepen ze je hulp in. Laat de kinderen met vragen komen. En jij zorgt, waar nodig, voor ordening en samenhang, in samenspraak met de klas of in een les achteraf.

Dit wil overigens niet zeggen dat kinderen niet graag luisteren naar mooie verhalen, beeldend voorgelezen en verteld door een bevlogen leraar: geschiedenisverhalen, mythen, bijbel- of koranverhalen, sprookjes, ontdekkingen. Die vertellende leraar willen we juist weer terug. Verhalen in een persoonlijk en gevarieerd taalgebruik zijn een voorbeeld voor de kinderen, verrijken hun woordenschat. Bedenk dat voor een aantal kinderen in je klas jij misschien wel het enige goede voorbeeld bent.

Bezinning

In mijn klas staat het werk centraal. Ik kies mijn onderwijstechnieken op basis van: vorm volgt functie. Ik vertel een keer per week een verhaal en lees regelmatig voor.



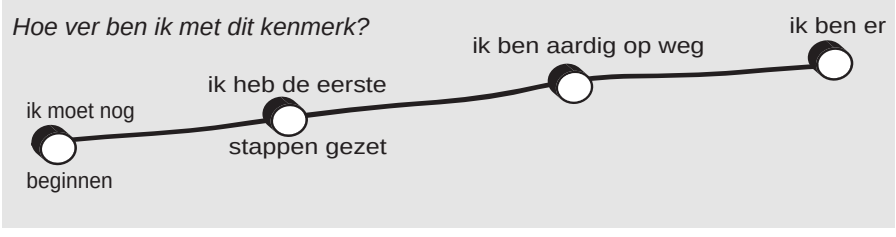
KENMERK 15: Van levend, zinvol en betekenisvol werk krijgt een kind niet gauw genoeg.

Uitwerking

Een activiteit die tegen onze natuur ingaat, werk waartoe we worden gedwongen - dat is vermoeiend. Dat geldt voor de kinderen net zo goed als voor jou. Men zegt wel eens dat jonge kinderen hooguit 40 minuten met iets bezig kunnen zijn en zich dan moeten ontspannen.
Maar als een kind aan iets werkt dat het als zinvol ervaart, motiverend en inspirerend werk, dan kan het uren doorgaan. Op een freinetschool werken kinderen, uitzonderingen daargelaten, zonder onderbreking van half negen tot half twaalf.
Afgezien van lichamelijke oorzaken of geestelijke problemen (zie Kenmerk 3), zijn vermoeidheid, verveling en gebrek aan motivatie een graadmeter voor de onderwijskwaliteit.

Bezinning

In mijn klas zijn de kinderen niet gauw moe van het werk. Ze ervaren hun werk als uitdagend en zinvol. Daardoor zijn ze gemotiveerd. De kinderen en ik vinden hard werken leuk.



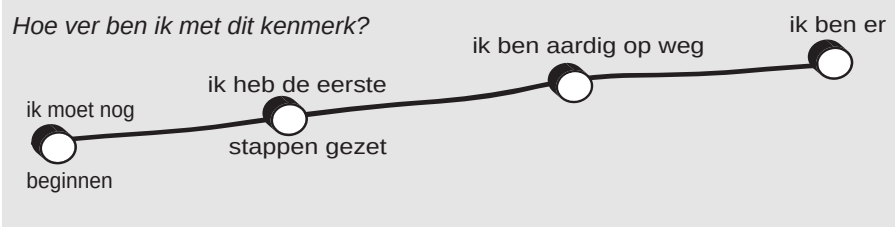
KENMERK 16: Liever stimuleren dan controleren, liever helpen dan straffen.

Uitwerking

Jij voelt je toch ook niet op je gemak als je aangehouden wordt door de politie: wat heb ik nu weer gedaan? schiet er door je heen. Zo roepen toetsen en overhoringen altijd weer spanningen en weerstand op. De leraar die nooit vraagt: hoe vond je dat boek? maar altijd: vertel eens wat je hebt gelezen? wordt gezien als een controleur die, net als de politieagent, de overtreder zoekt. Moeten we dan fouten en zwakheden maar laten voor wat ze zijn? Natuurlijk niet, maar een moeder straft haar peuter niet omdat het een woord verkeerd zegt of valt bij het leren lopen.

Onze taak is niet straffen maar helpen; niet fouten aanstrepen en tellen maar verbeteren en laten zien hoe het beter kan; niet alleen de zwakke maar juist ook de sterke punten signaleren; interesse tonen in het leven en het werk van de kinderen. Belangrijk is ook dat we kinderen duidelijk maken waarom we bijvoorbeeld een brief corrigeren voor die de deur uitgaat: we willen dat onze correspondentieklas de inhoud van onze brief begrijpt en niet afgeleid wordt door taal- en spelfouten.

Bezinning
Ik ben een gids. Verbeteren betekent voor mij vooruithelpen en ik doe dat dan ook bij voorkeur in samenspraak met de kinderen.



KENMERK 17: Weg met de toetsbatterij, naar een kindvolgsysteem gebaseerd op brevetten en portfolio's.

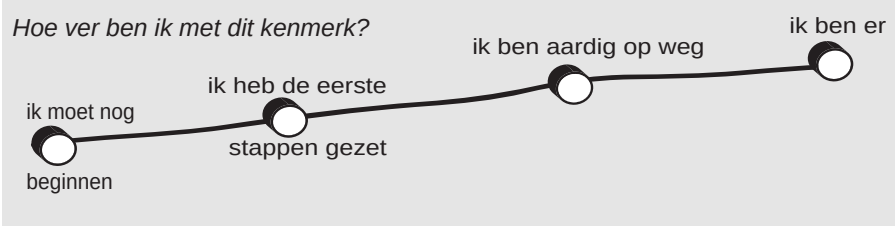
Uitwerking
Cijfers betekenen pas iets als ze objectief en nauwkeurig toegekend worden. Bij eenvoudige reken- en taalvaardigheden zal dat wel kunnen, maar complex werk, waarbij het op intelligentie, begrijpen, aanvoelen en op sociale en presentatievaardigheden aankomt, is niet systematisch te meten.
Het gevolg is dat vooral de makkelijk meetbare zaken beoordeeld worden. Zo dekt de cito-eindtoets voor taal bijvoorbeeld slechts een kwart van de kerndoelen. En het gevolg daarvan zal zijn dat de school zich voornamelijk richt op de toetsstof. Taalonderwijs verwordt dan tot toetsvoorbereiding. En het eind van het liedje is dat niet taalbeheersing maar toetsvaardigheid getoetst wordt.
Dit geldt niet alleen voor eindtoetsen maar voor een groot deel van de toetsbatterij waaraan kinderen vanaf groep 1 worden onderworpen. En op de uitkomsten van dit soort toetsen:

- stoelen de leerlingvolgsystemen;
- is de selectie naar het vervolgonderwijs gebaseerd;
- worden scholen beoordeeld en in klassementen ingedeeld die op internet verschijnen.

Als vindingrijkheid, verantwoordelijkheidsbesef, samenwerken, sociale vaardigheid, creativiteit, gevoel voor kunst, belangstelling voor natuur en wetenschap en historisch besef buiten de meetbare kaders vallen en nauwelijks een rol spelen bij de beoordeling van kinderen en van de scholen, is de verleiding wel heel groot deze zaken op hun beloop te laten. De school is dan louter taalrekenschool.
Een freinetklas kenmerkt zich door:

- werk dat motiveert omdat het als betekenis- en zinvol wordt ervaren;
- gezonde wedijver, gebaseerd op coöperatieve en sociale competitie;
- een spaarzaam gebruik van toetsen;
- een kindvolgsysteem waarbij kinderen niet met elkaar worden vergeleken om vorderingen te meten, maar op eigen waarde en ontwikkeling;
- een kindvolgsysteem dat is gebaseerd op brevetten en portfolio's.

Bezinning
Ik heb toetsen en cijfers vervangen door beoordeling van bereikte werkdoelen, brevetten en portfolio's.

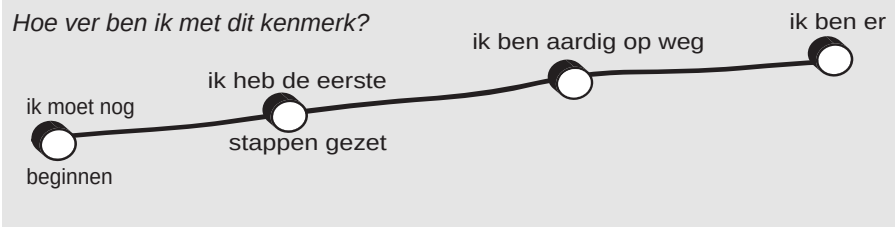


KENMERK 18: Kinderen werken graag naar eigen interesses, individueel of in groepjes temidden van de klas als coöperatieve leef- & werkgemeenschap (coöperatie).

Uitwerking
Het klassikale onderwijs houdt in: kinderen van ongeveer dezelfde leeftijd werken op hetzelfde moment, in hetzelfde tempo, volgens dezelfde aanpak aan dezelfde som. Iedereen snapt dat dat niet kan, en dus worden er allerlei ingewikkelde variaties op dit systeem verzonnen: differentiatiemodellen.
Beter is het om dat systeem helemaal los te laten en de kinderen in hun eigen ritme te laten werken temidden van een levende

werkgemeenschap. Afhankelijk van het werkdoel werken de kinderen individueel of in groepjes. Maar ook groepswerk houdt niet per se in dat ieder groepslid hetzelfde doet; ieder levert een eigen, persoonlijke bijdrage in dienst van de groep. Ze ervaren dat het fijn is om iets constructiefs voor anderen te doen en leren waarderen wat anderen voor hen doen.
Het gaat om samen leren en leren van elkaar. Voltooid werk, of dat nu individueel of groepswerk is, wordt gepresenteerd aan de hele klas en uitgewisseld met anderen.

Bezinning
Mijn onderwijs is niet klassikaal. Er is ruimte voor individueel werk en voor groepswerk; werkproducten en hun totstandkoming worden uitgewisseld en gepresenteerd.





KENMERK 19: Baseer orde en discipline op de werkorganisatie en gezamenlijk gemaakte afspraken en eigen verantwoordelijkheid.

Uitwerking

Zelfwerkzaamheid, zelfbestuur, zelfgekozen werk, groepswerk, vrije expressie - dit alles is niet synoniem met wanorde en ieder voor zich.

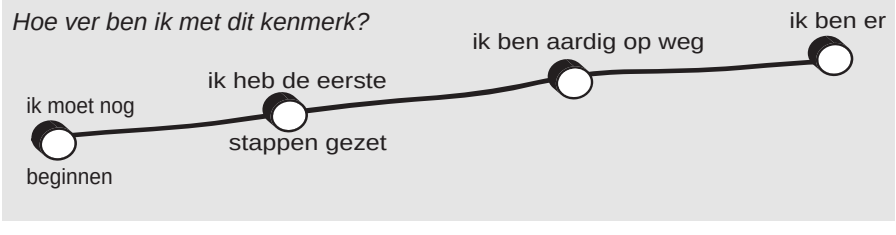
In een freinetklas is een echte, een door de kinderen zelf gewilde en beleefde orde nodig. Een orde die voortvloeit uit de organisatie van het werk, de werkafspraken die gemaakt worden in de klassenvergadering, de persoonlijke werkplannen, de eigen verantwoordelijkheid. Binnen deze organisatie zouden straffen eigenlijk overbodig moeten zijn. Straf vernedert, ook als het bestrafte kind die vernedering verbergt achter branie en opschepperij. Straf roept innerlijk en soms openlijk verzet op; het veroorzaakt woede, wraakgevoelens en niet zelden haat. Let daarom goed op de reacties van het gestrafte kind en probeer je te herinneren wat er in jou omging als je vroeger gestraft werd.

Soms lijken straffen de enige oplossing om de orde te handhaven. Er zijn kinderen die thuis gewend zijn aan meppen en straffen, dus op school niet anders verwachten en zich dienovereenkomstig gedragen.

Het zal niet meevallen hen van de ene op de andere dag tot een innerlijk beleefde en functionele discipline te brengen. We zullen soms ten einde raad een sanctie toepassen. Dat mag begrijpelijk zijn, het blijft verkeerd. Zelf gewilde en beleefde orde moet ons uitgangspunt blijven, ook al beseffen we dat we de situatie niet onmiddellijk kunnen veranderen.

Bezinning

Ik straf zelden of nooit. De discipline in mijn klas vloeit voort uit de organisatie van het werk en is gebaseerd op gemeenschappelijk overeengekomen afspraken. Problemen worden besproken in de klassenvergadering.



KENMERK 20: Kleinschaligheid voorkomt anonimiteit en bevordert het gemeenschapsgevoel.

Uitwerking

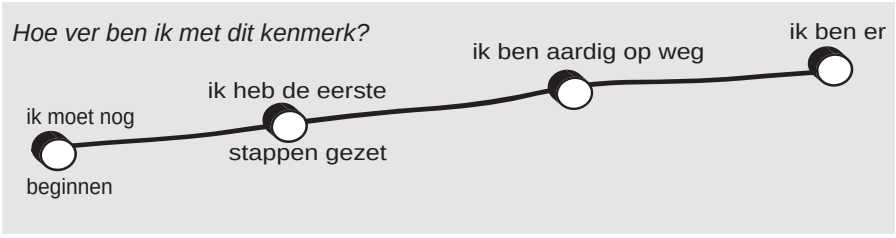
Bij echte kennis, vorming, ontwikkeling, beschaving gaat het om:

- de vorming van de mens in het kind;
- de mens van morgen, de individuele en de sociale mens;
- de werknemer die zijn rechten en plichten kent en moedig genoeg is om ernaar te handelen;
- de verstandige mens in het verstandige kind;
- de zoekende, scheppende mens, de schrijver, de wetenschapper, de musicus, de kunstenaar.

Die kwaliteiten ontwikkelen zich als er werkelijk ruimte is voor werken, voor individueel en sociaal optreden. Je leert door te leven en te werken in en met een groep. Dat gemeenschapsgevoel bestaat in grote schoolcomplexen minder. In kleine scholen kent iedereen elkaar; leraren kunnen er samen de kinderen in hun ontwikkeling volgen. Dat is in grote scholen ondenkbaar.
Daarom is het nodig deze te splitsen in pedagogische eenheden van maximaal acht groepen om het onderwijs te ontwikkelen in bovenomschreven richting. Bovenschoolse besturen staan vaak op grote afstand van de verschillende scholen, ontwikkelen vaak strategisch beleid dat voor de afzonderlijke schoolteams nauwelijks herkenbaar is. Ze halen geld en autonomie weg bij de scholen, vergen extra overleg, veroorzaken bureaucratie en blokkeren ontwikkelingen op vernieuwingsscholen door een ongericht personeels- en benoemingsbeleid. Van hen en van de bovenschoolse directies mag werkelijke kennis van en respect voor de verschillende vernieuwingsstromingen en betrokkenheid bij deze scholen verwacht worden. Van het schoolteam en de ouderraad van een freinetschool mag verwacht worden dat zij de pedagogische identiteit van hun school binnen een grote bestuurseenheid krachtig verdedigen.

Bezinning

Ik heb 20 à 25 kinderen in de klas en onze school telt 8 groepen. Klas en school fungeren als een coöperatie.



KENMERK 21: Leven en werken in een freinetschool vooronderstelt een schoolcoöperatie, dat wil zeggen: zelfbestuur van leerlingen en onderwijzers.

Uitwerking

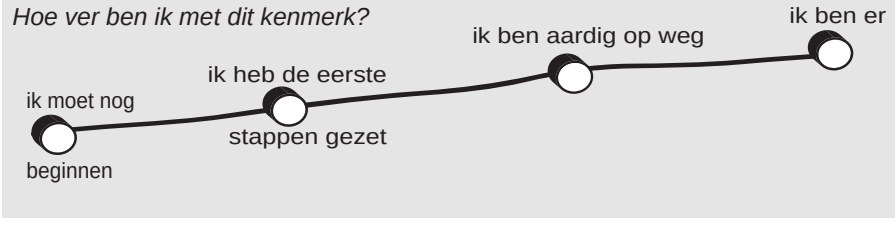
Uit alle voorgaande kenmerken volgt dat een school een schoolcoöperatie is en een klas dus een klassecoöperatie. Dat wil zeggen een leef- en werkgemeenschap waar leerlingen en leraar samen de verantwoordelijkheid voor dragen. Die verantwoordelijkheid betreft:

- Materiële zaken: beheer van lokaal, gereedschap, materialen, planten en dieren en de klassenkas.
- Immateriële aangelegenheden: de sociale en morele aspecten van het klassenleven. Muurkrant en klassenvergadering vormen daarvoor de technieken.
- Het kiezen van het werk en de kwaliteit daarvan.

En de leraar is bij dit alles geen buitenstaande toeschouwer die van tijd tot tijd ingrijpt als hij fouten en tekortkomingen signaleert. Nee, hij maakt deel uit van de werkgemeenschap en is, vanwege zijn inzicht, ondervinding en daadkracht, een onmisbaar lid.

Bezinning

Mijn klas is in alle opzichten een coöperatieve leef- en werkgemeenschap.



KENMERK 22: De democratie van morgen wordt voorbereid door de democratie op school.

Uitwerking

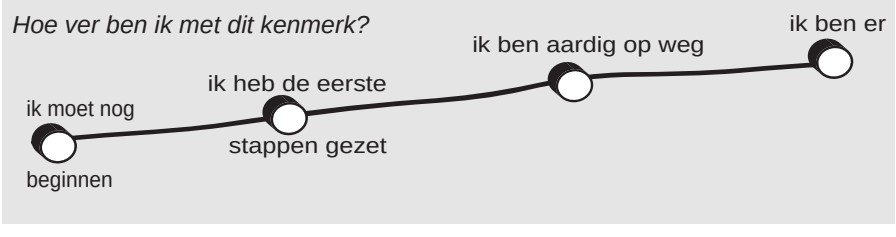
De freinetpedagogie wil kinderen helpen vormen tot mondige, kritische, verantwoordelijke, hulpvaardige en sociaal vaardige mensen. Daarom functioneert een freinetklas als een zichzelf besturende coöperatie. Dat komt duidelijk tot uitdrukking in:

- De KLASSENVERGADERING. Daar leren de kinderen overleggen en samen beslissingen nemen. Ze bespreken problemen en ervaren dat regels en afspraken in hun eigen belang zijn. Ze leren kinderen met verschillen omgaan en ervaren de ongelijkheid in informatie en kennis. Ze ervaren hoe sociale verbanden in elkaar zitten en hoe regels daarbij ontstaan. Ze komen al doende te weten waarvoor regels dienen en of die wel of niet overtreden (of veranderd) kunnen worden. Ze ervaren dat er echt naar hen geluisterd wordt en dat ze aan veel dingen zelf wat kunnen doen.
- Het beheer van de KLASSENKAS.
  Kinderen leren verantwoordelijk te zijn voor geld.
- Binnen schoolverband kunnen kinderen door middel van een SCHOOLRAAD of kinderraad invloed uitoefenen op hun omgeving.

De freinetschool is een democratische proeftuin voor zelfbestuur. Burgerschapskunde is er geen vak maar dagelijkse praktijk.

Bezinning

In mijn school en mijn klas worden zelfbestuur, democratie en burgerschapskunde in de praktijk beoefend en geleerd.



KENMERK 23: De freinetpedagogie staat vaak haaks op de huidige tijdgeest.

Uitwerking

Het lijkt er misschien op dat we het tij niet mee hebben en dat de tijdgeest een bedreiging vormt voor het freinetconcept:

- De tijdgeest wordt bepaald door een postmodern individualisme. Niet de samenleving en ook niet het individu-als-sociaal-wezen maar het individu en diens belangen en leervragen staan centraal. Daarop reageert het onderwijs met individuele leerwegen, modules. Groepswerk, laat staan uitwisseling en presentatie, klassendemocratie komen in de verdrukking.
- De tijdgeest wordt vervolgens bepaald door het economistisch denken. Alles moet gemeten worden. Meten is weten. Onderwijs moet opbrengsten leveren en liefst snel. De kortste weg is de beste. Weg met het tijdrovende proefondervindelijk verkennen. Minder tijd voor gym, voor wereldverkenning, voor kunstzinnige vorming.
- Een ander product van de huidige tijdgeest is het zogeheten Nieuwe Leren. Voortgekomen uit teleurstelling over het huidige onderwijsklimaat, lijkt het tot in de woordkeus bedriegelijk veel op het freinetonderwijs: naast *nieuw* leren gebruikt men soms de freinetterm *natuurlijk leren*. De verschillen tussen het Nieuwe Leren en de freinetpedagogie zijn echter groter dan de overeenkomsten.

Al deze ontwikkelingen gaan aan freinetscholen niet voorbij. De druk van ouders en inspectie om mee te buigen, kan heel groot worden. Zowel voor doorgewinterde als beginnende of pas afgestudeerde freinetwerkers kan het moeilijker worden hun idealen trouw te blijven.

Bezinning

Als team overleggen we regelmatig met elkaar, het bestuur en ouders over het schoolconcept. Onze visie is te vinden in onze schooldocumenten, die afdoende antwoord geven op de vragen die ouders en overheid aan ons stellen.



KENMERK 24: De freinetpedagogie is actueel, optimistisch en heeft onze tijd veel te bieden.

Uitwerking

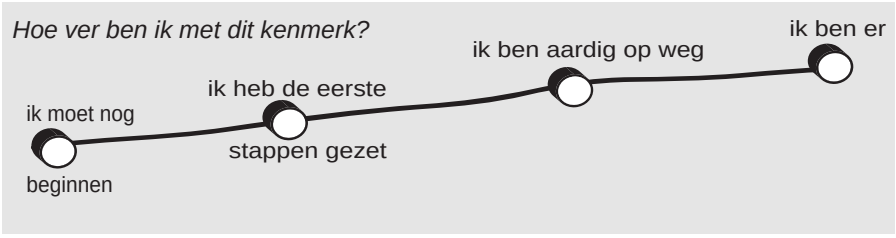
In een aantal opzichten kan de freinetpedagogie en kunnen de freinetbeweging en freinetwerkers een belangrijke bijdrage leveren aan actuele onderwijsdiscussies, zoals:

- De huidige samenleving vraagt om ondernemende mensen die kunnen samenwerken. Op freinetscholen gebeurt dat dagelijks. Bijvoorbeeld door de klassenorganisatie (coöperatie), door kinderen zelf een klassenkas te laten beheren[6]).
- De overheid wil dat het vak Techniek meer aandacht krijgt in de basisschool. In de freinetpedagogie, de pedagogie van de arbeid, heeft techniek altijd al een prominente plaats ingenomen.
- Hetzelfde geldt voor de discussie over leren leren, het creëren van een krachtige leeromgeving, het nieuwe leren. Freinet's opvattingen over natuurlijk leren door al doende uitproberen *(tâtonnement expérimental)* zijn actueler dan ooit.
- De klas als leef- en werkgemeenschap, zelfbestuur en zelfbeheer, klassenkas, muurkrant, klassenvergadering, de klas als proeftuin en oefenplek voor verantwoordelijk en democratisch handelen bieden meer perspectief dan weer een nieuw vak als Burgerschapskunde.

Uit de geconstateerde actualiteit van de Freinetpedagogie kun je hoop en optimisme putten, het debat aangaan en je niet in een hoek laten drukken.
Geef nooit de moed op. Ziekte, verburgerlijking, ouderdom kunnen die moed misschien ooit temperen. En als van hogerhand geprobeerd wordt je élan te doven, vind je, als je slim en tactvol bent, vast wel omweggetjes om de obstakels te vermijden, en toch koers te houden.
Dit optimisme is de draad van Ariadne die al onze *Pedagogische Kenmerken* met elkaar verbindt.

Bezinning

Ik lever een actieve bijdrage aan landelijke dagen, studiedagen en congressen over onderwijsvernieuwing.



Noten

1) Volledige titelbeschrijving: C.FREINET, *Les Invariants Pédagogiques, Code pratique d'École Moderne,* een uitgave in de reeks BEM (Bibliothéque de l'École Moderne), nr 25-1964.
2) De geraadpleegde scholen zijn: De Molshoop (Noordhorn), De Toermalijn (Den Horn), De Bothoven (Enschede), De Windroos (Wijk bij Duurstede), Freinetschool-Delft (Delft).
3) Zie voor Levend Lezen: *Levend lezen dat's de kunst* (De Reeks 3), voor Levend Taalonderwijs: *Dat's andere taal* (De Reeks 7) voor Levend Rekenen: WERKGROEP REKENEN/WISKUNDE FREINETONDERWIJS, *Levend Rekenen, da's pas realistisch*, Enschede 1998 (SLO).
4) Zowel binnen de Franse als binnen de Nederlandse Freinetbeweging is discussie gevoerd over Freinet's opvattingen over Spel & Werk. Zie hiervoor: hoofdstuk 4 in deel 6 uit De Reeks: *Geef ze de ruimte, een inspirerende leer-, werk- en speelomgevin*g Valthe 2004.
5) Zie: *Geef ze de ruimte, een inspirerende leer-, werk- en speelomgeving.*
6) Zie deeltje 5 uit De Reeks: *Ondernemende kinderen tellen mee, werken met een klassenkas in de basisschool*, Valthe 2003.



Hoofdstuk 4

FREINETWERKER WORDEN

Jimke Nicolai

1 Freinet in je opleiding

1.1 Op het spoor van vernieuwers

Weinig studenten weten al voor ze aan de opleiding beginnen: ik wil freinetwerker worden. Soms kan de goede herinnering aan de eigen basisschool er echter toe leiden dat een startende student wel affiniteit heeft met de freinetpedagogie en daar ook zelf iets mee wil tijdens de opleiding.

Er zijn weinig pabo's waar het freinetonderwijs expliciet onderdeel van het studieprogramma vormt. Wel worden studenten in het reguliere programma op het spoor van 'de (traditionele) vernieuwers' gezet. Ze komen tijdens die rit Freinet tegen en zijn niet zelden geraakt door het concept: en dan willen ze meer.

Beste Jimke,
Ik wil graag bedanken voor de powerpoint informatie. We hebben aan de hand van deze powerpoint presentatie ons werkstuk gemaakt.

De mondelinge presentatie hebben we op de "freinet manier" gedaan; een klassenvergadering waarin onze medestudenten vragen konden stellen over Freinet. Veel medestudenten zijn enthousiast geworden over de ideeën en opzet van een freinetschool.

Jammer dat er geen mogelijkheid in de omgeving is om stage op een freinetschool te lopen.

Met vriendelijke groet, Jacqueline, Pabo Tilburg

In dit hoofdstuk lees je hoe je als leraar-in-spe freinetwerker kunt worden, of je nu het reguliere vierjarige traject volgt, of een (ver)korte route, zoals tweejarige opleiding, deeltijdopleiding, zij-instroomtraject. Voor aspirant-freinetwerkers die al een pabo-diploma hebben en op een freinetschool (willen of gaan) werken, kan de freinetopleiding deel uitmaken van een scholing die door De Freinetbeweging of een daartoe gerechtigde pabo wordt verzorgd. Ook voor hen is dit hoofdstuk belangrijk.



1.2 Een plek in de opleiding

Freinetonderwijs staat in de belangstelling. Veel docenten, leraren, en studenten zoeken vormen van onderwijs die uitgaan van en aansluiten bij de leef- en belevingswereld van kinderen. Tijdens de zoektocht blijkt freinetonderwijs meer te zijn dan een toevallige vorm van onderwijsvernieuwing. Het samenhangende pedagogische concept, de freinettechnieken, die zo praktijk nabij zijn, maar ook de opmerkelijke prestaties van kinderen en de enthousiaste verhalen van freinetwerkers leiden tot verdergaande belangstelling.

Verschillende pabo's sluiten daarbij aan en willen freinetonderwijs een structurele plaats geven in hun curriculum. De modelschets van de freinetopleiding in dit hoofdstuk kan daarbij een leidraad zijn. Daarbinnen bestaan voor de pabo's twee mogelijkheden om een door De Freinetbeweging erkend diploma uit te reiken:

1. De eerste variant is de *uitgebreide kennismaking* met freinetonderwijs. Deze cursus leidt niet tot het freinetcertificaat, maar is wel een opstap naar dit diploma. De opleiding kan aan het eind van deze cursus het basiscertificaat uitreiken.
2. De tweede variant is de volledige opleiding voor het *freinetcertificaat.* De cursus kennismaking maakt hier deel van uit. De totale opleiding bestaat uit 30 studiepunten (ECTS), inclusief stage.

2 De freinetopleiding

2.1 De opbouw

Elke opleiding bepaalt zelf op welke wijze de freinetopleiding in het leerplan wordt opgenomen. Het hier geschetste model is geen gedetailleerd uitgewerkt stramien, maar vormt wel de basis

voor de freinetopleiding die een pabo wil ontwikkelen. Met andere woorden: opleidingen kunnen het model aanpassen aan de eigen situatie.

In de volledige opleiding onderscheiden we de volgende fasen:
1. Oriëntatie
2. De keuze voor Freinet: de praktijk en de theorie
3. De verdieping: de praktijk en de theorie
4. Het afstuderen.

De eerste en tweede fase vormen samen de uitgebreide *kennismaking* met het freinetonderwijs. Deze uitgebreide kennismaking kan vorm krijgen in een cursus en wordt afgesloten met het *basiscertificaat*. De derde en vierde fase vormen *de verdieping* van de kennismaking en leiden op voor het *freinetcertificaat.* Zowel het basiscertificaat als het freinetcertificaat worden door De Freinetbeweging erkend.

OPLEIDING VOOR HET FREINETCERTIFICAAT			
Uitgebreide kennismaking **Basiscertificaat**		Vervolgopleiding **Volledige freinetcertificaat**	
Oriëntatie	Cursus	Verdieping	Afstudeer-werkstuk
Freinetonderwijs. Wat is dat?	Daar wil ik meer van weten! Een inhoudelijke cursus over freinetonderwijs.	Ik ga me specialiseren in de freinet-pedagogiek. Ik wil freinet-technieken in de vingers krijgen om ze zelf te kunnen toepassen. Ik doe dat door tijdens de stage minimaal twee brevetten uit te werken.	Ik ga afstuderen op Freinet. Theorie en praktijk breng ik met elkaar in verband.
4 uren	80 uren	476 uren (inclusief stage)	280 uren
Het basiscertificaat		Het freinetcertificaat	

2.2 De student

Wanneer kom je voor de freinetopleiding in aanmerking? Niet alleen je voorkennis, maar ook je motivatie en werkhouding moeten goed zijn: een actieve studiehouding en bereidheid tot reflecteren, studiezin en medeverantwoordelijkheid voor je opleiding, zelf de regie in handen willen nemen. Met name voor de student die het freinetcertificaat wil halen, geldt dat je over een uitstekende algemene ontwikkeling beschikt. Immers: op freinetscholen, waar de methode niet de leidraad vormt, wordt voortdurend een beroep gedaan op geletterde en gecijferde leraren. Freinetstudenten zijn creatief en schromen niet ook letterlijk de handen uit de mouwen te steken. Het ambachtelijke en kunstzinnige karakter van het freinetwerk vraagt om deze kwaliteiten.

De freinetopleiding is zeker ook geschikt als je een tweejarige of verkorte leerroute volgt. Vaak zal er een aangepast programma ontwikkeld moeten worden, of je kunt aansluiten bij studenten van de reguliere vierjarige opleiding of een groep leraren die de opleiding in een nascholingstraject volgt.



2.3 De oriëntatie

De eerste fase is een oriëntatie: het verwerven van kennis en inzicht in de freinetpedagogie en het werken in de freinetklas. Om te kunnen kiezen moet je weten waar je voor kiest. Veel studenten kennen de (traditionele) onderwijsvernieuwers niet of nauwelijks. Zeker Freinet blijkt bij pabo-studenten weinig bekendheid te genieten. En daarom is er in de opleiding een moment waarop studenten geïnformeerd worden over het freinetonderwijs en Freinet. De Freinetbeweging wil opleidingen daarbij ondersteuning bieden door het verzorgen van gastcolleges en het aanreiken van materiaal.

2.4 Het basiscertificaat

Wil je meer weten, dan volg je de cursus voor het basiscertificaat. Dat houdt in:

- Je maakt kennis met deze FREINETTECHNIEKEN: vrije expressie, schoolcorrespondentie, gezamenlijke en individuele studies, levend rekenen, levend lezen, vrije tekst, het drukken, klassenkas, levend taalonderwijs, zelfbestuur, klassenvergadering, muurkrant.
- Je gaat ook de ACHTERGROND van deze technieken verkennen en je verwerft inzicht in de pedagogische achtergronden van het freinetonderwijs.
- Je kent de levensloop van FREINET en bent op de hoogte van het werk en de publicaties van De Freinetbeweging.
- Je maakt kennis met een FREINETSCHOOL. Daartoe breng je een bezoek aan een freinetschool.
- In deze fase is het bestuderen van LITERATUUR belangrijk : twee verplichte titels, een keuzelijst waaruit je minimaal twee titels kiest. Je maakt je lijst volledig met twee zelfgekozen titels.

Verplicht:

- Nicolai, J. e.a., *Freinetwerker worden, zijn en blijven,* Valthe 2006 (De Reeks 8).
- Tans, J. / J. Bronkhorst, *Freinetonderwijs, een eigen wijze van onderwijs,* Baarn 1993.

Keuze van twee titels uit:

- Broersma, R. / J.Nicolai, / J.Tans, *Levend lezen, dat's de kunst*, Valthe 2002 (De Reeks 3).
- Broersma, R. / J.Nicolai / J.Tans, *Ondernemende kinderen tellen mee,* Valthe 2003 (De Reeks 5).
- Broersma, R. / K.Mulder e.a., *Geef ze de ruimte,* Valthe 2004 (De Reeks 6)

- Broersma, R. e.a., *Dat's andere taal,* Valthe 2005 (De Reeks 7).
- Nicolai, J., *Kennis en werkstukken maken met internet,* Valthe 2003 (De Reeks 4).
- Werkgroep levend rekenen, *Levend rekenen, da's pas realistisch*, Enschede 1998 (SLO/De Freinetbeweging).

Daarnaast twee zelf te bepalen titels.

Om in aanmerking te komen voor het basiscertificaat heb je:
- actief geparticipeerd in de cursusbijeenkomsten;
- een examen afgelegd over de gelezen literatuur;
- de achtergrond en praktijk van minimaal één freinettechniek gepresenteerd;
- een verslag gemaakt van het bezoek aan een freinetschool.

Na het doorlopen van deze cursus heb je voldoende inzicht en kennis van de freinetpedagogiek om te kunnen beoordelen of je in je toekomstige praktijk freinettechnieken wilt toepassen. Om dat goed te leren, kun je aan de vervolgopleiding deelnemen.

2.5 De verdieping

In dit deel van de opleiding gaat het om:
- Zelf de technieken, waarmee je kennismaakte in het eerste deel van de opleiding, te leren toepassen in de freinetklas.
  De STAGESCHOOL, een freinetschool of een vernieuwingsschool die werkt met freinettechnieken, wordt de werkplaats om dit in de vingers te krijgen.
- Vanuit de school en de opleiding vindt ondersteuning plaats en wordt gezorgd voor ook inhoudelijke en THEORETISCHE VERDIEPING.

Waarom is de juf er niet?

Het was al vijf over negen en een kleuterjuf was er nog niet - beetje opwinding in de klas- ik kom als stagiaire in de klas -ik kom er voor het eerst- de kinderen zijn onder de indruk- "waarom is de juf er niet?"- "misschien is ze al onderweg"- "misschien heeft de juffrouw zich verslapen"- ik schrijf de uitroepen op - ik kan het niet bijhouden en zeg "niet allemaal door elkaar, steek je vinger maar op"- een heleboel kinderen verzinnen wat, steken hun vinger op en zeggen het - ik noteer.

Ik vraag nu aan een kind of het een boek wil pakken. Ik vraag of ze weten hoe boeken gemaakt worden. "Ja hoor, ze worden gedrukt", "en er worden tekeningen bij gemaakt", "en dan kan je ze in de winkel kopen", "en ze maken

van karton een voorkant", "en een achterkant", "en dan doen ze er een doek op".

Een van de kinderen vraagt: "Wat heeft dit nou met de juf te maken?" Ik snap nu wel dat de overgang voor de kinderen onbegrijpelijk is. Ik leg uit dat we zelf ook best een boek kunnen maken. Ik lees de tekst nog eens voor - de kinderen luisteren met aandacht - ze herkennen hun eigen woorden. Het klinkt nu echt als een verhaal:

Waarom is de juf er niet?

misschien is ze al onderweg
misschien heeft de juffrouw zich verslapen
slaapkop!
misschien is de juffrouw door de WC gezakt
misschien is ze met de bus gegaan en door de brug gezakt
misschien is ze ziek geworden
of de wekker is kapot
misschien denkt ze dat er geen school is
misschien is de fiets kapot
of ze is in het water gevallen
of is de sleutel weg
en dan moet ze toch lang zoeken
misschien komt ze straks wel

Met een zwarte viltstift schrijf ik iedere zin apart op een stevig blaadje. Ieder kind mag bij zijn eigen zin een tekening maken. De kinderen vinden het erg boeiend mij te zien schrijven.
Sommige kinderen zijn helemaal 'gegrepen' door het idee een boek te gaan maken anderen snappen het niet zo goed en maken een tekening over iets heel anders. Tegen die kinderen zeg ik dat de tekening bij de woorden moet passen en dan geef ik ze nog een blaadje - ze denken na en vinden het best. Andere kinderen maken de tekening op de kop - ze weten natuurlijk niet wanneer de letters op de kop staan, dat had ik ze vergeten te zeggen. Met wat knippen en plakken komt dat weer goed.
De omslag wordt van karton gemaakt, met doek erop geplakt, dat hoort zo.

Om half twaalf wordt het boek bladzijde voor bladzijde voorgelezen en worden de tekeningen uitgelegd en besproken. Tot slot lees ik het hele verhaal nog eens achter elkaar. Er is een nieuw boek voor de leeshoek, zelfgemaakt.

(Uit: Jan Paul Smit e.a., Jan Paul wordt al een goede meester. PA studenten in De Freinetbeweging.)

- Je werkt tijdens de stage aan BREVETTEN, die je samenstelt in overleg met je docent op de opleiding en de freinetwerkers van de scholen waar je stage loopt. Persoonlijke leerbehoeften worden aangevuld met opdrachten vanuit de stageschool en de opleiding. De werkwijze kan door de opleiding zelf weer worden bepaald. Bij brevet moet je hier niet denken aan het 'gecalligrafeerde bewijs aan de muur', maar aan een gezamenlijk overeengekomen werkdocument dat resulteert in een zinvol eindproduct voor individu en groep.
- Er is gegarandeerd dat je met de VERSCHILLENDE BOUWEN van de freinetschool ervaringen opdoet.
- Je moet minimaal DRIE FREINETTECHNIEKEN 'volledig in de vingers' hebben.
- Samenwerken tussen studenten wordt gestimuleerd. Er wordt zo mogelijk wekelijks een WERKBESPREKING georganiseerd over onderwerpen die nader gekend en dus bestudeerd moeten worden. Dit zijn in elk geval:
  - de pedagogische uitgangspunten van Freinet;
  - leerlingvolgsystemen en freinetonderwijs;
  - onderwijstoezicht, wettelijke kaders en de mogelijkheden;
  - organisatie van werkzaamheden;
  - registratie;
  - de houding van de leraar in het freinetonderwijs;
  - actuele pedagogische stromingen en Freinet;
  - actuele ontwikkelingen in de Freinetbeweging;
  - bespreking van literatuur; je leest minimaal tien boeken over het freinetonderwijs
- Je loopt intensief STAGE op freinetscholen (minimaal twaalf weken).
- Je participeert minstens eenmaal in STUDIEDAGEN die door De Freinetbeweging worden georganiseerd.
- Je bent tijdens deze fase gedurende één jaar STUDENTLID (€ 20) van De Freinetbeweging.

Titel: KLASSENKAS	Vakgebied: REKENEN WISKUNDE EN DIDACTIEK

Wat ik wil bereiken / leren / oefenen:

Ik wil in de bovenbouwgroep die ik heb de klassenkas invoeren. Zo leer ik de werkwijze goed. En zo krijg ik ook mooie contexten om levend rekenen te oefenen

Dit ga ik lezen:

- Scriptie
- Freinetarchief artikelen
- Boekje uit De Reeks
- Artikelen over levend rekenen in Willem Bartjens.
- Ondernemende kinderen tellen mee.
- Levend Rekenen, da's pas realistisch.

Op deze wijze probeer ik ook nog aan informatie te komen:

Interview met teamleden van De Molshoop

Interview met Lodewijk Bergsma

Dit ga ik doen op de school:

Ik ga in groep 7/8 lesgeven. Ik ga eerst met de mentor van gedachten wisselen over mijn idee. Ik wil niet dat het niet past in de werkwijze van de school. Ook zou ik ervan balen dat ze het weer laten schieten als ik mijn hielen heb gelicht.

Eerst moet ik een context bedenken waarvoor kinderen geld nodig hebben. Ik ga de mentor en de kinderen hierbij betrekken.
Ideeën: schoolkamp, een feest, een goed doel, nieuwe boeken, een cd-speler met favoriete muziek in de klas.

Ik wil een geldkist ontwerpen en maken met de kinderen.
Ik wil met ze oefenen hoe je een kasboek bijhoudt. Daar ga ik lessen over geven.

Ik wil 6 keer een les levend rekenen voort laten komen uit het werken met de klassenkas.

Laten zien. Op deze wijze ga ik het presenteren:

1 foto-reportage (8)
2 korte beschrijving bij de foto's
3 korte reactie van de mentor
4 korte reactie van de kinderen
5 reflectie van mezelf
6 een artikel voor de website van de pabo, De Freinetbeweging, en www.rekenhoek.nl

voorbeeld van een brevet

2.6 Het afstuderen: eindwerkstuk

Je sluit de freinetopleiding af met het maken van een eindwerkstuk. Je bepaalt zelf (eventueel in overleg met je scriptiebegeleider) onderwerp, vorm en inhoud. Het afstudeerwerkstuk vormt het meesterstuk van deze opleiding. Naast de gangbare criteria voor eindwerkstukken van de pabo gelden voor de freinetopleiding deze specifieke kenmerken:

- Je onderbouwt het afstudeerwerk ook met theorie over het freinetonderwijs.
- Er is een duidelijke relatie met de praktijk van de freinetschool.

Het eindwerkstuk wordt in elk geval gepresenteerd aan een groep freinetwerkers. Dat kan op een freinetschool, maar ook tijdens een landelijke of regionale studiedag van De Freinetbeweging. Bij deze presentatie is de scriptiebegeleider aanwezig. De beoordeling wordt verricht door de scriptiebegeleider van de pabo en de freinetwerkers.

Een freinetschool die een leraar met een freinetcertificaat wil benoemen, mag er vanuit gaan dat deze over extra startbekwaamheden beschikt. De beginnende leraar:

- kent en begrijpt de onderwijsvisie van de freinetpedagogie op hoofdlijnen en wil zich daarin blijven verdiepen;
- wil die visie graag zelf met collega's, ouders en vooral de kinderen in praktijk omzetten;
- durft de verantwoordelijkheid voor inhoud & organisatie



van het onderwijs en voor het klassenleven te delen met de kinderen;
- heeft al een aantal freinettechnieken in de vingers maar wil zijn vaardigheden op dit gebied verder uitbreiden;
- is behalve een leergierig, creatief, onderzoekend, cultuurgevoelig en maatschappijkritisch ook een heel praktisch mens die de handen uit de mouwen steekt.

Om het freinetcertificaat te halen, zul je dan ook aan de volgende afstudeereisen moeten voldoen:
- Je liep minimaal in totaal twaalf weken stage in freinetklassen. Deze stage is positief beoordeeld.
- Je hebt tijdens de stage laten zien dat je minimaal drie freinettechnieken goed toe kunt passen.
- Je werkte twee brevetten uit over een freinettechniek of een van de uitgangspunten van Freinet. De presentatie is positief beoordeeld.
- Je participeerde actief en betrokken in de werkgroepen.
- Je hebt minimaal tien boeken over freinetonderwijs gelezen. Titels zelf te kiezen.
- Je was betrokken bij een studiedag van De Freinetbeweging en was studentlid.
- Het afstudeerwerkstuk werd positief beoordeeld.

3 De pabo

Bovenstaande schets van de freinetopleiding kan door de pabo op eigen wijze worden uitgewerkt en ingekleurd. De Freinetbeweging wil de pabo met raad en daad terzijde staan om de belangstelling voor de freinetpedagogie om te zetten naar een kwalitatief hoogwaardige, maar ook uitvoerbare, haalbare, en vooral ook zinvolle opleiding. Het moet voor studenten en opleiders ervaren worden als een uitermate nuttige en enerverende invulling van de studie.

Om een door De Freinetbeweging gekeurd certificaat uit te geven treedt de opleiding in overleg met de coördinator van De Freinetbeweging. Deze wil de opleiding (ook inhoudelijk) ondersteunen en adviseren bij het samenstellen van een goed programma. De freinetdocenten van opleidingen die een gecertificeerde freinetopleiding aanbieden, komen tweemaal per jaar onder leiding van de coördinator bijeen om ervaringen uit te wisselen en op de hoogte te worden gebracht van nieuwe ontwikke-

lingen. Dit licentiehoudersnetwerk-Freinet wordt bekostigd door de deelnemende pabo's.

Randvoorwaarden om de freinetopleiding te laten schitteren zijn:

- De freinetopleiding past goed in het onderwijskundig beleid van de pabo.
- De opleiding wordt verzorgd door docenten die de freinet-pedagogiek uit eigen ervaring kennen; zij zijn betrokken bij de activiteiten van De Freinetbeweging.
- De opleiders hebben regelmatige contacten met scholen die werken met freinettechnieken en participeren zo mogelijk in regionale freinetnetwerken.
- De opleiding heeft een mediatheek met voldoende documentatie over freinetonderwijs. Vanzelfsprekend heeft de opleiding een abonnement op De Reeks en Freinetnieuws.
- De pabo heeft een licentie en participeert in het licentiehoudersnetwerk.

4 Nascholing

Deze opleiding kan ook aangeboden worden aan (delen van) schoolteams, of leraren die verder willen met freinetonderwijs. Opzet en inhoud van het programma zijn afhankelijk van de situatie en de aanvangsbekwaamheden. Omtrent de te stellen programma-eisen treden de aanbiedende instantie en De Freinetbeweging vooraf in overleg.



Hoofdstuk 5

FREINETWERKER ZIJN EN BLIJVEN

Jimke Nicolai

1 Freinet in je ontwikkeling

Ook als je al ervaring hebt met het toepassen van freinettechnieken, wil je niet vastroesten, maar al doende telkens verder komen. Je blijft werken aan de eigen ontwikkeling, die van de school en daar waar het kan ook aan de ontwikkeling van De Freinetbeweging. Daarover gaat het in dit hoofdstuk.

Natuurlijk zijn er veel mogelijkheden om je breed te ontwikkelen; er is niks mis mee om je op bepaalde terreinen te specialiseren, die niet specifiek tot het domein van de freinetpedagogie gerekend worden. Ook een freinetwerker wil alles van computers weten, of heeft heel specifieke vragen op het gebied van pottenbakken, fotografie, literatuur of heeft wetenschappelijke of politieke ambities.

De kinderen in onze klassen ervaren dat ze verder komen door steeds op zoek te gaan naar de antwoorden op hun leervragen. Enthousiaste en coöperatieve medeleerlingen, deskundige en bevlogen gastsprekers, maar zeker ook inspirerende leraren dragen er aan bij dat kinderen ook telkens verder komen. Zo kan het ook zijn voor de leraar, die verder wil komen: hij gaat op zoek naar antwoorden op de vragen die hij ontmoet in zijn school en als hij bij de beantwoording van die vragen geholpen wordt door goede collega's en deskundigen dan komt hij ook verder.
De leraar ontwikkelt zich van beginnend freinetwerker tot freinetexpert. Het is zinvol om een beginnende freinetwerker in het team te koppelen aan een ervaren collega en regelmatig overleg in te plannen.

Er zijn verschillende mogelijkheden om je binnen de freinetpedagogie te ontplooien:

2 Een freinetklas in het buitenland bezoeken

Wie verre reizen maakt, kan veel verhalen. Het kijken bij verre buren levert behalve mooie plaatjes en praatjes ook veel nieuwe inzichten en kennis op. 'Ze doen het daar anders'. De taal hoeft

3 Ecole primaire (rue Verte)

plaats: Serques (Bij St. Omer)
We bezochten de kleuterafdeling. Alleen hier werd volgens Freinet gewerkt.
kleuterleidster: Cathy Castier
ongeveer 20 kleuters, enige uren per dag hulp van een klasse-assistente

Ook deze leerkracht werkt vanuit dezelfde concepten als de school in Courcelles Les Lens. Haar klas is een sprookje, maar dan echt. De teksten, de correspondentie-brieven, de schilderijen,de inrichting maken ons sprakeloos. De "math" (wiskunde met kleuters) krijgt een plek binnen de werkwijze waarbij hetgeen kinderen inbrengen basis, uitgangspunt vormt.



haar klas is een sprookje....

Cathy vertelt dat ze eigenlijk niet zo'n "wiskunde-freak" was. Door de interne scholing binnen de Freinet-regio is ze deskundig geworden. De inhoud en werkwijze die ze volgen is het samen ontwerpen van werkkaarten, voorbeelden vanuit de concepten. De resultaten proberen ze uit en bespreken ze gezamelijk. Niet met het doel het materiaal vervolgens te gebruiken, maar meer om de inhouden zich op deze werkwijze eigen te maken/

Cathy werkt vanuit de 10 concepten. Ze geeft ons talloze voorbeelden, die ze de afgelopen periode aan de orde stelde:
- iemand komt de klas in met een staart in het haar, De staart kun je ook op je hoofd, achter ,links dragen. Mogelijkheden voor symmetrie.
- een jongetje komt met een pet op naar school. Je kunt de pet een kwart, halve, driekwart slag draaien. De kinderen ontdekken dat 4x draaien hetzelfde resultaat oplevert als van waar je begon.
5xdraaien = 1x, 6x draaien = 2x etc.
Het spreekt voor zich dat de leidster deze aktiviteiten initieert.

geen drempel te zijn; België kent ruim 40 Vlaamse freinetscholen, die vaak bereid zijn om kennis te delen. Omgekeerd kun je ook als gastheer optreden voor freinetwerkers uit het buitenland. De uitwisseling, vooral als die gestuurd wordt door duidelijke leervragen, levert vaak veel op.

Hiernaast een voorbeeld uit het verslag van een studiereis door Lodewijk Bergsma, Jimke Nicolai en Sylvette Voorhoeve in het kader van een reken-wiskundeproject. Sylvette, die vloeiend Frans spreekt, trad op als tolk. Het bezoek aan verschillende scholen in Noord-Frankrijk en Vlaanderen resulteerde in een verslag dat in De Freinetbeweging werd verspreid en later als achtergrond diende voor de werkgroep levend rekenen in Nederland.

En dan zijn er de Ridef- bijeenkomsten die eens in de twee jaar plaatsvinden. In *Freinetnieuws*[1)] van februari 2004 schreeft Lisan Fasten:

De RIDEF: een internationale bijeenkomst die de moeite waard is.

Elke twee jaar is er ergens op de wereld een "Rencontre Internationale Des Educateurs Freinet" (RIDEF). Namens de Freinetbeweging in Nederland heb ik drie keer zo'n bijeenkomst meegemaakt. In 1998 in Japan, in 2000 in Oostenrijk en in 2002 in Bulgarije. Dit jaar wordt het 10-daagse RIDEF-congres georganiseerd door ons buurland Duitsland van 24 juli tot 3 augustus. IEDEREEN IS VAN HARTE WELKOM. Leerkrachten kunnen met het hele gezin komen. Je mag ook vrienden en bekenden meenemen. Er komen doorgaans ruim 300

mensen uit een 30-tal landen. Het aantal verschillende talen schommelt rond het getal 15.
Of je nu wilt of niet, je leert spelenderwijs mensen, die andere talen spreken, goed te begrijpen. De laatste jaren hebben RIDEFers zich uitgesproken over het belang van een zo divers mogelijke samenstelling van de RIDEFers. Uiteindelijk weet iedereen wat onderwijs inhoudt en kan dus ook iedereen participeren in de ontwikkeling van interactieve onderwijsidealen.

De realiteit van het solidariteitsprincipe

Dat solidariteit een win-win situatie oplevert blijkt duidelijk op het RIDEF-congres. Naast betalende deelnemers komt er een aantal gesponsorde gasten uit landen vanwaar leerkrachten zonder onze hulp niet zouden kunnen deelnemen. Uit dank verzorgen deze gasten meestal een Long Workshop over het Freinet-onderwijs in hun land. Dat gegeven biedt de deelnemers van het RIDEF-congres een uitzonderlijk leerproces. Zo volgde ik in 2002 een Long Workshop van een Cultureel Werker uit Bosnië. Tijdens de oorlog werden scholen verwoest of ingenomen voor oorlogsactiviteiten. De kinderen bleven niet thuis. Zij kwamen spontaan naar de alternatieve instellingen. De Cultureel Werker liet ons beleven hoe zij de kinderen in Bosnië dagelijks opving in het Culturele Centrum. De lering die het gedrag van de kinderen bood was zowel voor de Bosniërs zelf als voor de RIDEF-workshopdeelnemers een levensles: "Kunstzinnig bezig zijn verandert zeer uiteenlopende persoonlijke ontredderde en traumatische oorlogsgevoelens tot één gevoel van universeel vertrouwen hebben in vrede op basis van een gevoel van vredig zelfvertrouwen." Met pakpapier, kranten, stenen en afplakband kwam de RIDEF-workshopgroep tot een bijzonder artistieke presentatie, die de gehele RIDEF-groep kon meebeleven. Uiteraard werd de vredesboodschap in een vijftal talen vertaald, zodat iedereen de essentie kon bevatten.

3 In regionale werkgroepen participeren

Een praktisch bezwaar voor reizen naar het buitenland is dat het veel tijd kost. Niet iedereen is daartoe in de gelegenheid. Het kan zeer de moeite waard zijn in je eigen regio collega's en leden te ontmoeten. Je kunt elkaar natuurlijk vrijblijvend en ongedwongen opzoeken op elkaars school, maar het kan ook heel gericht door rond een vraagstuk een (tijdelijke) werkgroep te formeren in de eigen regio.

In het recente verleden was er in het noorden de werkgroep 'Freinet Noord' actief. Hier een verslag van hun eerste bijeenkomst:

De werkgroep Freinet Noord is een feit. Hieronder tref je het eerste verslag van deze werkgroep aan. We zijn er van verzekerd dat we voor elkaar iets kunnen betekenen... en dat onze bijeenkomsten behalve zinvol ook nog leuk zijn. Ieder die mee wil doen is van harte uitgenodigd. Ook al werk je niet op een freinetschool, of ben je (nog) geen lid! Hier het verslag:

Tussen sint en kerst, op 8 december kwamen freinetwerkers uit het Noorden bijeen. We hebben flink uitgewisseld en plannen gemaakt.
Wat je hebt gemist:

- *Het bieb 2000 project: hoe je op een hele eenvoudige manier de uitwisseling over kinderliteratuur kunt stimuleren.*
- *Het plaatsen van een kinderwerkstuk op internet.*
- *Een internet project over klassenkranten, waar studenten van de hogeschool voor de kunsten in combinatie met pabo en basisscholen klassenkranten, ervaringen en materialen uitwisselen. Op de foto hieronder laat Jeroen teksten zien die op ecoline-tekeningen geprint worden. Prachtig werk, waar we allemaal ons voordeel mee kunnen doen.*

We hebben afgesproken dat we als werkgroep verder gaan met uitwisselen.
We gaan het de volgende keer hebben over:

- *Taalonderwijs en vrije tekst (wordt voorbereid door Annemieke).*
- *Een nieuwe rekenkast: wat vind je ervan? (Jimke).*
- *Kleuters: uitwisselen van werkstukken en materialen. Betty en Alice).*



We willen het zeker ook hebben over wereldoriëntatie.

Het Freinetkantoor kan voor zo'n werkgroep een ondersteunende rol spelen. Verzending van verslagen, het aanleveren van namen en adressen, het beschikbaar stellen van een deel van de website; dit alles behoort tot de mogelijkheden.

4 In landelijke werk- en projectgroepen participeren

In De Freinetbeweging zijn vaak werkgroepen actief. Groepen leraren werken aan de ontwikkeling van een freinettechniek of maken samen materialen voor freinetklassen. Afgelopen jaren waren er bijvoorbeeld werkgroepen voor omgevingsateliers (natuur-en milieueducatie), levend rekenen, informatie- en communicatietechnologie, ontwikkelen nascholingsbrochures, levend lezen. De werkgroepen bestaan soms voor een deel ook uit leraren van andere vernieuwingsstromen en vaak zijn er externe deskundigen bij betrokken.

Zo werd het project over de omgevingsateliers ondersteund door de Stichting Veldwerk en werd het project levend rekenen mee vorm gegeven door De Stichting voor Leerplan Ontwikkeling.

Participeren in zo'n werkgroep is misschien wel de beste manier om te werken aan de ontwikkeling van je eigen deskundigheid. Je kijkt verder dan je eigen klas en school en krijgt te maken met onderwijskundige en pedagogische vernieuwingen op verschillende niveaus. Werkgroepen presenteren hun resultaten vaak tijdens studiedagen. Verschillende publicaties uit De Freinetwinkel zijn ontstaan vanuit zulke werkgroepen.

5 Workshops verzorgen op studiedagen

Een paar maal per jaar organiseert De Freinetbeweging studiedagen voor belangstellenden en freinetscholen. De organisatie van zo'n studiedag is vaak in handen van leden van De Freinetbeweging. Elke keer wordt er gezocht naar personen die een bijdrage kunnen en willen leveren aan zo'n dag. Natuurlijk is deelname een gelegenheid bij uitstek om veel op te steken en contacten te leggen voor verdergaande uitwisseling.

Maar overweeg ook eens om alleen of met een groepje collega's zelf een workshop te verzorgen op zo'n dag. De ervaring van veel freinetwerkers is dat juist zo'n inhoudelijke bijdrage niet alleen interessant kan zijn voor de deelnemers maar ook erg leerzaam is voor jezelf. Ervaren collega's zijn bereid je te ondersteunen, willen ook regelmatig via bijvoorbeeld de e-mail je vragen beantwoorden.

6 Maak het mee: ontwikkel De Freinetbeweging

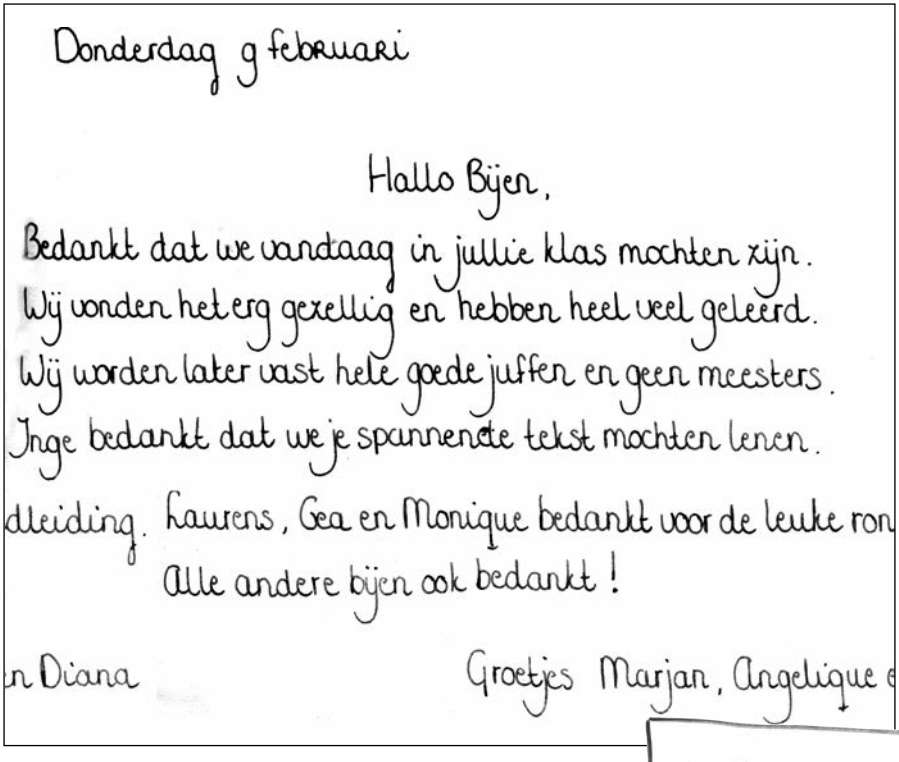
Binnen De Freinetbeweging is veel werk te doen. Leraren kunnen hun kwaliteiten inzetten, maar zeker ook zichzelf ontplooien door mee te werken aan de ontwikkeling van De Freinetbeweging. Door bijvoorbeeld een periode de redactie van Freinetnieuws te verzorgen, het archief te 'updaten', een studiedag mee voor te bereiden, een workshop te verzorgen tijdens een studiedag, de schoolcorrespondentie te coördineren, een informatiefilm te maken, boeken/artikelen (uit het Frans) te vertalen, werkgroepen te leiden, kun je zelf veel leren, en kan De Freinetbeweging ook verder komen dan ze nu is. Vanuit Het Freinetkantoor kan voor ondersteuning gezorgd worden bij deze activiteiten.

7 Gastlessen verzorgen op een pabo

Het blijkt dat verschillende opleidingen Freinet opnemen in hun programma (zie ook hoofdstuk 4). Deze pabo's vragen om gastdocenten die hun praktijk kunnen presenteren aan studenten. De voorbereiding van zo'n gastles noodzaakt tot reflectie op je visie en werkwijze. Gestelde vragen roepen ook voor jou vaak weer nieuwe vragen op. Het presenteren van je eigen werk is een dankbare activiteit. Het blijkt dat studenten vaak veel belangstelling hebben voor enthousiaste verhalen uit de praktijk. We geven als advies mee je presentatie wel interactief te maken. Las momenten in waarop studenten vragen kunnen stellen, hun eigen visie kunnen vormen, bijvoorbeeld door te reageren op jouw verhaal.

De inhoudelijk medewerker op Het Freinetkantoor of andere ervaren collega's kunnen en willen je helpen bij het voorbereiden van een gastles. Op Het Freinetkantoor zijn ook powerpointpresentaties en infomaterialen voor studenten beschikbaar. Je kunt daarvan gebruik maken bij je presentatie. Ook is er een koffer met publicaties die ingezet kan worden.





Donderdag 9 februari

Hallo Bijen,

Bedankt dat we vandaag in jullie klas mochten zijn.
Wij vonden het erg gezellig en hebben heel veel geleerd.
Wij worden later vast hele goede juffen en geen meesters.
Inge bedankt dat we je spannende tekst mochten lenen.

dleiding. Laurens, Gea en Monique bedankt voor de leuke ron

Alle andere bijen ook bedankt!

n Diana

Groetjes Marjan, Angelique e

8 Studenten begeleiden

Help de opleiding, jezelf en de student door een positieve, professionele begeleiding. Als je leraar bent op een freinetschool wordt er vaak en veel een beroep op je gedaan om stagiaires van een 'pabo-met-freinet' te begeleiden. Maak gebruik van deze kans om je samen met vaak jonge mensen verder te ontwikkelen. Waarschijnlijk ben je vooraf al goed geïnformeerd over de verwachtingen die bij de opleiding en de student leven. Dat is een voorwaarde om een student goed te kunnen begeleiden. Pabo's die over een licentie van De Freinetbeweging beschikken, zullen zich baseren op de tekst uit hoofdstuk 4. Het is zaak die tekst goed te lezen, want de begeleidende docenten zullen veel ruimte voor het eigen initiatief van de studenten laten; zeker als ze weten dat een ervaren freinetwerker hen begeleidt.



Als freinetleraar kun je deze (aanvullende) suggesties voor een zinvolle begeleiding van pabo-studenten misschien wel gebruiken:

- Maak met studenten STUDIEGROEPJES om ervaringen uit te wisselen. Het is mogelijk om te corresponderen met studenten van andere opleidingen.
- Als een student over een bepaald onderwerp meer wil weten, zoekt hij studenten en leraren die mee willen doen. Via De Freinetbeweging of de begeleidende docent kan de student aan adressen komen. Een werkwijze die daarbij gevolgd kan worden, is het werken met rondzendbrieven of FORUMDISCUSSIES. De student geeft een aanzet in de vorm van een vraag met toelichting en vraagt hierop reacties (antwoorden en aanvullingen) van anderen. Dit kan per e-mail maar ook kan er een (digitale) forumuitwisseling plaatsvinden. De website van De Freinetbeweging heeft daar mogelijkheden voor.
- Er zijn ook andere werk- en studiegroepen samen te stellen. Participeer als mentor in zo'n groep. Formeer bijvoorbeeld samen met de studenten een WERKGROEP die het werken met vrije teksten en tekstbespreking goed in de vingers wil krijgen, ga samen teksten maken en bespreek deze, ga ze samen druk-

ken en verspreiden. Soortgelijke initiatieven zijn er te ontplooien voor rekenontdekkingen, schilderijen maken, werkhoeken ontwerpen, studies verrichten. Door zelf te beleven wat kinderen ervaren als ze deze werkzaamheden verrichten, leren studenten en freinetwerkers zelf telkens beter kinderen te begeleiden.

- Het opzetten van een CORRESPONDENTIE met schoolklassen van leraren die een lange ervaring hebben in de freinetpedagogie. De studenten kunnen hun vragen voorleggen aan de kinderen en hun voorstellen presenteren aan deze kinderen.
- Freinetscholen kunnen door studenten een MAP MET SUGGESTIEKAARTEN en tips laten aanleggen voor nieuwe stagiaires. Het is jammer als er veel tijd verloren gaat met het telkens het wiel opnieuw uitvinden. Studenten kunnen elkaar suggesties doen, bijvoorbeeld door aan te geven op welke onderdelen studenten materiaal zouden kunnen ontwikkelen. Hoe ze een werkstuk van een (eerdere) student voort zouden kunnen zetten. Namen, e-mailadressen en telefoonnummers erbij zetten, dat is praktisch. Maar het kunnen ook eenvoudige adviezen zijn:

SUGGESTIE
In de bovenbouw werken de kinderen met een klassenkas. Ze houden hun inkomsten en uitgaven bij in een kasboekje. Misschien leuk om daar met een paar kinderen een Excel-spreadsheet voor te ontwikkelen. Er zijn een paar kinderen die dat een echte uitdaging vinden.
Marloes.

SUGGESTIE
Op deze school hebben ze een ouderwerkgroep die zich richt op de veiligheid rondom de school. Ze betrekken de kinderen van de kinderraad op een heel natuurlijke wijze bij het maken van plannen. De kinderen voelen zich echt verantwoordelijk. Woon zo'n vergadering eens bij. Zie ook de map in de personeelskamer.

Een lastig punt bij de begeleiding van studenten is dat er van jou ook een oordeel wordt gevraagd over de prestaties van de student. Misschien is dit een goed advies:
Studenten moeten de eigen grenzen verkennen en aan een eigen stijl werken. Een te zwaar accent op beoordelen kan dit proces dwarsbomen. Al te gemakkelijk past de student zich aan het veronderstelde verwachtingspatroon van de beoordelaar aan in plaats van zichzelf

volledig te geven en zichzelf te zijn. Begeleiden is een veelomvattend proces: de student op z'n gemak stellen, hem helpen met de voorbereiding, samen evalueren, accenten geven in zijn ontwikkeling. (....) Een goede begeleider zal wel steeds proberen de student duidelijk te maken welk gedrag deze vertoonde en al of niet succes had. Of nog beter: hij weet de student zover te krijgen dat deze zelf steeds scherper leert oordelen over eigen doen en laten. Door gebrek aan zelfinzicht te corrigeren en een overmaat aan zelfkritiek af te zwakken ontwikkelt zich een proces waarin de begeleider steeds vaker de zelfbeoordeling door de student slechts hoeft te bevestigen [2)].

9 Freinet-specifieke coaching en begeleiding

Vraag je directeur en bestuur om freinet-specifieke coaching en begeleiding. In het personeelsbeleid van de school is er voor scholing en ontwikkeling aandacht voor de leerwensen van de collega. Voor de freinetschool geldt dat het hier vooral ook mag gaan om de specifieke leerbehoeften op het terrein van de freinetpedagogie. Bovenstaande mogelijkheden voor de leraar passen goed in het scholings-en ontwikkelingsbeleid van een freinetschool. Daarnaast is er een aanbod vanuit De Freinetbeweging voor coaching, scholing en ontwikkeling. Zo kunnen leraren op freinetscholen bijvoorbeeld vanaf 2006 een opleiding volgen tot Taalgids: de taalcoördinator voor levend taalonderwijs. Ook zijn er mogelijkheden voor coaching en begeleiding op alle terreinen door deskundige freinetwerkers.

10 Een leven lang leren

Zolang het leren een mysterie blijft, is het onmogelijk onderwijzen als iets anders dan een kunst te beschouwen'.
(Uit C. Freinet Le tâtonnement expérimental)

Onderwijzen is een kunst en de onderwijzer een kunstenaar die telkens verder wil komen in zijn werk. Zie hoe beroemde, maar ook minder beroemde kunstenaars zich ontwikkelen. Hun werk verandert gedurende hun loopbaan. En waar baseert die ontwikkeling zich op? Op ervaring. Op reflectie. Op veranderingen in de samenleving. Op voortschrijdend inzicht. Vaak opgedaan tijdens het werk zelf. Eén van de pijlers onder de freinetpedagogie is het *tâtonnement expérimental*, te vertalen als proefondervindelijk verkennen. Dat onderzoeken hoeft de leraar niet alleen te verrichten. Freinet stond collegiale uitwisseling voor; probeer samen

verder te komen. Het blijkt uit de schoolcorrespondenties die hij initieerde. *'Kunstenaars'* zijn nooit uitgedacht en uitontwikkeld. Die dynamiek blijkt ook uit de naam van De Freinetbeweging: er is dynamiek, verandering, accommodatie en assimilatie, maar geen stilstand. Freinetwerkers werken tijdens hun werk aan hun ontwikkeling.



Tenslotte, de meest belangrijke leerschool. Dat is de onderwijspraktijk van alledag. Het aandeel dat de meester levert is een substantieel aandeel. En door dat aandeel professioneel te leveren staat zijn ontwikkeling nooit stil. De leraar op een freinetschool zal niet alleen de kinderen stimuleren en aanmoedigen (proefondervindelijk) verder te komen, hij zal ook zorgdragen voor overzicht, samenhang en ordening van de zaken die de kinderen bestudeerden. Dit houdt in dat de freinetleraar, zich blijft verdiepen in achtergronden van zowel maatschappelijke als wetenschappelijke verschijnselen. En dit op allerlei terreinen.

Bijvoorbeeld: de bevlogen juf, die kinderen een schilderij ziet maken van ponypaarden, zal in de 'les achteraf' met de presentatie van schilderijen en tekeningen van paarden en pony's een betekenisvolle bijdrage leveren aan de kunstzinnige ontwikkeling van de kinderen. De meester die na de rekenontdekking van de kinderen het wiskundige bewijs tevoorschijn brengt, levert een positieve bijdrage aan het mathematisch inzicht van de kinderen. Zulke 'lessen achteraf' schud je niet uit je mouw, zeker niet als je

pas begint. Elke dag word je weer uitgedaagd ook zelf je te blijven verdiepen in de achtergrond van de inhoud. Daar leer je veel van...telkens weer. En hier komen we tot een markant verschil tussen:

- de freinetwerker die levend leren realiseert;
- de 'personal coach' van het nieuwe leren;
- de leraar in de traditionele klassikale school.

De rol die de freinetwerker speelt is niet alleen die van persoonlijke coach, of arrangeur van een stimulerende leeromgeving, hij is ook gids die zorgdraagt voor de inhoudelijke ordening en samenhang. Niet enkel op het cognitieve vlak, het geldt evenzeer voor de sociale, emotionele, creatieve, morele ontwikkeling. En - in tegenstelling tot het klassikale onderwijs - baseert hij zich daarbij niet op een programma dat vooraf vastligt, maar sluit hij aan bij het leren van deze kinderen in deze klas in deze situatie. Dat goed kunnen is een kunst. En goede kunstenaars zijn nooit uitgeleerd.

Noten

1) *Freinetnieuws* is het contactorgaan van De Freinetbeweging.
2) R.BROERSMA / J.NICOLAI / F.VELTHAUSZ, *De Eekhorst, een eigen wijs portret,* Assen 2002 De Eekhorst (blz 175-176).



Hoofdstuk 6

VERDIEPING EN VERDERE STUDIE

Jeroen Tans

1 De Freinetbeweging in Nederland



1.1 Ontstaan en werkwijze

Vanaf 1950 kent Nederland een aantal scholen en klassen die de freinettechnieken in praktijk brengen. Op de scholenlijst komt een zestiental scholen voor. Daarnaast worden verschillende technieken als de vrije tekst, klassenkranten, dagboeken, corresponderen, levend lezen op veel meer scholen toegepast. Aanvankelijk bestonden er twee bewegingen: de Freinetbeweging Nederland (FBN) en de Nederlandse beweging van freinetwerkers (NBF). Aan het einde van de jaren tachtig fuseerden de bewegingen tot De Freinetbeweging.

De Freinetbeweging heeft een duidelijk aandeel in de verbetering van opvoeding en onderwijs. Het gaat niet om passieve bijscholing, maar om de actieve uitbouw van de eigen inzichten in wat vruchtbaar is, wat werkt, wat leidt tot beter vakmanschap. De beweging ontplooit hiervoor de volgende activiteiten:

- Twee keer per jaar worden er landelijke dagen georganiseerd rondom thema's die per jaar worden vastgesteld. Deze bijeenkomsten vinden plaats op scholen waar mensen werken vanuit de freinetpedagogiek. Ontmoeting, presentaties en uitwisseling van kinder- en eigen werk staan daarbij centraal. De bijeenkomsten zijn toegankelijk voor leden en belangstellenden.
- Maandelijks verschijnt voor leden en belangstellenden *Freinetnieuws.*
- De Freinetbeweging verzorgt met *De Reeks* een serie publicaties voor vernieuwend onderwijs. Daarnaast publiceert ze *De Freinetbibliotheek* met vertaald werk van en over Célestin Freinet en de Franse Freinetbeweging.
- Werkgroepen werken langere tijd rondom één onderwerp. De werkgroepen doen verslag in *Freinetnieuws* en op de site *www.freinet.nl.* Doorgaans werken ze toe naar een eindpro-

duct. Al naar gelang de behoefte kunnen er nieuwe werkgroepen ontstaan, zoals de werkgroep directeuren, de redactie van De Reeks, de werkgroep levend rekenen ...

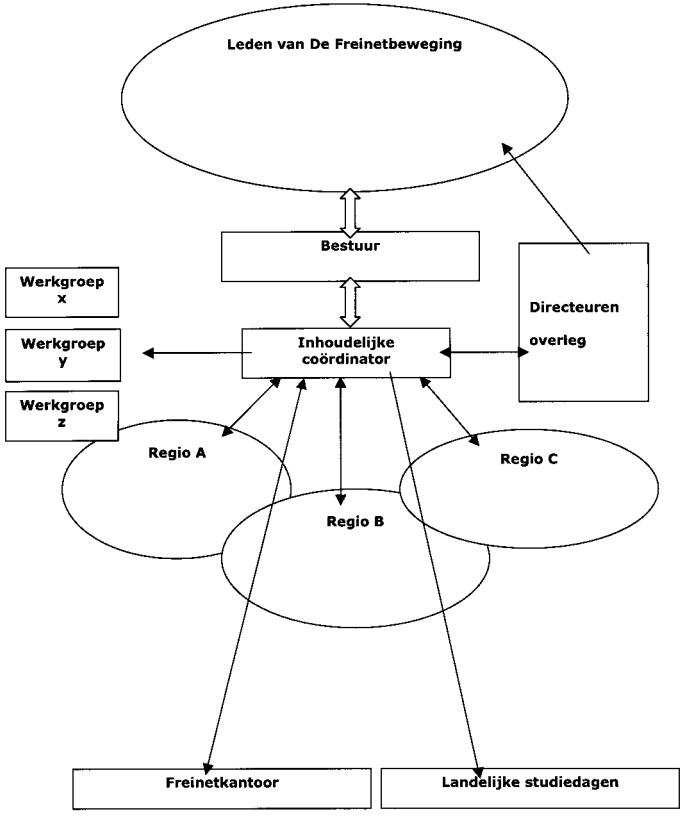
- Regionale bijeenkomsten.
- Scholing en begeleiding.

1.2 De organisatie van De Freinetbeweging

De Freinetbeweging heeft een eigen centrum, Het Freinetkantoor, voor schoolbegeleiding en advies en een uitgeverij:

De Freinetbeweging
Vlintweg 7
7872 RE Valthe
0591-514382
info@freinet.nl, www.freinet.nl

De organisatiestructuur ziet er zo uit:



2 De Freinetbeweging internationaal

2.1 Vlaanderen

In 2001 is bij onze zuiderburen de naam 'Aktiegroep Kritisch Onderwijs' (AKO) omgezet in de naam Freinetbeweging Vlaanderen. Daarmee weet iedereen waar de beweging voor staat: enthousiaste mensen samen brengen om verder te denken en te werken rond het freinetonderwijs. Freinetleerkrachten komen maandelijks op steeds wisselende scholen bij elkaar om ervaringen en ideeën uit te wisselen rond een bepaald thema, rond een techniek of de onderwijsvisie. Voor eenzelfde doel is op de site een forum ingericht. Op deze site is verder informatie te vinden over Célestin Freinet, de scholen (op de scholenlijst staan 48 Vlaamse scholen) projecten en artikelen over verschillende freinettechnieken. De beweging organiseert verder studiedagen en nodigt sprekers uit. (*www.freinetbewegingvlaanderen.be*)



2.2 De ICEM

Door Freinet's publicaties en door persoonlijke ontmoetingen op vakbondscongressen ontstaat in 1925-26 een groepje van zes onderwijzers die net als Freinet met hun klassen teksten gaan bespreken en vervolgens drukken. Van elke gedrukte tekst gaat een exemplaar naar de andere vijf klassen. Daaruit ontwikkelt zich een echte schoolcorrespondentie tussen klassen, individuele leerlingen en hun onderwijzers.

In 1927 is de groep gegroeid tot 41 onderwijsmensen, die tijdens een vakbondscongres enige tijd apart vergaderen. Gaandeweg wordt mede door de groei van dit netwerk de behoefte gevoeld aan een eigen organisatie. Freinet richt dan ook met een aantal collega's een coöperatief bedrijfje op. Dat heet eerst, net als het verenigingstijdschrift, *De Drukpers op school* en fuseert in 1928 met een bedrijfje van collega's die belangstelling hebben voor nieuwe media. De nieuwe coöperatie (CEL) groeit in de loop van de jaren uit tot uitgeverij van boekjes voor documentatiecentra op scholen, werkkaarten, schooldrukpersjes, kindercamera's, grammofoonplaten, films, boeken en andere materialen voor freinetwerkers en hun groepen.

Na 1945 stijgt het aantal aanhangers van zijn ideeën sterk en in 1948 wordt *L'Institut Coopératif de l'École Moderne - pédagogie Freinet* (ICEM) opgericht. Zo luidt de naam van de Franse freinet-

beweging, die is goedgekeurd door de Ministeries van Onderwijs en van Jeugd- en Sportzaken. Het is een onderwijsbeweging voor onderzoek, vernieuwing en verbreiding van de freinetpedagogie in Frankrijk en over de hele wereld.

Alle activiteiten voor de verspreiding van de ideeën worden door deze organisatie gebundeld. Zij draagt aan het onderwijs bij met haar visie, met opleidingsactiviteiten, de ontwikkeling van werkmiddelen, de uitgave van onderwijspublicaties.

De ICEM - freinetpedagogie is drager van een sociaal, politiek en filosofisch engagement zoals vastgelegd in het *Charte de l'École Moderne (Handvest van de Moderne School,* 1968), nader uitgewerkt in Perspectives de l'Éducation Populaires *(Perspectieven van het volksonderwijs,*1978) en geactualiseerd in *Orientations (De Koers,* 1997). (*www.icem-freinet.info)*

2.3 De FIMEM

Freinet was een voorstander van internationale onderwijsvernieuwing en stimuleerde uitwisseling tussen onderwijzers met behulp van Esperanto. De internationale freinetbeweging
De FIMEM *(Féderation Internationale des Mouvements de l'École Moderne)* is op het internationale congres in Nantes (1957) opgericht en bij de UNESCO geregistreerd als een organisatie "ter onderlinge informatie", niet gebonden aan enige regering.

In meer dan 35 landen bestaat een actieve freinetbeweging. Er wordt iedere twee jaar een internationale bijeenkomst gehouden in een van de deelnemende landen: *Rencontre International Des Éducateurs Freinet* (RIDEF). Tijdens zulke bijeenkomsten blijkt hoe verschillend de onderwijsculturen in de diverse landen zijn. Een open beweging maakt het mogelijk dat er landelijk eigen accenten worden gelegd. Dat houdt de discussie over de toepassing van de verschillende technieken levend. (*www.freinet.org)*

3 Bronnen voor verdere studie

3.1 Algemeen

Barré, M., *Célestin Freinet, een pedagoog voor onze tijd*, vertaling R.Broersma, Valthe 2006 (De Freinetbibliotheek nr 2).

Indrukwekkende biografie over Freinet, zijn leven, zijn politieke en maatschappelijke activiteiten en zijn onderwijskundig werk tegen de achtergrond van de ingrijpende politieke en maat-

schappelijke ontwikkelingen van de 20ste eeuw: de Eerste Wereldoorlog, de Russische Revolutie, de fascistische machtovername door Mussolini in Italië en Franco in Spanje, Het Derde Rijk van Hitler, de Tweede Wereldoorlog, Bezetting en Bevrijding, de Koude oorlog van de jaren 50 en 60.
Dit alles aan de hand van schriftelijke documenten (brieven, manifesten, tijdschriftartikelen) en op basis van mondelinge getuigenissen en eigen herinneringen van de schrijver die ruim vijftien jaar nauw en vriendschappelijk met Freinet samenwerkte, voor wie hij grote bewondering heeft, zonder door te schieten naar persoonsverheerlijking of zijn fouten en gebreken weg te moffelen.
Barré beschrijft niet alleen Freinet's veelbewogen levensverhaal, maar ook de oorsprong van zijn onderwijsvernieuwingen, en het geleidelijk ontstaan van de freinettechnieken; de geboorte en de groei van de freinetbeweging, nationaal en internationaal, de ups en downs, de successen en de conflicten.
Bovendien behandelt hij uitvoerig Freinet's belangrijkste boeken, waardoor de ontwikkeling in het denken van Freinet op politiek, maatschappelijk en onderwijskundig terrein zichtbaar wordt.

Boland, Th., *Een school in beweging; onderwijzen volgens Freinet,* Enschede 1993 (Module nascholing SLO).
Deze publicatie vormt de algemene module in de reeks nascholingsmodules freinetonderwijs. Niet enkel de historie van het freinetonderwijs maar ook de actuele situatie en de betekenis van freinetonderwijs voor de toekomst komen aan de orde.

Donkersloot, M., *Ik ben waarschijndelijk groot*, Stichting de Moderne School, Amsterdam 1979.
Dit boekje laat zien dat de visie van Freinet de basis vormt voor de begeleiding en opvoeding van peuters. Uitvoerig en gedetailleerd komt aan de orde welke rechten peuters hebben, het onderscheid spelen en werken, het omgaan met conflicten en spanningen. Prachtige illustraties.

Freinet, C., *Op weg naar een school voor iedereen,* vertaling J.A.G.Tans, Enschede 1988.
Een praktische gids voor opvoedkundige, materiële en technische organisatie van een volksschool uit de jaren zestig.

Freinet, C., *Tony de Wees*, vertaling en uitleiding R.Broersma, Valthe 2005 (De Freinetbibliotheek nr 1).

Dit kinderboekje geeft een prachtig beeld van de omgeving waarin Freinet opgroeide, gezien door de ogen van het stadsweesje Tony, een alter ego van de jonge Célestin. Het verhaal wordt gevolgd door een uitleiding, een korte levensbeschrijving van Freinet en het ontstaan van de freinettechnieken. Verhaal en uitleiding zijn voor kinderen bedoeld, maar kunnen ook voor studenten, ouders en andere geïnteresseerden fungeren als een eerste kennismaking met de persoon en de schoolmeester Freinet.

Jansen Schoonhoven, W.A., *De actualiteit van Freinet*, Nijmegen 1979.

De schrijfster schetst de ontstaansgeschiedenis van De Feinetbeweging, mede aan de hand van de ontwikkeling die Freinet zelf als onderwijzer heeft doorgemaakt en geeft aan waarom zijn principes niets aan actualiteit hebben ingeboet.

Tans, J. / J.Bronkhorst, *Freinetonderwijs. Een eigenwijze van onderwijs,* Baarn 1993.

Een handboek waarin alle technieken die in een freinetschool worden toegepast aan de orde komen, steeds voorzien van praktische tips. Het geeft helder weer hoe men in de praktijk met freinettechnieken aan de slag kan. Daarnaast wordt er stilgestaan bij de achtergronden en de geschiedenis van het freinetonderwijs. Praktisch, heel inspirerend en prachtig vormgegeven.

Werkgroep Basisschool van de AKO-Freinetbeweging / P.Stubbe (red.), *Interactief leren in een coöperatieve klas. Visies achter 'werken met freinettechnieken'*, Diegen 2000 (Praktijkgids voor de basisschool nr 51).

Het boek is een doordachte poging om de eigen ontwikkeling in Vlaanderen, samen met de achtergrondvisies die binnen de brede Europese Freinetbeweging van vandaag gemeengoed zijn, te koppelen aan praktijkvoorbeelden die voornamelijk uit Vlaamse freinetklassen komen.

3.2 Zelfbestuur

Boland, Th., *Dat doen we zelf; zelfbestuur in een freinetgroep,* Enschede 1993 (Module nascholing SLO).

Na een schets van de theoretische achtergrond wordt beschreven op welke wijze zelfbestuur in freinetscholen vorm krijgt: kin-

deren zijn mee verantwoordelijk voor de leerinhouden (het werk), de inrichting van lokaal en schoolomgeving, maar ook zijn ze mee verantwoordelijk voor de onderlinge verhoudingen. Het aandeel van de leraar bij zelfbestuur komt uitgebreid aan de orde.

Broersma, R. / K.Mulder e.a., *Geef ze de ruimte, naar een inspirerende leer-, werk- en speelomgeving in de basisschool*, Valthe 2004 (De Reeks 6).

Ontwerp een leeromgeving waar ieder kind op eigen wijze kan leren, leert leren, zich kan ontplooien, rijper en rijker kan worden, zelfstandiger en tegelijk coöperatiever. Geef kinderen de ruimte om verantwoordelijkheid te dragen, te overleggen, medezeggenschap uit te oefenen, mee te denken, mee te werken, ook bij het inrichten van de ruimte.

Nicolai, J. / J.Tans, *Ondernemende kinderen tellen mee. Werken met een klassenkas in de basisschool,* Valthe 2003 (De Reeks 5).

Ondernemende kinderen tellen mee gaat over werken met een klassenkas in basisschoolgroepen. Werken met de klassenkas is oefenen in zelfbestuur en stimuleren van verantwoordelijkheidsbesef. Het beheren van een klassenkas levert nog veel meer op: plannen maken en uitvoeren om de kas te spekken, overleggen over geldbesteding, het ervaren en analyseren van wel en niet geslaagde projecten, kasbeheer en eenvoudige boekhouding, levend rekenen, pr-activiteiten.

Vasques, A. / F.Oury, V*an coöperatieve klas naar institutionele pedagogiek*, Gent 1981 (Deel I).

Beschrijving van het veranderingsproces naar freinettechnieken en coöperatief werken in een onderbouwgroep van een stadsschool in de jaren zestig.

Vasques, A. / F.Oury, *Van coöperatieve klas naar institutionele pedagogiek*, Gent 1981 (Deel II).

Het vervolg op deel I beschrijft technieken als de klassenkrant, correspondentie, organisatie en klassenvergadering gekoppeld aan de theorie.

3.3 Levend lezen en schrijven

Broersma, R. / J.Nicolai / J.Tans e.a., *Levend Lezen, dat's de kunst. Ideeën en technieken voor vernieuwend leesonderwijs,* Valthe 2002 (De Reeks 3).

Dit boek belicht het leesonderwijs vanuit verschillende invalshoeken en bevat ideeën, praktijkvoorbeelden, technieken voor een alternatieve leesdidactiek. Een waardevolle bron voor leraren, schoolbegeleiders en opleiders die een vernieuwende leesdidactiek voorstaan.

Riesthuis, S. / G. Donkersloot, *Leren lezen en schrijven volgens de natuurlijke methode,* Den Bosch 1986 (Landelijke pedagogische centra / KPC.).

Cursusmateriaal voor de nascholing zorgverbreding lezen. Naast een toelichting over de theorie gaat de cursus vooral over de werkvormen die vanaf het eerste begin natuurlijk leren lezen ondersteunen als imiterend schrijven, mogelijkheden van geschreven taal, samenstellen van woorden en zinnen, persoonlijk dagboek, correspondentie en de kinderkrant

3.4 Levend taalonderwijs (De vrije tekst / tekstbespreking / klassenkrant / correspondentie).

Bergsma, M., *Beginnen met de vrije tekst,* Groningen 1983.

Deze brochure beschrijft de stapjes die gezet kunnen worden om te komen tot ander taalonderwijs: werken met de vrije tekst. Hoewel het bulletin vrij oud is, bevat het voor beginners veel interessante informatie. Veel voorbeelden en praktische adviezen.

Broersma, R. / J. Nicolai / J.Tans e.a., *Levend lezen, dat's de kunst* (hfst 2 en 12-19), Valthe 2002 (De Reeks 3).

Deze hoofdstukken belichten de klas als voedingsbodem, het klassendagboek, het verteltekstenboek, de vrije tekst, de klassenkrant, de schoolcorrespondentie en zelf boeken en gedichten maken.

Broersma, R. e.a., *Dat's andere taal, bouwstenen voor levend taalonderwijs,* Valthe 2005 (De Reeks 7 + een Leerlijnenmap).

Bouwstenen voor levend taalonderwijs voor scholen die zonder methoden willen werken. Taalonderwijs vanuit levensechte situaties in jenaplan- en freinetklassen, gericht op werkdoelen, geordend in leerlijnen. Het leven van alledag vormt de voedingsbodem voor allerlei taalgenres: vertellen, luisteren, schrijven, (voor)lezen, gesprekken, overleggen, vergaderen, verslag doen en presenteren.

Bronkhorst, J., *Werken met de vrije tekst*, Enschede 1993 (Module nascholing SLO).

De inhoud is zeer praktijkgericht en wordt aanbevolen voor ieder die werkt met vrije teksten, of van plan is dat te gaan doen. De module bevat een prachtige bijlage waarin de ontwikkeling van het leren lezen en schrijven van een kind wordt getoond.

Dellensen, P. / L.Lentz e.a., *Taalwerkvormen* (dl. 1) uit: *Taaldrukken, verder dan zeggen en schrijven. Een handboek,* Baarn 1987.

Geeft een overzicht van de meeste taalwerkvormen en druktechnieken. Een duidelijk boek voor leerkrachten die meer variatie willen aanbrengen bij het schrijven van teksten.

Minnegal, J. / J.Tans e.a., *Wie correspondeert die leert*, Valthe 2001 (De Reeks 2).

Voor het welslagen van emailprojecten en internetuitwisselingen blijken dezelfde condities te gelden als voor geslaagde schoolcorrespondenties per postpakket. Jarenlange ervaring leidt tot waardevolle tips, adviezen en voorbeelden

Norden, S.van, *Dingen in de kring. Taalvorming en drama in de middenbouw*, Kunstweb/Taaldrukwerkplaats, SWP Amsterdam.

In dit boek worden problemen die leerkrachten ervaren bij het begeleiden van kringgesprekken op een rijtje gezet, waardoor het begeleiden van de kring en klassenvergadering een stuk effectiever kan worden.

Norden, S.van, *Taal leren op eigen kracht. Taalverwerving op school met behulp van de werkwijze van taalvorming*, Assen 2004.

Dit boek is gericht op de invoering van taalvorming in het taalonderwijs op de basisschool. De vele voorbeelden maken de raakvlakken met de freinetpedagogie duidelijk en laten zien hoe enthousiast en vindingrijk kinderen met taal bezig zijn en hoe lonend het kan zijn om dat proces te begeleiden.

Riesthuis, S. / G.Donkersloot, *Leren lezen en schrijven volgens de natuurlijke methode* (Lessen 4, 5, 6, 7 en 8), Den Bosch 1986 (Landelijke pedagogische centra / KPC).

Cursusmateriaal voor de nascholing zorgverbreding lezen over (persoonlijk) dagboek, correspondentie en de kinderkrant.

Tans J. e.a., *Werken met de vrije tekst*, Assen 2005.

Deze reader (verkrijgbaar bij Het Freinetkantoor) beschrijft de praktijk van vrije teksten gekoppeld aan de achtergronden, tekstbesprekingen, illustratietechnieken en laat werk zien uit de dagelijkse schoolpraktijk.

3.5 Levend rekenen

Nicolai, J., *Levend rekenen,* Enschede 1993 (Module nascholing SLO).

Er wordt gerekend vanuit vraagstukken die voortkomen uit het leven in en om de klas. Het dilemma van het werken met of zonder bestaande rekenmethode komt uitgebreid aan de orde. Voor leraren die bij hun rekenonderwijs willen werken vanuit de realiteit van de kinderen in hun groep is deze publicatie zeker waardevol.

Werkgroep rekenen/wiskunde, *Levend rekenen, da's pas realistisch,* Enschede 1998 (SLO).

Dit is het product van een samenwerkingsproject van de freinetwerkers uit België en Nederland en de SLO. Het eerste deel geeft goede praktijkvoorbeelden van levend rekenen. In het tweede deel wordt de achtergrond van het levend rekenen toegelicht. Het boek besluit met mogelijkheden en tips om levend rekenen in te voeren.

Nicolai, J. / J. Tans, *Ondernemende kinderen tellen mee,* Valthe 2003 (De Reeks 5).

Ondernemende kinderen tellen mee gaat over werken met een klassenkas in basisschoolgroepen. Werken met de klassenkas is oefenen in zelfbestuur en stimuleren van verantwoordelijkheidsbesef. Het beheren van een klassenkas levert nog veel meer op: plannen maken en uitvoeren om de kas te spekken, overleggen over geldbesteding, het ervaren en analyseren van wel en niet geslaagde projecten, kasbeheer en eenvoudige boekhouding, levend rekenen, pr-activiteiten.

3.6 Wereldverkenning,

Bakermans, J. / J. Tans, *Een wereld om te verkennen*, Enschede 1994 (SLO).

Dit boekje gaat over wereldverkenning in een freinetschool. Veel voorbeelden, veel praktijkgerichte adviezen, maar ook achtergrondinformatie.

Nicolai, J., *Kennis en werkstukken maken met internet*, Valthe 2003 (De Reeks 4).

In dit boekje onderzoekt de schrijver een stukje van een krachtige leeromgeving: Het werken aan werkstukken, het zoeken naar informatie op internet en het plaatsen van werk op het internet.

Werkgroep NME, *Uitgebroed door ons allemaal,* Themanummer van tijdschrift *In Beweging* van De Freinetbeweging, Breugel 1998.

Inspirerende praktijkbeschrijvingen van de zoektocht van zeven freinetscholen naar betekenisvolle vormen voor natuur- en milieu educatie en techniek.

Wilders, A. e.a., *Ik weet waarom mijn vader naar hiero is gekomen.* Stichting Tilt, Nijmegen 1982.

Uitgebreide beschrijving van de positie en ervaringen van arbeiderskinderen en buitenlandse kinderen in freinetgroepen.

3.7 Kunstzinnige vorming

Broersma, R. e.a., *Toneel spelen* (hfst. 5.7 en 7.4) en S*chrijfgenres: accent op expressie* (hfst.9.5), uit: *Dat's andere taal, bouwstenen voor levend taalonderwijs*, Valthe 2005 (De Reeks 7).

Broersma, R. / J.Nicolai / J.Tans e.a., *Zelf boeken maken* (hfst.18) en *Dichter bij gedichten* (hfst.19), uit: *Levend lezen, dat's de kunst*, Valthe 2005 (De Reeks 3).

Dellensen, P. / L.Lentz e.a., *Drukwerkvormen* (dl. 2) en *Techniek* (dl.3) uit: *Taaldrukken, verder dan zeggen en schrijven. Een handboek,* Baarn 1987.

Geeft een beschrijving van een groot aantal druktechnieken. Per techniek een beschrijving van opzet, materialen, introductie. Het deel Techniek bevat een overzicht van de materialen en werktuigen die nodig zijn voor een taaldrukwerkplaats.

Tans, J. / J.Bronkhorst, *Druktechnieken* (hfst. 2N) uit: *Freinetonderwijs. Een eigenwijze van onderwijs*, Baarn 1993.

In dit hoofdstuk worden letterdrukken en druktechnieken voor het illustreren beschreven.

Tans, J. e.a., *Werken met de vrije tekst* (hfst 7), Assen 2005.
In dit hoofdstuk van de reader (verkrijgbaar bij Het Freinet-kantoor), worden verschillende technieken beschreven die kinderen gebruiken bij het illustreren van teksten; de traditionelere druktechnieken, digitale technieken en enkele tekentechnieken.

Werkgroep Basisschool van de AKO-Freinetbeweging / P.Stubbe (red.), vrije expressie die kunst wordt (hfst 8) uit: *Interactief leren in een coöperatieve klas*, Diegen 2000.
In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de plaats van de kunst in de onderwijsvisie, het opvoeden tot kunstbeleven en kinderexpressie en kinderkunst.

3.8 Registratie

Bergmeier, M. / J.Tans e.a., *Leren kwalificeren*, Valthe 2001 (De Reeks 1).
Dit boekje is een aanzet om op zoek te gaan naar de kwaliteit van het leren op vernieuwingsscholen en daar werk van te maken.

Broersma, R. e.a., *Doelen stellen en kinderen volgen* (hfst. 3) uit: *Dat's andere taal, bouwstenen voor levend taalonderwijs*, Valthe 2005 (De Reeks 7 + een Leerlijnenmap)

Bijlagen en steeds geactualiseerde, aanvullende informatie, illustraties en praktijkvoorbeelden op de boeken in De Reeks zijn te vinden op de site van De Freinetbeweging: www.freinet.nl

Colofon

Tekst
Jimke Nicolai, Anton van der Wissel, Jeroen Tans, Rouke Broersma

Illustraties, foto's, kinderwerk
De Rolpaal (Blokzijl), Klimop (Oostkamp/Brugge), Het Anker (Emmen), De Bothoven (Enschede).

Eindredactie
Rouke Broersma

Beeldredactie
Jimke Nicolai

Vormgeving
Thea Vermeiren

Druk
NHL

Uitgave
De Freinetbeweging
Krûme Swynswei 26
9245 HD Nij Beets
T 0512 461192
info@freinet.nl
www.freinet.nl

ISBN-10: 90-70961-28-8
ISBN-13: 978-90-70961-28-2

advertentie

Leraar worden binnen adaptief basisonderwijs?

Studeren op een adaptieve pabo!

Leraar zijn in ‘de wereld van nu en morgen’ is een pittige uitdaging. Een ‘goede’ leraar worden is niet alleen een kwestie van veel ‘kunnen en weten’, maar ook van overtuiging, motivatie en betrokkenheid.
Niet alleen het hbo-niveau is een kernpunt in de opleiding aan de Hogeschool Edith Stein/OCT. De ontwikkeling tot betrokken leraar, die eigen kwaliteiten en idealen in grote mate terug kan vinden in het werk en daarbij het kind centraal stelt, staat voorop.

Kinderen verschillen; dat betekent dat het onderwijs deze verschillen als uitgangspunt moet nemen zodat kinderen zich ontwikkelen naar eigen wensen en kwaliteiten.
Scholen verschillen; doordat ze ieder op een eigen specifieke manier proberen hierop in te spelen.
Leraren verschillen; diversiteit in persoonlijke kwaliteiten betekent dat de kinderen breed ondersteund kunnen worden en een brede deskundigheid in de scholen aanwezig is.

Dit betekent dat de opleiding tot leraar primair onderwijs adaptief dient te zijn.
Er moet voldoende ruimte zijn voor elke student om zich te ontwikkelen op een wijze die aansluit bij eigen kwaliteiten, capaciteiten, idealen en overtuiging.
Maar ook een realistische en effectieve pabo, die de studenten laat onderzoeken en ervaren op welke wijze de eigen beroepswensen en die van de verschillende scholen ‘bij elkaar passen’.
Een pabo die kwaliteit hoog in het vaandel heeft staan!



De Hogeschool Edith Stein/OCT in Hengelo maakt in de opleiding ruimte voor verschillen. Vraagsturing is één van de kerngedachten binnen het opleidingscurriculum.
Het een interdenominatieve pabo, waarbinnen mensen met verschillende levensovertuigingen samen opgeleid worden en zich daarbij kunnen richten op het specifieke van de eigen overtuiging.
Het is daarnaast mogelijk om zich te richten op één van de vernieuwingsbewegingen binnen het basisonderwijs:

Freinet -Montessori - Jenaplan - Dalton - Iederwijs

Het is op de Hogeschool Edith Stein/OCT mogelijk om tijdens de opleiding, naast het algemene diploma voor Leraar Primair Onderwijs, het diploma c.q. certificering voor deze specifieke vormen van basisonderwijs te behalen.

HOGESCHOOL EDITH STEIN HENGELO
ONDERWIJS CENTRUM TWENTE

Kijk voor meer informatie op *www.edith.nl*

De Freinetwerker

Freinetwerker worden, zijn en blijven

Docenten, leraren en studenten zijn op zoek
naar onderwijs
dat uitgaat van en aansluit
bij de leef- en belevingswereld van kinderen.

Tijdens die zoektocht blijkt het freinetonderwijs
meer te zijn dan een toevallige vorm van onderwijsvernieuwing:
het samenhangende pedagogische concept,
de zo praktische freinettechnieken,
opmerkelijke prestaties van kinderen en enthousiaste verhalen
van freinetwerkers
leiden tot verdergaande belangstelling.

De Freinetwerker
laat zien hoe de opleiding tot freinetwerker er uit kan zien,
voor pabo-studenten, voor leraren die zich willen bekwamen
in het freinetonderwijs, voor ervaren freinetwerkers
die zich continu verder willen ontwikkelen.

Opleiders, begeleiders, directeuren, leraren en studenten
hebben aan De Freinetwerker
een betrouwbare gids bij hun zoektocht
naar levensecht en
kindgericht onderwijs.

